

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**İSTİHBARAT KURUMLARININ DIŞ POLİTİKADA KARAR
ALMA SÜRECİNE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Nazım Onur HÖKELEK**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Engin AKÇAY**

Ankara-2015

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI

Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Nazım Onur HÖKELEK

ONAY

[HÖKELEK, Nazım Onur] tarafından hazırlanan “[İSTİHBARAT KURUMLARININ DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA SÜRECİNE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ]” başlıklı bu çalışma, 26.10.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler] dalında [Yüksek Lisans] tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Engin AKÇAY

Yrd. Doç. Dr. İhsan KELEŞ

Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV

ÖNSÖZ

Dünyadaki pek çok ülke, tarihinden beri süregelen ya da ulusal çıkarları doğrultusunda geleceğini kurgulamak amacı ile belirlediği stratejik hedeflere ulaşmak için önemli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların temelinde istihbarat kavramı bulunmaktadır. Ulusal yönetim stratejisinden uluslararası ilişkilerdeki stratejilere kadar her alanda karar alıcıları etkileyen istihbarat, sadece güvenlik alanında değil iç ve dış politika oluşturmada da devletlerin başvurduğu en önemli politika oluşturucu dayanaklardan biri olmuştur.

Bu çalışmada istihbaratın kavramsal tanımı yapılmış, istihbarat tarihi incelenmiştir. Gelişmiş ve önemli istihbarat kuruluşları olan ülkelerin istihbarat birimleri kısaca tanımlanmış ve buldukları ülkenin dış politikasına nasıl etki ettikleri örneklendirilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Bununla beraber tarihten beri süregelen Türk istihbarat sistemi incelenmiş ve günümüz istihbarat sistemi işleyişi, kurum ve kuruluşları tanımlanmıştır. Aynı şekilde ülkemizde bulunan istihbarat mekanizmasının dış politikada karar alma sürecine nasıl bir etkide bulunduğu örnekler ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışma yapılırken konunun hassasiyeti ve Türkiye'nin içinde bulunduğu dönemselsel durum sebebi ile kurumlardan talep edilen bilgi ve belge kaynaklarına ulaşamamıştır. Bu alandaki bilimsel çalışmaların geliştirilmesi, istihbarat bilimine katkıda bulunulabilmesi amacı ile istihbarat yapmakla görevli kurumlar, araştırmacılara bu doğrultuda yardımcı olması istihbarat alanında nitelikli ve etkin çalışmaların ortaya çıkmasında önem arz etmektedir.

Tez çalışması içerisinde yer alan tüm bilgiler kamuya açık kaynaklardan ve literatürden toplanarak değerlendirilmiş, yorumlanmış bilgiler olup devlet sırrı olarak değerlendirilebilecek herhangi bir bilgi ya da belge içermemektedir.

Yüksek lisans tezimi hazırlamamdaki süreçte vaktini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Engin AKÇAY başta olmak üzere, çalışma sürecinde her türlü destek ve sabırları için kıymetli ailem ve nişanlıma, ayrıca bu çalışmaya yön vermemde eleştiri ve değerlendirmeleri ile yardımcı olan kıymetli büyüklerime teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

[HÖKELEK, Nazım Onur], [İstihbarat Kurumlarının Dış Politikada Karar Alma Sürecine Etkisi: Türkiye Örneği], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2015].

Bu çalışmada “istihbarat” kavramsal ve kurumsal açıdan incelenerek, istihbarat kurumlarının dış politikada karar alma sürecine etkisi Türkiye örneği üzerinden ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kısaca haber alma, öğrenme, duyma, bilgi toplama şeklinde tanımlanan istihbarat kavramı tarih boyunca bütün devletler tarafından kullanılmış ve devlet politikaları karar alma süreçlerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Çalışmada sırasıyla istihbaratın tanımı yapıp, istihbarat türleri incelenmiş, dünyadaki ve ülkemizdeki istihbarat yapmakla görevli kuruluşlar analiz edilmiştir. Daha sonra dış politikada karar alma süreci incelenerek karşılaşılan sorunlardan bahsedilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise dış politikada karar alma sürecine istihbaratın etkisinin boyutu ve sonuçları değerlendirilmiş, buradan yola çıkarak iyi bir istihbarat organizasyonun ve dış politikada karar alma sürecine etkisinin nasıl olabileceği konusunda öneriler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Güvenlik, İstihbarat, Karar Alma Süreci, Milli İstihbarat Teşkilatı

ABSTRACT

[HÖKELEK, Nazım Onur], [Impact Of Intelligence Services On Decision Making Process In Foreign Policy: Example Of Turkey], [Master Thesis], Ankara, [2015].

In this study, ‘intelligence’ was investigated conceptually and institutionally and the impact of intelligence organizations on foreign policy decision making process was presented in the case of Turkey.

Shortly, ‘intelligence’ concept which is defined as getting information, learning, hearing, gathering information was used by all of the countries throughout the history and it has an important influence on the state policy decision making process.

In the study, intelligence was defined, types of intelligence were examined and the intelligence organizations both in the world and in Turkey were analyzed respectively. Then, decision making process on foreign policy was investigated and encountered problems were mentioned. At the end of the study, the magnitude and results of the intelligence’s impact on foreign policy decision making process were evaluated and suggestions about how an effective intelligence organization should be and how it should effect the foreign policy decision making process were presented.

Keywords: Foreign Policy, Security, Intelligence, Decision Making Process, National Intelligence Organization

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	İ
ÖZET.....	İİİ
ABSTRACT.....	İVİ
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	İXİ
ŞEKİLLER.....	Xİİ
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

İSTİHBARAT KAVRAMI

1.1. İstihbaratın Tanımı.....	4
1.2. İstihbarat Çarkı.....	7
1.3. İstihbaratın Temel İlkeleri.....	10
1.4. İSTİHBARAT TÜRLERİ.....	12
1.4.1. Faaliyet Sahalarına Göre İstihbarat.....	12
1.4.2. Seviyelerine Göre İstihbarat.....	14
1.4.3. Konularına Göre İstihbarat.....	19
1.4.4. Elde Ediliş Yöntemlerine Göre İstihbarat.....	25

2. BÖLÜM

GELİŞMİŞ İSTİHBARAT SİSTEMLERİ OLAN ÜLKELERİN İSTİHBARAT BİRİMLERİ

2.1. ABD.....	34
2.1.1. CIA (Central Intelligence Agency).....	36
2.1.2. FBI (Federal Bureau of Investigation).....	37
2.2. Almanya.....	38
2.2.1. BND (Bundesnachrichtendienst).....	39
2.2.2. BfV (Bundesamt für Vverfassungsschutz).....	40

2.3. Fransa	41
2.3.1. DST (Direction de la Surveillance du Territoire).....	41
2.3.2. DGSE (Direction Generale de la Securite Exterieur)	41
2.4. İngiltere	42
2.4.1. MI5 (Military Intelligence Section 5)	44
2.4.2. MI6 (Military Intelligence Section 6)	44
2.5. Rusya.....	45
2.5.1. FSB (Federal'naya Sluzhba Bezoposnosti).....	46
2.5.2. SVR (Sluzhba Vneshney Razvedki).....	46
2.6. İsrail	47
2.6.1. SHIN BETH (Sherut ha Bitachon ha Khali-Shabak)	48
2.6.2. MOSSAD (Mossad le Modiyn ve le Tafkidim Meyuhadim)....	49
2.7. İran	50
2.7.1. VEVAK (Vezaret-i Ettela'at Ve Amniyet-i Kisvar).....	51
2.7.1.1. SAVAMA	51
2.7.1.2. PASDARAN	52
2.8. Gelişmiş İstihbarat Birimlerinin Dış Politikada Karar Alma Sürecine Etkisi	52

3. BÖLÜM

TÜRKLERDE İSTİHBARAT FAALİYETİ YÜRÜTMEKLE GÖREVLİ KURULUŞLAR

3.1. Türk İstihbaratının Tarihsel Gelişimi.....	54
3.1.1. II.Abdülhamid ve Yıldız İstihbarat Teşkilatı	55
3.1.2. Teşkilat-ı Mahsusa	57
3.1.3. Milli Emniyet Hizmet Riyaseti.....	58
3.2. Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Sistemindeki Kurumlar	60
3.2.1. Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT).....	61

3.2.2. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği.....	66
3.2.3. Başbakanlık Müsteşarlığı Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü....	69
3.2.4. Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı.....	70
3.3. Dışişleri Bakanlığı.....	71
3.3.1. Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü.....	71
3.4. İçişleri Bakanlığı.....	72
3.4.1. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı.....	73
3.4.2. Kaçakçılık, İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı.....	75
3.4.3. Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı.....	77
3.4.4. Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı.....	80
3.5. Diğer Bakanlıklar ve Bakanlıklara Bağlı İstihbarat Daire Başkanlıkları.....	82
3.6. İstihbarat Alanındaki Yasal Düzenleme ve Değişiklikler.....	83

4. BÖLÜM

DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA SÜRECİ VE İSTİHBARATIN SÜRECE ETKİSİ

4.1. Karar Alma Süreci ve Mekanizması.....	86
4.2. Karar Almayı Etkileyen Faktörler.....	87
4.2.1. Kişisel Düzeyde Faktörler.....	88
4.2.2. Ulusal Düzeyde Faktörler.....	89
4.2.3. Uluslararası Düzeyde Faktörler.....	90
4.3. İstihbarat Alanındaki Gelişmeleri Etkileyen Uluslararası Faktörler.....	92
4.4. Türk İstihbarat Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar.....	94
4.4.1. İstihbaratın Denetimi Sorunu.....	95
4.4.2. Algı Sorunu.....	97

4.4.3. Sistemsel Sorun	98
4.4.4. İstihbarat Kurumlarına Sızma ve Kurumdan Sızıntı Sorunu... ..	100
4.4.5. Kurumlar Arası Yetki Sorunu	101
4.4.6. İstihbarat Faaliyetlerindeki Gizlilik – Şeffaflık Çelişkisi.....	102
4.4.7. Eğitim ve Teknoloji Eksikliği Sorunu	104
4.5. Dış Politikada Karar Süreci Bağlamında Türk İstihbaratı.....	105
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	114

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
BfV	: Bundesamt für Verfassung Schutz - Anayasayı Koruma Teşkilatı
BND	: Bundesnachrichtendienst - Federal İstihbarat Teşkilatı
CIA	: Central Intelligence Agency - Merkezi Haberalma Teşkilatı
DST	: Direction de la Surveillance du Territoire- Güvenlik ve İstihbarat Teşkilatı
DGSE	: Direction Generale de la SecuriteExterieur – Dış İstihbarat Teşkilatı
FBI	: Federal Bureau of Investigation - Federal Soruşturma Bürosu
FSB	: Federal'naya Sluzhba Bezopasnosti - Federal Güvenlik Teşkilatı
GES	: Genelkurmay Elektronik Sistemler
JİTEM	: Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele
KDGM	: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı
KGB	: Komitekt Gosudarstvennoy Bezopasnosti- Devlet Güvenlik Komitesi
KİHBİ	: Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama
KİK	: Kaçakçılık İstihbarat Koordinasyon Kurulu
MAH	: Milli Amele Hizmet Riyaseti
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MEH	: Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MI5	: Military Intelligence Section Five/Security Service Güvenlik Servisi
MI6	: Military Intelligence Section Six/Secret Intelligence Service- Gizli İstihbarat Teşkilatı
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MOSSAD	: Mossad le Modiyn ve le Tafdikim Meyuhadim- İstihbarat ve Özel Görevler Enstitüsü
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

- PASDARAN** : İnan Devrim Muhafızları
- PKK** : Kürdistan İşçi Partisi
- PVSK** : Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
- SAVAK** : Sazeman-e Ettelaatva Amniyat-e Keshvar, Milli İstihbarat ve Devlet Güvenlik Örgütü
- SHIN BETH** : Sherut ha Bitachon ha Khali (Shabak)-Genel Güvenlik Servisi
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- STK** : Sivil Toplum Kuruluşu
- SVR** : Sluzhba Vneshney Razvedki-Dış İstihbarat Servisi
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TİB** : Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
- TSK** : Türk Silahlı Kuvvetleri

ŞEKİLLER

Şekil 1: MİT İstihbarat Çarkı.....	7
Şekil 2 : Amerikan İstihbarat Topluluğu	34
Şekil 3 : İngiliz İstihbarat Birimleri.....	42
Şekil 4: Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Sisteminde Bulunan Kuruluşlar.....	59
Şekil 5: Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Sisteminde Taşra Yapılanması	60
Şekil 6: MGK Genel Sekreterliği Teşkilat Şeması	68
Şekil 7 : KDGM Teşkilat Yapılanması.....	72
Şekil 8 : KİHBİ Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması	75
Şekil 9 : Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması.....	77

GİRİŞ

İstihbarat ülkelerin iç ve dış dinamiklerinin işleyişinde çok önemli rol oynamaktadır. Devletlerin en önemli ihtiyaçlarından biri olan güvenlik ihtiyacını karşılaması için istihbarat kavramı büyük bir öneme sahiptir. Jeopolitik olarak çok önemli bir konuma sahip olan Türkiye'nin de güvenlik ve strateji üretmesinde istihbarat hayati bir rol oynamaktadır. Ülkelerin iç ve dış politika konusunda atılacak pek çok adımda ve karar alma sürecinde istihbarata başvurmak kaçınılmaz bir gerekliliktir. Pek çok ülkenin menfaat ve güç çatışmalarına sahne olan kritik bir coğrafyada bulunan Türkiye güvenlik, öngörü oluşturmak ve bölgesel bir oyun kurucu olma bağlamında istihbarat faaliyetlerine önem vermektedir.

11 Eylül 2001 olaylarından sonra dünyada güvenlik ve savunma algısı da değişmiştir. Terörizm ve “dış düşmanlar” ile mücadelede yeni yollar geliştirilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler ile birlikte istihbarat da önemini büyük ölçüde katlamıştır. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere birçok devlet istihbarat teşkilatlarını ve yapılarını sorgulamıştır. Sorgulamalar sonucunda istihbarat algısının ve istihbarat yapmakla görevli kuruluşların yeniden yapılandırılması söz konusu olmuştur.

Küreselleşme ile birlikte bilgi ve fikirler dünyanın her yerine kolayca ulaşabilmektedir. Ayrıca teknolojik gelişmelerin yanı sıra bireysel dolaşım da kolaylaştığı için kişiler dünyanın her noktasına rahatça gidebilmektedir. Bu gelişme de güvenlik algısının değişmesine sebep olmuştur. Klasik güvenlik anlayışı da değişen tehdit algıları ile birlikte değişime zorlanmıştır.

Devletlerin iç ve dış politikada karar alma süreçleri de bu değişimlerden çok etkilenmiş, karar alma süreçlerindeki yöntem, uygulamalar ve süreç de değişime uğramıştır. Bu değişimle birlikte karar alma sürecinde istihbaratın önemi de her geçen gün artmıştır.

Çalışmadaki amacımız, devletlerin dış politikalarını belirlerken karar alma süreçlerinde istihbaratın ve istihbarat kurumlarının bu sürece nasıl etki ettiğinin ortaya konulması ve söz konusu etkinin örneklerle analizinin yapılmasıdır. Dış

politika ve istihbarat kavramlarının ilişkisi ortaya konmaya çalışılarak istihbaratın dış politikaya etkisi irdelenmektedir.

Çalışmada istihbaratın tanımı ve dünyadaki önemli istihbarat birimleri incelenerek bunların dış politikadaki karar alma sürecine etkisi örneklerle ele alınmıştır. Ayrıca ülkemizdeki istihbarat yapılanmasının da karar alma sürecine nasıl etki ettiği örnekler ile analiz edilmiştir.

Ülkelerin birbirleri olan ilişkileri, izledikleri politikalar ve dış politika stratejilerinin belirlenmesinde istihbarat kurumları, karar alıcıları etkileyen önemli bir enstrümandır. Jeopolitik konumuna ve dış politika stratejilerine bakıldığında istihbarat kurumları ve istihbaratın dış politikaya etkisi, Türk dış politikası ve karar alıcılar için son derece hayati öneme sahip hale gelmiştir.

Bu tez ile istihbarat kurumları ve dış politika karar alıcıları arasındaki etkileşimin ne şekilde olduğu, sürecin nasıl ilerlediği ve karar alma sürecinde istihbaratın önemli bir etkisinin olduğunun ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Çalışma yapılırken konu ile ilgili yerli ve yabancı literatürdeki pek çok kitap, makale, tez çalışması, süreli yayın, haber kaynakları ve internet kaynaklı bilgiler taranmıştır. Bunlar çeşitli örnekler ile analiz edilmeye çalışılmış ve Türk istihbarat tarihinden örneklerle de yer verilmiştir.

Bu tezde istihbarat kurumlarının dış politika karar alıcılarını nasıl etkilediği tarihteki ilk istihbarat örgütleri ve çalışmalarından başlayarak incelenmiştir. Bu etkileşim yerli ve yabancı istihbarat örgütlerinden örneklerle ortaya konuşmuştur. Özellikle son dönem Türk dış politikası karar alıcıları ve Türk istihbarat yapısındaki kurumların etkileşimi incelenmiştir. Konunun gerektirdiği hassasiyet sebebi ile Milli İstihbarat Teşkilatı, askeri ve emniyet istihbarat teşkilatları gibi kurumların faaliyet ve işleyişlerine ait bilgiler gizli tutulmaktadır. Bu kurumlar ile ilgili bilgiler resmi internet sitelerinde yayınlanan bilgiler ile sınırlı kalmaktadır. Ayrıca bu kurumlarda görevli kişiler kurumun işleyişi ve faaliyetleri hakkında konuşmaktan kaçınılmaktadırlar.

Bu çalışmanın birinci bölümünde istihbarat kavramının tanımına yer verilmiş, istihbarat türleri, seviyeleri, kaynakları ve faaliyet alanlarına göre incelenmiştir.

İkinci bölümde, günümüzde gelişmiş istihbarat sistemleri olan ülkelerin istihbarat birimlerinden bazı örnekler tanımlanmış ve çalışma usulleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye’de istihbarat yapmakla görevli kuruluşlar, Türk istihbarat yapısının tarihsel gelişimi ve Türkiye’de istihbaratın yasal dayanağı incelenmiştir. Son dönemlerde yapılan istihbarat ile ilgili yasal düzenlemelere değinilerek yapısal değışimler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde dış politikada karar alma süreci incelenmiş daha sonra istihbarat alanındaki gelişmeleri etkileyen parametreler küreselleşme, uluslararası güç dengeleri ve dış ilişkiler kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca, istihbaratta karşılaşılan sorunlar ortaya konularak dış politikada karar alma sürecine olumlu ve olumsuz etkileri tartışılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde istihbaratın ve istihbarat kurumlarının dış politikaya etkisinin mevcut durumu değerlendirilerek önerilere yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

İSTİHBARAT KAVRAMI

İstihbarat tarihin çok eski zamanlarından beri devletlerin pek çok amaçla yararlandığı faaliyetlerdendir. Önceleri istihbarat kavramı büyük çoğunlukla güvenlik ve askeri alanlarda kullanılmış ve tanımlanmıştır. Küreselleşmenin hızla gerçekleştiği ve tehdit algısının giderek farklılaştığı dünyamızda istihbarat da yaşamın her alanında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Ayrıca istihbarat kavramı da önemini giderek arttırmıştır. Devletler için istihbarat hayati bir önem kazanmıştır. 20. ve 21. Yüzyıllarda istihbarat kavramı yeniden şekillenmiştir. Ülkemiz de bu süreçten çok yoğun bir şekilde etkilenmiş ve istihbarat yapısında reformlar gerçekleştirmiştir.

İstihbarat kavramının tek tanımı olmamakla beraber değişen uluslararası konjonktür ve devletlerin algılarına göre pek çok tanım ortaya çıkmıştır.

1.1. İSTİHBARATIN TANIMI

İstihbarat kelime anlamı olarak “haber alma, yeni öğrenilen bilgi” anlamına gelmektedir ve Arapça kökenli “istihbar” kelimesinden çoğul halidir.

İngilizcede ise istihbarat kelimesinin karşılığı “intelligence” kavramıdır. Bu kelime akıl, mantık, zekâ, bilgi anlamlarında kullanılmaktadır. Bu dilde anlatılmak istenen yalnızca haberin toplanması değil, toplanan haberlerin analiz edilip, birleştirilip, değerlendirilmesini vurgulamaktır. Zaten istihbarat terminolojisinde de haber sadece ham bilgiyi ifade etmektedir. İşlenmemiş, analiz edilmemiş bilgi anlamında gelmektedir.

İstihbaratın akademik literatür incelendiğinde birden çok tanımı olduğu görülmektedir. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğüne göre istihbarat; “Yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyular, bilgi toplama, haber alma.”

anlamlarına gelmektedir.¹ İstihbarat biliminin akademik bir disiplin olduğu konusu tartışmalı olduğundan; önemli bir akademik çalışma alanı olarak kabul edilmesi daha doğru olacaktır.² Akademik olarak yeni gelişen bu dalda istihbarat kavramına alışkın pek çok tanım bulmak mümkündür. ABD istihbarat yapısının oluşmasında önemli rol oynayan Sherman Kent istihbarat ile ilgili çalışmalarında istihbaratı; “Karar alıcıların hatalı planlama ve hareketleriyle kendi politikalarına zarar ve taahhütlerine zarar vermeyecek şekilde diğer devletlerle ilgili olarak sahip olmaları gereken bilgi türüne verilen addır” şeklinde tanımlamıştır.³ Bu tanım istihbaratın karar alma süreci açısından önemine işaret etmektedir.

Abram Shulsky’in, “İstihbarat, her tür politik, ekonomik, sosyal ve askerî olayı anlamayı ve gelişmeleri öngörmeyi amaçlayan evrensel bir sosyal bilimdir”⁴ ifadesi istihbaratın bilimsel yönüne dikkat çekmektedir.

Gültekin Avcı’ya göre istihbarat; tarihten beri süregelen insan merakı ile ilgili olarak doğmuştur. Belirli imkânlar ile kişisel ulusal ya da uluslararası herhangi bir konu hakkında bilgi toplanılması ve bu toplanan bilginin analiz edilerek değerli hale getirilmesi, yorumlanması faaliyetidir. Bu bilgilerden bir sonuç çıkarılarak belirli alanlarda kullanılması olarak tanımlanmaktadır.⁵

İstihbarat alanındaki çalışmaları ile tanınan David Kahn’a göre; Bilgi açık, gizli, örtülü nitelikte olabilir. Önemli olan bilginin değerlendirilmesi, analiz edilmesiyle amaçlara, hedeflere uygun çıkarımlar yapılarak, neticede bu bilgiden yeni bir bilgi doğdurularak fayda sağlanmasıdır. Bilgi ve istihbarat ayrılamaz bir bütünlük taşır. İstihbarat, bilginin en geniş manadaki hali olarak da görülebilir.⁶

Türkiye Cumhuriyeti Milli İstihbarat Teşkilatı’nın (MİT) istihbarat tanımı ise şu şekildedir: istihbarat terminolojisinde haber, sadece işlenmemiş bilgiyi ifade eder. İstihbarat ise, devlet tarafından belirlenen ihtiyaçlara karşılık olarak çeşitli

¹Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü (t.y.) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54fec03c6ec350.10279099, (Erişim Tarihi: 20.12.2014)

²Sait Yılmaz (2006) *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, s.135, İstanbul.

³Sherman Kent (2002) *Stratejik İstihbarat*, ASAM Yayınları, s.11, Ankara.

⁴Michael Herman (1999) *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge University Press, s.116.

⁵ Gültekin Avcı (2004) *İstihbarat Teknikleri*, TİMAŞ Yayınları, s.11, İstanbul.

⁶David Kahn (2002) *İstihbaratın Tarihsel Teorisi*, Avrasya Bir Vakfı Yayınları Cilt: 8, Sayı: 2, s.5, Ankara.

kaynaklardan derlenen haber, bilgi ve dokümanların işlenmesi sonucu elde edilen üründür.⁷

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) İstihbarat Dairesi Başkanlığı ise istihbaratı; ihtiyaç duyulan alanlarda, çeşitli imkân ve vasıtalarla, elde edilen bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması olarak tanımlamaktadır.⁸

Çeşitli tanımlardan yola çıkarak ve kısaca istihbarat, çeşitli bilginin haberin veya duyumun ulusal ve uluslararası stratejilerde kullanılmak amacı ile toplanması faaliyetidir. Bu bilgiler toplanıldıktan sonra önemi ve ilgilendirdiği alana göre sınıflandırılarak analiz edilir, yorumlanır. Daha sonra elde edilen istihbarat stratejilerin gerçekleştirilmesi için ya da ulusal ve uluslararası tehditlere karşı koymak için kullanılır.⁹

İstihbaratın birçok tanımı içerisinde de anlaşıldığı gibi istihbarat sadece ulusal güvenlik kapsamında düşünülmemelidir. İstihbarat karar alıcıları ve karar alma sürecini doğrudan etkileyen bir kavramdır. İstihbarat kurumları da bu etkileşimin temelidir. Karar alma süreci ve istihbaratın etkileşimi iç ve dış politikanın her ikisinde de görülmektedir. Ancak dış politikadaki etkileşim dünyamızda ülkelerin stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir etken olduğu için daha büyük önem arz etmektedir.

1.2. İSTİHBARAT ÇARKI

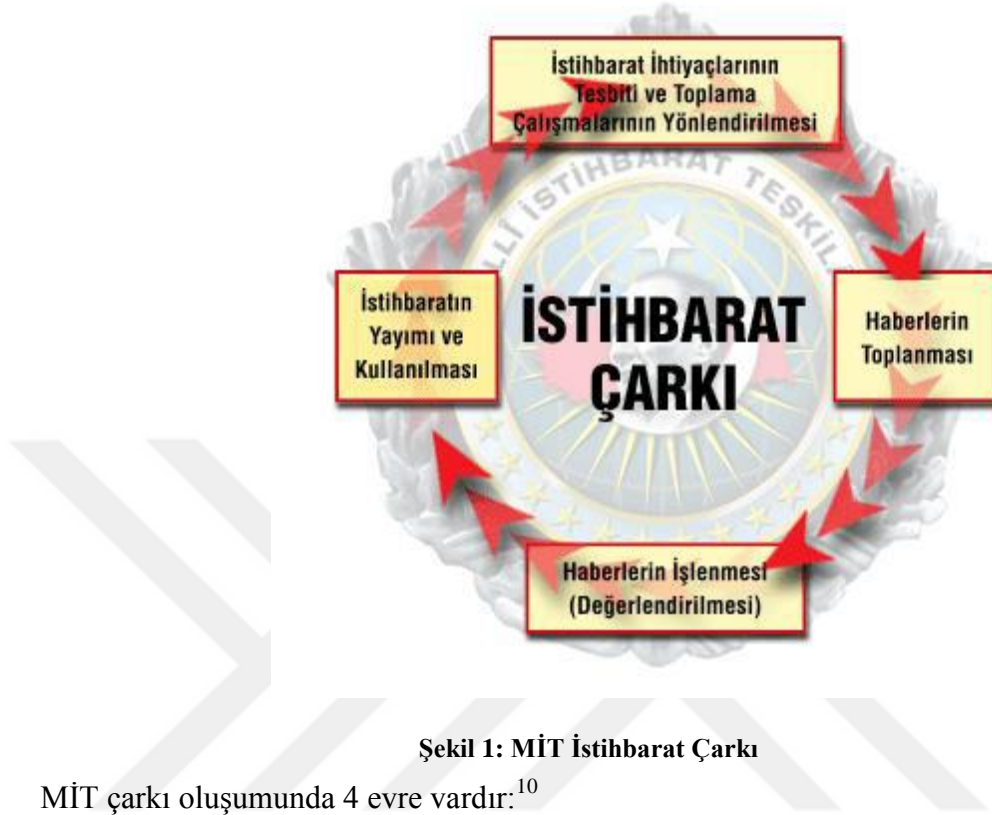
İstihbarat kurumları haberlerin toplanıp işlenip kullanılabilir hale getirilmesinde bir süreç işletirler. Buna sistem istihbarat çarkı olarak nitelendirilir. Bu süreç sonucunda bilgi istihbarata çevrilmiş olur. Çarktaki adımlar 4 ya da 5 adım olarak tanımlanmaktadır. MİT istihbarat çarkı şu şekildedir:

---

⁷ MİT Müsteşarlığı (2014) <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html> (Erişim Tarihi: 20.12.2014).

⁸ EGM/İDB (2014) <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Istihbarata-İliskin.aspx>, (Erişim Tarihi: 20.12.2014).

⁹ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.31, Ankara.

Şekil 1: MİT İstihbarat Çarkı

MİT çarkı oluşumunda 4 evre vardır:¹⁰

- 1) İstihbarat İhtiyaçlarının Belirlenmesi ve İstihbarat Toplama Çalışmalarının Yönlendirilmesi:

İstihbarat çarkının ilk basamağı, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'na göre ulusal ve uluslararası çıkarları korumak ve bu alandaki stratejileri belirlemek için istihbaratın hangi ortamda ve ne şekilde toplanması gerektiğinin tespit edilmesini kapsamaktadır. Bu tespit ilgili kurumların talepleri, MGK kararları ya da ülkenin içinde bulunduğu durum ve uluslararası konjonktür gibi kriterlere göre belirlenmektedir.

- 2) Haberlerin Toplanması:

İstihbarat oluşumunun temelini çeşitli haberlerin toplanması oluşturmaktadır. Bu haberleri toplama şekli “açık” ve “kapalı” olmak üzere iki kaynaktan oluşmaktadır. Yazılı ve görsel yayınlar ile web siteleri açık istihbarat kaynaklarını

¹⁰ Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi Sitesi (2014) <http://www.mit.gov.tr/t-cark.html>, (Erişim tarihi: 20.12.2014)

oluşturmaktadır. Kapalı istihbarat kaynakları ise, çeşitli yollarla ve özellikle teknolojinin kullanılması ile elde edilen istihbarat kaynaklarıdır. Teknik takip, izleme, dinleme gibi yöntemler buna örnek olarak verilebilir. Bu istihbarat kaynağında aynı zamanda istihbaratı toplayacak kabiliyette istihbarat elemanı da bulunmaktadır.

3) Haberlerin İşlenmesi:

Haberleri toplamak ile görevli birimlerin elde etmesi neticesinde kurum dışından gelen ihbarlar, haberler, çeşitli belgeler ve bilgiler bu konudaki uzman istihbarat elemanları tarafından analiz edilir. Haberlerin işlenmesi hususunda tasnif ilk aşamadır. Tasnif aşamasında aynı konuda olan ya da birbiri ile ilişkili bilgi ve belgeler bir araya getirilmektedir. Sürecin ikinci aşamasını ise kıymetlendirme (değerlendirme) oluşturur. Sürecin bu aşamasında ise tasniflendirilmiş bilgi ve belgeler yorumlanır. Bu işlem yapılırken bilginin alındığı kaynağın güvenilirliği, bilginin tutarlılığı ve doğruluğunun hangi derecede olduğu tespit edilmektedir.

4) İstihbaratın Yayımı ve Kullanılması:

Yukarıdaki aşamalardan geçen ve sonucunda istihbaratı bilgi niteliğine sahip olan raporlar bilgiyi talep eden ya da talep etmese bile durum ile ilgili kurum ve kuruluşlara ulaştırılır. Bu kurumlar, gelen istihbaratı kullanmakla yetinmezler ve daha sonraki ihtiyaçlar çerçevesinde talep edecekleri istihbaratı tespit ederler. Böylece toplamda birbirini takip eden dört evreden oluşan ve son evresinden sonra yeniden başa yani birinci evreye dönen “İstihbarat Çarkı” tamamlanmış olmaktadır.

İstihbarat bir süreçtir. Bu süreçte stratejik analizciden istenen şey, rakiplerin daha genel ifade ile diğer oyuncuların hedeflerini, saiklerini, güçlü ve zayıf yanlarını aydınlatan istihbarat değerlendirme raporları üretmeleridir. Bu sürecin ayrıntılı ve düzenli bir şekilde planlanması gerekir. Bu planlamanın belirli bir akış çerçevesinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu akış formatını aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür:¹¹

- 1) İstek veya sorunun tespiti,
- 2) İhtiyaçların tespiti ve çalışma planlarının yapılması,

¹¹ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.327, Ankara.

- 3) Veri, malumat ve bilgi toplama sürecinin başlaması,
- 4) Toplanan veri, malumat ve bilginin karşılaştırılarak, güvenilirliğinin test edilmesi ve doğrulanarak düzenlenmesi,
- 5) Yeterli bilgi olup olmadığının kontrolü; yoksa yeterli bilgi için aramaya ve tasnife devam edilmesi, yeterli bilgi olması durumunda,
- 6) Veri, malumat ve bilginin analizin entegrasyon, analiz ve sentezin yapılarak yorumlanması,
- 7) Ortaya çıkan istihbaratın üste aktarılması ve gözden geçirilmesi,
- 8) İstihbaratın siyasal karar alıcıya verilmesi

Dünyada istihbarat literatürü incelendiğinde ise istihbarat çarkının birbirini takip eden beş aşamadan oluştuğu kabul görmektedir. Bu aşamalar:

- Planlama ve Yönetim
- Toplama
- İşlem ve Süreç
- Analiz ve Üretim
- Dağıtım ve Yayınlama olarak sıralanmaktadır.

Bu aşamalara son yıllarda yönetim ve organizasyon alanındaki gelişmelere paralel olarak “değerlendirme ve geri besleme” safhası da altıncı adım olarak çarka dâhil edilmiştir.¹²

1.3. İSTİHBARATIN TEMEL İLKELERİ

Başarılı bir istihbarat elde etmek için izlenen süreçte belirli ilkelere uyulması gereklidir. Bu ilkeleri birkaç başlık altında şu şekilde inceleyebilmektedir:¹³

- 1- Sürat ilkesi: İstihbarat karar almanın temel amacı olduğu için mümkün olduğunca süratli olmalıdır. Burada sürat kelimesi ile anlatılmak istenen, karar alıcıların doğru karar alabilmesi için bilginin zamanında ulaştırılması gerekliliğidir. Yani olayların oluşma ve gelişim hızına yetişemeyen istihbaratın karar alıcılar için hiçbir yararı olmayacaktır.

¹² Hasan Ercan (2012) Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, s.14, Ankara.

¹³ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.35-39, Ankara.

- 2- Kesinlik ilkesi: İstihbaratın mümkün olduğunca kesin olması lazımdır. Böylelikle karar alıcılar kararsızlık yaşamadan görüş oluşturabilirler. Raporlarda, oluşabilecek her türlü olasılık net bir şekilde ifade edilmeli ve sürpriz gelişmelere yer bırakılmamalıdır. Bütün ihtimaller göz önünde tutulmalı ve ihtimaller dâhilinde doğabilecek bütün sonuçlar ayrıntıları ile ortaya koyulmaya çalışılmalıdır.
- 3- Doğruluk ilkesi: İstihbarat doğru olmalıdır. Doğru olmayan istihbarat, yanlış bilgilerin üretilmesi ve yanlış kararların alınmasına yol açabilir. Bu da milli felaketlere yol açabilir. Bir anlamda yanlış istihbarat hiç istihbarat olmamasından bile daha kötü ve risklidir.
- 4- İstihbarat esnek olmalıdır: Yeni gelişmeler, olaylar ve değişimler ile birlikte analiz sonuçları da değişeceğinden istihbarat belirli bir esnekliğe sahip olmalıdır. Aynı zamanda istihbaratçı da her daim bu değişim ve gelişmelere hazırlıklı olmalıdır.
- 5- İstihbarat yaratıcı zekâ ve hayal gücü gerektirir: İstihbarat üretmede bilgi kadar hayal gücü de gereklidir. Çünkü istihbaratçılar çok eksik bilgiler ile karar vermek zorunda kalabilecek insanlardır. Yani istihbarat elemanını sonuca götüren ve başarılı olmasını sağlayan elindeki belge ve bilgilerin ötesinde bir düşünebilme kapasitesine sahip olmasıdır.
- 6- İstihbaratçı şüpheli olmalıdır: İstihbarat toplayan ya da üreten kişi elindeki verileri ve olayları yaratıcı bir şüphe ile incelemelidir.
- 7- İstihbarat sadece güncel tehditlerle ve fırsatlarla ilgili bilgi toplamakla yetinmemelidir: İstihbarat sadece günlük politika ve fırsat ile ilgili istihbarat çalışması yapmakla yetinmemeli, siyasal karar alıcıların kısa ve orta vadede talep etmeyeceği bilgileri de istihbarat çalışması kapsamına almalıdır. Çünkü ancak bu tür bir çalışma ile istihbarat servisleri bilgi gerektiği zaman zamanında tepki verebilir.
- 8- İstihbarat politik objektiflik ilkesinden ayrılmamalıdır: Başarılı bir istihbarat için, istihbaratçı analizlerinde profesyonel bir duruş sergilemelidir. İstihbaratçı, politikacı veya karar alıcı değildir. Görevini dürüstlikle yapması mümkün olduğunca objektif olmasına, analizlerini dar bir ideolojik zemine ve önyargılara sıkıştırmamasına bağlıdır.
- 9- İstihbarat kendini göreve adanmış gerektirir: İstihbaratçı, kendisini ülkesine, kurumuna ve ülkesinin milli hedeflerine adanmalıdır. İstihbaratçılığı bir yaşam tarzı haline getiren ve hayattaki öncelikleri arasında mesleği olan kişiler bu alanda başarılı olabilirler.
- 10- İstihbarat devamlı yenilikçilik gerektirir: İstihbaratçı yenilikçi olmalıdır. Kendisini üzerinde çalıştığı konu hakkında yetiştirmelidir. Dünyadaki istihbarat sistemlerini ve yenilikleri yakından takip etmelidir. Böylelikle çağın gerekliliklerine göre istihbarat üretimi yapılabilir.
- 11- İstihbarat iyi ekip işidir: İyi istihbaratın ancak bir ekip çalışması sonucu gerçekleştirilebileceği göz önünde tutulmalıdır. Bireysel yetenekler ne kadar fazla olursa olsun bir ekip çalışması, görev dağılımı ve planlama olmadan istihbarat üretimi başarılı sonuçlar vermeyebilir.

Bu ilkeler istihbarat üretirken izlenmesi gereken ilkelerin en önemlileridir. Bu ilkeler çerçevesinde üretilen istihbaratın faydalı olma, istihbaratı üreten istihbaratçının ise başarılı olma şansı yüksek olacaktır.

1.4. İSTİHBARAT TÜRLERİ

İstihbarat kavramını konularına göre istihbarat, seviyelerine göre istihbarat ve elde edilmiş biçimlerine göre istihbarat olmak üzere üç grupta incelenmektedir.

1.4.1. Faaliyet Sahalarına Göre İstihbarat

Elde edilen istihbarat kullanım sahasına göre iç ve dış istihbarat olarak ikiye ayrılır.

a) İç İstihbarat

Ülkelerin yönetildiği rejimi kendi isteği doğrultusunda değiştirmek, yönetim biçimini sabote etmek, bireyler ya da toplumsal gruplar arasında ayrılık yaratmak ve düşmanlık oluşturmak, toplum içinde din, ırk mezhep ve ideolojik açıdan birbiri ile düşman gruplar yaratmak amacı ile yapılan çalışmalarını tespit ederek etkisiz hale getirmek ve casuslukla mücadele etmek amacına sahip olan istihbarat faaliyetleridir.¹⁴ Bu istihbarat alanında hedef, devletin iç güvenliğini korumaktır. Bu alanda faaliyet gösteren istihbarat kurumları, çeşitli organize suçlar, terör eylemleri, ülkenin anayasal düzenine aykırı ve anayasal düzene tehdit oluşturabilecek eylemleri engellemek adına faaliyet gösterirler. Devletin bütünlüğünün korunması bu istihbarat faaliyetlerinin temel amacıdır. Devlet içindeki oluşabilecek tehditleri önlemek, önceden haberdar olmak ve gerekli önlemleri almak adına istihbarat faaliyetleri yürütülür. Bu istihbarat faaliyetlerini sürdüren kurumlar, çalışmalarını sürdürürken kanunlar çerçevesinde hareket ederler. Devletin hukuki çerçevesi içinde istihbarat faaliyetlerini yürütürler. Yerel tehditler tespit edilirken ve gerekli önlemler alınırken hukuki yükümlülükler göz ardı edilemez. Toplum içindeki suç örgütlerinin takibi iç istihbarat faaliyetlerinin çalışma alanı içindedir. Bu şekilde kamu güvenliği ve düzeni

¹⁴ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, 2014, s.22, Ankara.

sağlanmaktadır. Toplum huzurunu bozmaya yönelik faaliyetlerin engellenmesi maksadı ile istihbarat faaliyetleri yürütülmektedir. Ayrıca iç politikada karar alma sürecinde de istihbaratın rolü büyüktür. Karar alıcı mekanizmalar iç istihbarat sayesinde daha doğru ve güvenilir kararlar alabilir. Hatta kritik karar ve zamanlardaki doğru istihbarat ile alınan başarılı kararlar ülke menfaati ve toplum bütünlüğü, huzuru açısından hayati önem taşıyabilir. Jeopolitik olarak çok önemli bir konumda bulunan Türkiye'nin iç problemlerinin çözümü devlet açısından kaçınılmazdır. Bölgede etkin, caydırıcılığı olan ve cazibe merkezi haline gelmek gibi amaçları olan bir ülke için iç istihbarat kavramı büyük önem taşımaktadır.

b) Dış İstihbarat

Dünya üzerindeki devletlerin potansiyellerini, kabiliyetlerini, güçlerini ve etki alanlarını tespit etmek için yürütülen istihbarat faaliyetleridir. Bu istihbarat faaliyetinde ülke kendi tehdit algısı sahası içindeki, dış politika kapsamında ilişki kurduğu veya kurması muhtemel devletler üzerinde çalışılır. Ülkelerin askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel, ekonomik, teknolojik, psikolojik olarak profili incelenir. Bu alanlarda faaliyet gösteren, ülkenin tüm kurum ve kuruluşları analiz edilir. Ülke hakkındaki tarihi ve güncel gelişmeler değerlendirilir. Karar alıcı ve karar uygulayıcı mekanizmalar ile ülkenin gücünü oluşturan bütün unsurlar hakkında istihbarat faaliyetleri yürütülür. Dış istihbarat faaliyetlerinin kapsamına psikolojik ve sosyolojik harekâtlar, sabotajlar, propagandalar ve casusluk faaliyetleri girer. Espiyonaj faaliyetlerinin yanı sıra kontrespiyonaj yani istihbarata karşı koyma faaliyetleri de yürütülür.

Dış istihbaratın temeli, dış politikada karar alıcıların elini rahatlatmak ve dış politikada alınan kararların başarı oranını arttırmaktır. Devlete dıştan gelen veya gelebilecek tehditleri önceden tespit etmek ve devletin çıkarlarını korumak için dış istihbarat faaliyetleri yürütülür. Büyüklüğü, gücü, rejimi ve tehdit algısı ne şekilde olursa olsun devletler dış tehditlere önlem almak için dış istihbarat faaliyetlerine büyük önem verirler. Bu alandaki çalışmalar ve başarı oranı ülkeler için hayati önem taşımaktadır. Dünyada istihbarat sistemi gelişmiş olan ülkelerde dış istihbarat faaliyetleri için özel birimler vardır. İç istihbarat birimleri ve dış istihbarat birimleri

ayrı kurumlar tarafından yürütülmektedir. Türkiye'ye baktığımızda ise böyle bir ayırım bulunmamaktadır. İç istihbarat faaliyetleri ve dış istihbarat faaliyetleri tek bir kurum tarafından yürütülmektedir. Yalnızca kurum içerisinde iç ve dış istihbarat yürüten birimler şeklinde bir ayrılma bulunmaktadır.

1.4.2. Seviyelerine Göre İstihbarat

Elde edilmiş seviyeleri ve etki ettiği düzeye bakıldığında istihbaratı üç çeşitte incelemek mümkündür. Bunlar: Taktik İstihbaratı, Operatif İstihbarat ve Stratejik İstihbarat'tır.¹⁵

1.4.2.1. Taktik İstihbaratı

Taktik istihbarat kelime anlamı olarak, belirlenen hedef ve strateji doğrultusunda gerekli tüm bilgilerin en iyi hareket tarzına yönelik temin edilmesi ve planlanmasıdır. Taktik istihbarat, stratejik istihbarat algılamalarına göre daha sınırlı ve belirgin bir alanda, kısa süreli yapılacak istihbarat türüdür.¹⁶ Bu istihbarat türünde belirlenmiş olan hedef doğrultusunda istihbarat elde etme çalışmaları yapılır ve daha sonra atılacak olan adımlar için bir hareket yapısı belirlenir. Anlık faaliyet ile olay odaklı yürütülmeye çalışılır. Örneğin bir suç örgüt yapısının hücrelendiği evleri gözlem altında tutmak ve istihbarat toplamak taktik istihbarata bir örnek oluşturabilir. Belirli bir konuda yapılan istihbarat sonucu o örgüte ve evlere yöneltilecek hareketlerin kararları ve planlaması bu istihbaratlar sonucunda şekillendirilmeye çalışılır. Anlık değişimlere açık ve esnek bir istihbarat türüdür. Bu konudaki bir değerlendirmeye göre: Taktik istihbarat, eylemi gerçekleştiren şahısların kimliği, ne tür teçhizata sahip oldukları, hangi hedeflere, nasıl eylem yapmayı planladıkları, iletişim şekilleri, destek verenlerin kimler olduğu gibi bilgilerin toplanarak mevcut tehdidin ortadan kaldırılmasına yönelik bilgilerin elde

¹⁵ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.167, İstanbul.

¹⁶ Yasin Atalay (2013) "Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s. 40, Bilecik.

edilmesi için yapılan istihbarat çalışmasıdır.¹⁷ Bir başka yaklaşımda ise; “Taktik istihbaratı düşmanın amaç ve kapasitif gücünü anlamaya yönelik, süren bir operasyonu desteklemek için toplanan bilgilerin, acilen operasyon sorumlusuna iletilmesi ve bu bilgiler ışığında operasyonun gerçekleştirilmesi süreçlerini içerir. Askeri anlamda taktik istihbaratın ihtiyacı olan, düşman gücünün kim ve ne olduğu, teçhizat detayları dâhil tüm düşman gücü, coğrafik detaylar ve analizi, düşmanın örgütlenme detayları, iletişim, ulaşım ve şekli durum imkânları, düşman ülke veya komutan analizinden çıkarılacak taktik hareket bilgisi, anlık zaaf lar ve imkânlar ile ilgili bilgilerin tümüdür” şeklinde yorumlanmaktadır.¹⁸

Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde kullandığı insansız hava araçları ile topladığı bilgileri buna örnek olarak gösterebiliriz. Bu insansız hava araçları sayesinde PKK'nın tüm hareketleri incelenmekte ve buradan gelen istihbarat dâhilinde Türk devleti ve ordusu hareket planlarını yapmaktadır.

1.4.2.2. Operatif İstihbarat

Operatif istihbarat daha çok tek bir operasyona yönelik olan istihbarat türüdür. Tek bir olaya bağlı olarak yani bir eyleme yönelik yapılır. Örneğin rehin alma, bombalı saldırı gibi olaylarda bu istihbarat türü öncelikli olarak kullanılmaktadır. Hızlı karar verme ve uygulama için öncelikli başvurulmuş istihbarat faaliyetidir. 1792 yılında Prusya devletinde yöneticilik ve askeri eğitimlik görevlerinde bulunan Von Bülow tarafından Operasyonel istihbarat kavramı oluşturulmuştur. Bülow'un bu kavramdan kastı, siyasal karar alıcı olmayan yüksek kademelerde bulunan, büyükelçi ve komutanlar tarafından, operasyonun gidişatına uygun, doğrudan ya da dolaylı, yapılan istihbarat çeşidini açıklamaktır.¹⁹

Tek bir operasyon ağırlıklı olduğu için bu tip istihbarata suikast olaylarındaki istihbarat çalışmaları örnek olarak gösterebilir. ABD'nin Usame Bin Ladin operasyonu, operatif istihbaratın örneklerinden biridir. CIA yaptığı istihbarat çalışmalarının sonucunda El-Kaide Lideri olarak bilinen Ladin'in Pakistan'da

¹⁷ Mutlu Köseli (2011) İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet Yayınevi, s.29, Ankara.

¹⁸ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, Ankara, s.138-139, Ankara.

¹⁹ Ümit Özdağ a.g.e., s.138.

Abbottabad şehrindeki bir yerleşkede kaldığı tespit edilmiştir. 1 Mayıs'ı 2 Mayıs'a bağlayan gecede ABD özel kuvvetleri SEAL timinin “Neptün Mızrağı Operasyonu” operasyonu ile Ladin ölü olarak ele geçirilmiştir. Bu süreçte Usame Bin Ladin'in kaldığı yerin tespiti, operasyonun ne şekilde yapılacağı ve operasyon sonucunda ne gibi sonuçlar doğacağı konusundaki analizleri ile karar alma mekanizmasının en önemli dayanağı CIA'den gelen istihbaratlar olmuştur.

1.4.2.3. Stratejik İstihbarat

Sherman Kent ikinci dünya savaşı sonrasında ABD'nin tek güç olabilmesi için ve dünyanın her bölgesinde kendi çıkarlarını koruması için temel dayanağın “stratejik istihbarat” olduğunu söylemiştir. Bu istihbarat türü diğer istihbarat çeşitlerinden farklıdır.

Stratejik istihbarat, uluslararası düzeydeki politikayı ve planları oluşturmak için ihtiyaç duyulan istihbarattır. Bu seviye ulusal ve uluslararası seviyede sonuçlar doğurabilecek ve en üst düzeyde politika uygulayıcıları; başbakan, bakanlıklar, genelkurmay başkanı ve diğer ilgili kurum ve teşkilatlara hizmet eden istihbaratı ifade etmektedir.²⁰ Yani stratejik istihbarat devlet ve ülke temelinde yapılan istihbarat faaliyetleridir. Aslında stratejik istihbarat, bu çalışma da dâhil olmak üzere istihbarat ile ilgili çalışmaların temelini oluşturmaktadır.

Stratejik istihbarat kavramının teorik temellerini atan ve bir bilimsel disiplin olarak kurucusu sayılan Prof.Dr. Sherman Kent, “Stratejik İstihbarat” adlı kitabında bu istihbarat türünü, karar alıcıların hatalı planlama ve hareketleriyle kendi politikalarına veya taahhütlerine zarar vermeyecek şekilde diğer devletlerle ilgili sahip olmaları gereken bilgi türüne verilen addır²¹ diye tanım yapmaktadır. Yani uluslararası ilişkilerin istihbarat ile en yakın ilişkisi stratejik istihbarat kavramı ile olmuştur. Ülkeler arası ilişkilerin kurgulanması ve gelişmesinde stratejik istihbarat temel taşlardan birini oluşturur.

²⁰ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.167, İstanbul.

²¹ Sherman Kent (2000) Strategic Intelligence for American World Policy, Princeton University Press, s.11.

Mutlu Köseli'nin Kruys'tan aktarımına göre, stratejik istihbarat için gereken bilgiler gizli olmak zorunda değildir. Açık kaynaklardan toplanan bilgiler de bunu sağlayabilir ve bunun için gerekli şart ise yetişmiş analizcilerin varlığıdır.²² İyi yetişmiş analizciler ile istihbarat kurumları açık kaynaklardan çok başarılı istihbarat toplayabilmektedirler. Hatta bazı açık kaynak istihbaratları uluslararası ilişkiler alanında hayati derecede öneme sahip olabilmektedir.

Ümit Özdağ ise stratejik istihbarat kavramını, bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ederek ve öngörerek karar alıcıların önüne olabilecekler ile ilgili seçenekleri koyarak onların siyaset üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacı ile yapılan istihbarat türüdür şeklinde yorumlar.²³ Yani stratejik istihbarat karar alıcıların en önemli argümanlarından biridir. Devletlerin kısa ve uzun vadedeki planlarını, ülkeler ile ilişkilerini ve stratejilerini belirleyen önemli bir etkidir.

Sherman Kent gibi stratejik istihbaratın sadece bir dış istihbarat faaliyeti olduğunu savunan düşünürler olduğu gibi, McDowell gibi stratejik istihbaratın bir iç istihbarat faaliyeti olduğunu savunan düşünürler de bulunmaktadır. Ancak stratejik istihbarat iç politika ve dış politikada karar alma sürecine büyük katkılarda bulunur. İstihbarat sistemleri gelişmiş pek çok devlete baktığımızda özellikle dış politikada karar alıcıların stratejik istihbaratı temel aldıkları görülmektedir. Hem içinde bulunulan dış politika koşullarına uyum sağlama ve sağlıklı karar almada hem de muhtemel tehditlere karşı koyma ve o alanlar ile ilgili strateji belirlemede stratejik istihbarat kavramı hayati önem taşımaktadır. Stratejik istihbaratın dış ve iç politikada karar almayı etkileme süreci değişkenlik gösterebilir. Bazı durumlarda elde edilen stratejik istihbarat hemen karara dökülerek uygulamaya konulabilir ancak bazı durumlarda da stratejik istihbarat uzun vadede etki gösterebilir ve kullanılabilir. Özellikle dış politika belirlemede ve dış politikada karar almada uzun sürede etmektedir. Bu alanda karar alıcıları aydınlatmakta ve kararları geri dönüş açısından pozitif bir şekilde etkilemektedir.

---

²² Mutlu Köseli (2011) İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet Yayınevi, s.154-155, Ankara.

²³ Ümit Özdağ a.g.e., s. 131-132.

Stratejik istihbarat öncelikli olarak devlet politikası belirlenmekte kullanılmaktadır. Ancak özel sektör ve çeşitli kurumlarda da stratejik istihbarata sık bir şekilde başvurulabilir. Örneğin bir STK ya da bir özel şirket bünyesinde yürütülen stratejik istihbarat faaliyetleri karar alma mekanizmasını etkilemekte ve bu kararların fayda sağlayacak şekilde yönlendirilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Yani şirketlerin ticari veya idari faaliyetlerini yürütmesinde başvuracağı stratejik istihbarat alacağı kararları daha doğru olarak almasını sağlamaktadır. Bu nedenle stratejik istihbarat kavramının karar alma mekanizması olan her yerde kullanılması, karar alma mekanizmasını aydınlatmaya ve hedef doğrultusunda başarılı hareket etmesine dayanak oluşturacaktır.

Stratejik istihbaratın bu tanımlardan yola çıkarak belirli amaç ve hedefleri vardır. Bu hedefler doğrultusunda stratejik istihbarat hakkında şu konuları tespit etmek mümkündür:

Stratejik istihbarat, uluslararası ilişkiler, askeri, siyasi ve ekonomi gibi çeşitli ve önemli alanlarda, ülkenin içinde bulunduğu genel durumu anlama, sadece ülkenin değil dünyadaki gelişmeleri takip etme ve algılama, içinde bulunulan konjonktüre ve gelecekteki durumda gerçekleşmesi olası olaylar hakkında öngörülerde bulunma, tehlikeleri tespit etme ve fırsatları değerlendirmeyi kapsamaktadır. Stratejik istihbaratın amaç ve hedeflerinden birisi de öngörüde bulunulan gelecek için ve bu öngörülerin ülke lehine gerçekleşmesi için bütün kurum ve kuruluşların uyum içinde çalışmalarını sağlamaktır. Ülke içerisindeki pek çok kurum ve kuruluş kendi alanlarında farklı görevler yürütmektedir. Bu kurumların belirlenen stratejilere uygun olarak hareket etmesinin sağlanması stratejik istihbaratın ana amaçlarından biridir. Stratejik istihbarat üretme beceri gerektirmektedir. Stratejik istihbarat üretme ve analiz etmekte görevli kişiler, anlama kabiliyeti yüksek, hızlı okuyabilen, kritik gelişmeleri algılayabilen ve analiz yeteneği kuvvetli olan kişilerden oluşmalıdır.²⁴ Kısaca, stratejik istihbarat, yetenekli istihbarat elemanları ile üretilen ve sadece tespit edilen amaç ile sınırlı kalmaması gereken bir istihbarattır.

---

²⁴ Ertan Beşe, Seren Merve (2011) Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 13(3), s. 134, Ankara.

Stratejik istihbarat oluşturulurken pek çok yöntem kullanılabilir. Günümüzde stratejik istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesinde en önemli faktörlerden birini düşünce kuruluşları (think-tank) olarak adlandırılan kuruluşlar oluşturmaktadır. Bu tarz düşünce kuruluşları ürettikleri akademik çalışmalar ile stratejik istihbarat oluşumuna büyük katkı sağlayabilirler. Toplumsal analizler ve sosyolojik raporlar bu konuda istihbarat oluşumunda büyük öneme sahiptir. Ayrıca düşünce kuruluş kadroları açık kaynaklardan topladıkları bilgileri sosyal bilimlerdeki araştırma metotları ile analiz ederek stratejik istihbarat oluşturan mekanizma, kurum ve kuruluşlara bilgi sağlamakta, yardımcı olabilmektedirler. Aynı şekilde üniversiteler bünyesinde oluşturulan çalışma guruplarının ve araştırma merkezleri gibi yapılarında stratejik istihbarat oluşturma sürecine katkısı çok önemlidir.

1.4.3. Konularına Göre İstihbarat

İstihbarat faaliyetleri konularına göre ise şu şekilde sınıflandırılabilir.²⁵

- a) Askeri İstihbarat
- b) Siyasi (Politik) İstihbarat
- c) Ekonomik İstihbarat (Mali, Ticari, Sınai, Teknolojik, Madencilik, Tarım İstihbaratı vb.)
- d) Muhabere ve Ulaştırma İstihbaratı
- e) Sosyal ve Kültürel İstihbarat
- f) Biyografik İstihbarat
- g) Psikolojik İstihbarat
- h) Milli Güvenlik İstihbaratı
- i) Düşman İstihbarat Örgütleri Hakkında İstihbarat

Bu sınıflandırma incelendiğinde pek çok alanda istihbarat faaliyetleri yürütülebileceği görülmektedir. Bu faaliyetler ayrı ayrı yürütülebileceği gibi birbiri ile ilişkili ve koordineli halde de yürütülebilir.

a) Askeri İstihbarat: Askeri istihbarat bu yapının en önemli konularından birini oluşturur. Tarihte de askeri istihbarat sistemin en önemli ayaklarından biri olmuştur. İstihbarat kavramı genellikle güvenlik ağırlıklı bir kavram olarak ele

²⁵ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.166-167, İstanbul.

alındığından askeri istihbaratın önemi de çok büyük olmuştur. Her ne kadar soğuk savaş döneminde askeri istihbaratın amaçları ve elde edilmiş biçimleri değişse de bu önemi her zaman korumuştur. Sıcak çatışmalarda ve savaşlarda, savaş taktiğini oluşturmak için başvurulmuş istihbarat faaliyetleri, soğuk savaş sonrasında askeri potansiyel hakkında bilgi elde etme üzerine daha çok yoğunlaşmıştır. Sıcak müdahalelerde lojistik ve mühimmatlar açısından da önem taşıyan istihbarat halen bu önemini korumaktadır.

b) Siyasi (Politik) İstihbarat: İstihbarat ile ilgili pek çok kaynakta önem sırası bakımından askeri istihbarat en üst sırada gelmektedir ancak günümüz dünyasında siyasi istihbaratın askeri istihbarattan daha önemli hale geldiği bir gerçektir. Hatta Ümit Özdağ'a göre siyasi istihbarat stratejik istihbaratın kalbini oluşturmaktadır.²⁶ Bir ülkenin geçmişte sahip olduğu, mevcut durumdaki ve gelecekte tahmin edilen uluslararası etkisi, ülkenin siyasi gücü ve yaptırım gücü, istikrarı, siyasi yapısı ve siyasi kurumlarının analiz edilmesi ve istihbarata çevrilmesi çok önem arz etmektedir. Ülkelerin siyasi kültürleri ve siyasi kodlarının belirlenmesi, bilgiye sahip olan yapılar için hayati önem taşımaktadır. İç ve dış politikada karar alma sürecinde elde edilecek siyasi istihbarat öngörü yapabilmek ve doğru politikalar uygulayabilmek açısından bir gereklilik oluşturmaktadır.

Diplomatik istihbarat, ülkelerin belirlediği diplomatik vizyon, misyon ve hedeflerin tespit edilmesi hususunda yapılabilecek istihbarat faaliyetlerini kapsamaktadır. Ülkelerin diplomatik dil belirlemede ve diplomatik hedefler koymasında bu istihbarat alanı büyük önem taşımaktadır. Özellikle küreselleşen ve diplomatik ilişkilerin üst seviyede izlendiği dünyada diplomatik ilişkiler kurarken ve öngörü oluştururken diplomatik istihbarat da –özellikle dış politikada- hayati önem arz etmektedir.

Siyasi istihbarat bir ülkedeki politik kültürün, politik partilerin, baskı grupları hakkında bilgi toplayarak analiz edilmesi ile oluşur. Günümüz dünyasında ve

---

²⁶ Ümit Özdağ (2012) *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, s.62-63, Ankara.

devlet sistemlerinde siyasi partiler karar alma sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu sebepten siyasi istihbarat önemli bir yer tutmaktadır. Politik kültür, inanç, fikir ve toplumsal değerlerin siyasal süreç üzerindeki etkisini, toplumsal var oluşun anlamını, toplumsal öncelikleri ve güncel sorunları inceler.²⁷ Politik yaşamının parçası olan her konuda yapılacak olan istihbarat faaliyetlerini kapsar.

c) Ekonomik İstihbarat: Ülkelerin ticaret, ekonomik, finans bilgilerini, hükümetlerin ekonomik stratejilerini, yabancı ve yerli sermayelerin ülke içindeki ve uluslararası alandaki durumu gibi devlete doğrudan ya da dolaylı olarak fayda sağlayabilecek ekonomik bilgi ve belgelerin toplanması olarak tanımlanan istihbarat türüdür.²⁸

Günümüz şartlarında ekonomi devletler için hayati önem taşımaktadır. Ekonomik güç dünyada ülkeler için belirleyici role sahip hale gelmiştir. Bu nedenle ekonomik sistemin nasıl işlediği, nelerden etkilendiği ve geçmişte nasıl olduğunun incelenmesi gerekmektedir. Tarım, sanayi, para politikaları, madenler, yer altı ve yer üstü kaynakları, ticaret hacmi ve ticaret ilişkisi kurulan ülkeler hakkında istihbarat toplama faaliyetleridir.

Ekonomik istihbarat devlet kurum ve kuruluşları tarafından yapılabileceği gibi, özel sektör tarafından da yapılabilmektedir. Ulusal ve ulus üstü şirketler yapacakları yatırım ve ya rakip firmalar hakkında istihbarat toplama faaliyeti yürütebilmektedir. Böylelikle şirketler de devletler gibi edinilen istihbarat ışığında atacakları adımları belirlemektedir. Şirket politikalarının karar alma mekanizmasında ekonomik istihbarat önemli bir yere sahiptir.

Buna örnek olarak Ekim 1995'de CIA'in, Japonya ve ABD arasında yapılan bir ticaret görüşmesinde, Japon heyetinin kendi arasındaki gizli görüşmelerini dinlediği iddiaları verilebilir.²⁹ Böylelikle ABD anlaşmayı kendi istediği doğrultuda şekillendirebilmiştir. Burada CIA'in Japon tarafını dinleyerek, bir

²⁷ Ali Öztekin (2003) Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Yayınları, s210, Ankara.

²⁸ Nevzat Güldiken (2006) "Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, Ankara.

²⁹ Mutlu Köseli (2011) İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet Yayınevi, s.40, Ankara.

şirkete yardım etmekten çok, bilginin devletin yararına olduğu gerekçesiyle topladığı görülmektedir.

Ekonomik istihbarat ülkelerin mevcut güçlerini devam ettirebilmeleri için hayati önem taşımaktadır. Ekonominin dünya konjonktüründeki önemine bakıldığında bu daha iyi anlaşılabilir. Bu nedenle özellikle dünya ekonomisinde söz sahibi olan devletlerin mevcut üstünlüklerini sürdürmeleri için ekonomik istihbarat faaliyetleri belirleyici olarak önemini korumaya devam edecektir.

d) Muhabere ve Ulaştırma İstihbaratı: Bir ülkede bulunan televizyon, radyo ve telefon gibi sivil ve askeri iletişim sistemlerine yönelik olarak yapılan istihbarat faaliyetlerine muhabere istihbaratı olarak tanımlanır. Muhabere istihbaratında amaç iletişim sistemlerinin kapasitesini ve zayıf yanlarının tespit edilmesidir. Günümüz dünyasında teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim istihbaratının etkinliği ve önemi büyük oranda artmıştır.

Ülkelerin ekonomik ve askeri taşıma yollarına, bu yolların taşıma kapasitesine yönelik istihbarat toplama faaliyetleridir. Demir yolu, kara yolu, hava yolu ve deniz yolu gibi ulaşım kanallarına yönelik bilgi ve belge toplama faaliyetleridir. Herhangi bir savaş durumunda ülkenin ulaşım ve iletişim kanallarının manipüle edilmesi hayati önem taşımaktadır. Ülkeler ulaşım ve iletişim kanallarına yapılacak herhangi bir espionaj faaliyetine karşı hazırlıklı olmalı hatta bu alanda kontrespiyonaj faaliyeti yürütmelidirler.

e) Sosyal ve Kültürel İstihbarat: Her ülkenin kendine özgü bir sosyolojik yapısı vardır. Toplumun ahlaki ve kültürel değerleri bunda belirleyici rol oynamaktadır. Toplumların sergiledikleri davranışlar ve düşünce yapıları sosyal ve kültürel yapısının tamamını oluşturur. İşte bu yapının analiz edilip çözümlenmesine, yani toplumların davranışsal haritalarının çıkarılmasına yönelik yapılan istihbarat faaliyetleridir. Sosyal istihbarat sekiz temel alana yönelir. Bunlar;³⁰

---

³⁰ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.84-85, Ankara.

- 1) Nüfus (Yerleşim, artış oranı, yaş ve cinsiyet yapısı, iş gücü göç askerlik çağındaki erkek nüfus, ırk grupları, etnik gruplar);
- 2) Sosyal özellikler (Etniklik, aşiretçilik, sosyal skala, resmi ve gayri resmi örgütler, sosyal hareketlilik, mülkiyet düzeni uygulaması);
- 3) Basın yayın organları ve kamuoyu;
- 4) Eğitim;
- 5) Din (Dinin yapısı, dini grupların karar alma süresine etkileri, dini gruplarla devlet arasındaki çatışmalar, dini grupların birbirleri ile olan ilişkileri);
- 6) Sağlık ve sosyal güvenlik sistemi;
- 7) Genel kültürel özellikler;
- 8) Zihniyet analizi;

f) Biyografik İstihbarat: Bireylerin hayatlarındaki gelişim ve değişimleri sistematik bir şekilde ortaya koyan biyografi, istihbarat faaliyetleri açısından ele alındığında kamuoyunca önemsenen, devletin gizlilik gerektiren birimlerinde çalışan kişilerin özel hayatları hakkında bilinmesi gereken bilgilerin temin edilmesi olarak tanımlanabilir.

Biyografik istihbarat; “Sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda tanınan toplum tarafından sevilen ve istihbarat servisleri için önemli olan kişilerin hobileri, fobileri, zaafı, güçlü ve zayıf yanlarının, bilgi, belge ve tanıklara dayandırılarak objektif bir şekilde tüm yönleriyle araştırılması” şeklinde tanımlanır.³¹

Ülkelerin karar alma mekanizmasında bulunan siyasi liderler ve bürokratik karar alıcılar bu istihbarat faaliyetlerinin en önemli hedefleri oluşturur. Biyografik istihbaratta kişiler hakkında bilgileri toplanır analiz edilir ve arşivlenir. Arşivlenen bu istihbaratlar kısa vadede veya uzun vadede kullanılabilir. Kişisel zaafı ve kişiye yaptırım uygulanabilecek her türlü bilgi bu istihbarat türünde kullanılabilir. Liderler analiz edilerek hangi koşullarda nasıl karar ve tepki vereceği konusunda öngörülebilir.

g) Psikolojik İstihbarat: Mala ve cana yönelik şiddetten öte, ortaya çıkardığı korku psikolojisi ile propaganda ve kışkırtma yöntemlerini kullanarak zihinlerde,

³¹ Yasin Atalay (2013) “Türkiye’deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi”, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, s. 52, Bilecik.

duygulara ve davranışlarda etki yapmaya yönelik yürütülen istihbarat faaliyetleridir. Psikolojik istihbaratın temel amacı hedef toplumda ulaşılmak istenen amaca yönelik taraftar bulma ve karşıt görüşleri çökertmek için propaganda faaliyetleri kurgulamaktır. Hedefin fiziki bütünlüğüne değil zihnine, kalbine ve ruhuna nüfuz edebilen istihbarat türüdür.³² Bu istihbarat türünde “toplum mühendisliği” kavramı çok önemlidir. Bu yol ile toplumların psikolojik yapıları analiz edilerek, toplum içerisindeki bir grubun ya da tamamının psikolojisine yönelik yapılacak hamleler konusunda elde edilen istihbarattır. Günümüzde bu propaganda faaliyetlerini yürütmenin en önemli aracı basın yayın organları ve medyadır.

h) Milli Güvenlik İstihbaratı: Ülke bütünlüğüne yönelik iç ve dış tehditlerin tespit edilmesi, ön görülmesi veya önlenmesine yönelik yapılan istihbarat çalışmalarıdır. Devlet açısından güvenlik kavramı içerisinde tanımlanan her türlü tehdide karşı yapılacak olan istihbarat faaliyetleri bu kapsamda yer alır. Kamu güvenliği, terör gruplarıyla mücadele, organize suçlarla mücadele gibi suç teşkil eden faaliyetlere karşı yürütülen istihbarat toplama çalışmaları buna örnek olarak gösterilebilir. Ülkelerin belirledikleri tehdit unsurlarına karşı yürütülen istihbarat çalışmalarıdır. Örneğin Türkiye’de Milli Güvenlik Kurulu’nun belirlediği iç ve dış tehdit algılamaları konusunda yürütülen istihbarat çalışması buna örnek olarak gösterilebilir.

i) Düşman İstihbarat Örgütleri Hakkında İstihbarat: Ülkelerin istihbarat örgütleri diğer ülkelere karşı istihbarat toplama faaliyetlerinde yani espionaj faaliyetlerinde bulunurlar. Bu istihbarat faaliyetlerine karşı olarak istihbarata karşı koyma yani kontrespionaj çalışmaları yürütülür. Bu çalışmaları yürüten düşman ya da düşman olmayan diğer istihbarat örgütlerinin çalışma şekilleri, hedefleri, kapasitesi, gücü gibi özellikleri incelenerek analiz edilir. Karşı koyulması muhtemel istihbarat örgütleri ne kadar iyi analiz edilir ise karşı koymada başarı şansı o kadar yüksektir.

---

³² Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.35, Ankara.

Özellikle Türkiye gibi yoğun istihbarat hedefi olan ülkelerde düşman istihbarat örgütleri hakkındaki istihbarat hayati önem taşımaktadır. Hatta düşman istihbarat örgütleri içerisine sızdırılabilecek bir istihbarat elemanı sayesinde düşman istihbarat örgütü hakkında daha kesin bilgilere ulaşarak, ülke üzerinde yapılabilecek istihbarat faaliyetlerine karşı koyulabilir. M. Herman karşı istihbarat ile karşı casusluk arasındaki ilişkiyi ve bununla ilgili tanımı yaparken, karşı istihbaratın örneğin yabancı istihbarat servislerinin içinden eleman devşirerek yabancı servislere saldırı anlamını taşıırken, karşı casusluğun ise yabancı servislerin benzer saldırılarını tespit ve imha/etkisizleştirme olduğunu ifade etmektedir şeklinde yorumlar.³³

1.4.4. Elde Ediliş Yöntemlerine Göre İstihbarat

İstihbarat elde etmek için pek çok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler genel olarak insan kaynaklı istihbarat toplama ve teknik vasıtalar ile istihbarat toplamı olarak ikiye ayrılabilir.

1.4.4.1. İnsan Kaynaklı İstihbarat Elde Etme (HUMINT)

İnsan kaynaklı istihbarat toplama, istihbarat için toplanan bilgi ve belgelerin insan gücü ve insan tarafından elde edilmesidir. Türk istihbarat tarihinde, İngilizce humanintelligence'in kısaltması olan insani istihbarat, insan eksenli, insana dayanan ve mevcut kaynaklar arasında en eski, en ucuz ve hiçbir zaman önemini yitirmeyen bir istihbarat toplama yöntemidir.³⁴

Sadece, yetiştirilmiş ajanlar değil hedefle ilişkili her kişi insan istihbaratı kaynağıdır. Turist olarak yurtdışına giden kişiler, politikacılar, sporcular, gazeteciler, akademisyenler, yabancılarla temasta bulunabilecek her şahıs bir istihbarat kaynağı olabilir. Göçmenler, yerinden edilmiş kişiler ve diğer ülkelere bağlantılar ise yarı açık insan istihbarat kaynaklarını oluştururlar. Küresel seyahat imkânlarının artması ile birlikte bilim adamları, uluslararası organizasyonların temsilcileri, bürokratlar ve teknisyenlerin (genellikle teknik yardım yapmak üzere) diğer ülkeleri çeşitli

³³ Michael Herman (1999) Intelligence Power in Peace and War, Cambridge University Press, s.53.

³⁴ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.116, Ankara.

maksatlarla ziyaretleri ve geliştirdiği iletişimlerde insan istihbaratının toplama vasıtaları arasında yer alır.³⁵

Gizli insani istihbarat casusluk faaliyetlerini kapsamaktadır. Dünyada pek çok ülke siyasi, ekonomik, teknolojik casusluk faaliyetleri yürütmektedir. Ajanlar, hedefteki ülke hakkında bilgi toplar, analiz eder ve elde edilen istihbaratı gerekli mekanizmalara ulaştırırlar.

Çoğu zaman espionaj olarak da belirtilen, insan kaynaklı istihbarat toplama faaliyetleri, yabancı karar alma sistemlerine sızarak, sistemin güçlü ve zayıf yanları, amaç ve niyetleri gibi konularda bilgi edinilmesidir. Burada yabancı karar alma sistemlerine yönelik geliştirilen insani istihbarat aslında, stratejik istihbaratı işaret etmektedir.³⁶ İnsan kaynaklı istihbaratın pek çok tehlikesi bulunmaktadır. İstihbaratı toplayan casus veya ajanın yürüttüğü faaliyetin ortaya çıkması ya da deşifre olması bunun en sık karşılaşılanıdır. Aynı zamanda istihbarat insana dayalı olduğu için insanın doğasından gelen aldatma, yalan söyleme ya da ikili oynama gibi durumlarla da karşılaşılabilir. Bunun sonucunda istihbarat faydadan ziyade zarar verebilir. Karar alma mekanizmalarının bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkileyerek yanlış kararlar alınmasına yol açılabilir.

İnsan istihbaratı çalışmasını yürütmesi beklenen kişide, bu görevi başarılı bir şekilde ifa edebilmesi için bazı özellikler olmalıdır. İnsan kaynaklı istihbaratın insan unsurunu oluşturan memur, ajan ya da casusta olması gereken özellikleri Allen Dulles şu şekilde sıralamıştır;³⁷

- İnsanları anlama hassasına sahip olmak,
- Zor şartlar altında da başkalarıyla çalışabilmek,
- Hayal ile hakikati, doğru ile eğriyi ayırt edebilmek,
- Esas unsurlarla teferruatı ayırt edebilmek,
- Merak, tecessüs sahibi olmak,
- Hünere, maharet sahibi olmak,

³⁵ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.168, İstanbul.

³⁶Mutlu Köseli (2011) İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet Yayınevi, s.65, Ankara.

³⁷ Yasin Atalay (2013) “Türkiye’deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi”, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, s.59, Bilecik.

- Teferruata, lüzumsuz görünen şeylere dahi dikkat edebilmek, herkesin görmediği şeyleri görebilmek,
- Fikirlerini açıkça, kısaca, ilgi çekici surette ifade edebilmek,
- Ne zaman susulması gerektiğini bilmek,
- Başkalarının görünüş, düşüncü, hareket ve hissedişine karşı anlayış göstermek, sert ve dar anlayışlı olmamak,
- Şan, şeref, isim, servet düşkünü ve fazla haris olmamak,
- Macerayı, vatanını, milletini, insanlığı sevmek, yapacağı işte dünya barışına, insanlığa hizmet edeceğine samimiyetle inanmak,
- İyi bir kültür ve tahsil sahibi olmak,
- İyi bir aileye mensup olmak.

İnsan istihbaratı elde etmede kullanılacak kişi ve kişiler çok dikkatli seçilmelidir. Yukarıda sayılan özelliklerin yer alacağı kişiler bu göreve istekli yaklaşmalıdır. Para, ödüller, hediyeler her zaman için yeterli olmayacak, istihbarat toplayacak kişinin gönüllülüğü ve göreve bağlılığı çok büyük bir önem taşımaktadır. Ümit Özdağ'a göre istihbarat tarihine bakıldığında çıkarılacak casus profili şu şekildedir,³⁸

- 21-35 yaş arası kadın veya erkek,
- Üniversiteden ortalama bir öğrenci olarak mezun,
- Kısa süreli değişik işlerde çalışmak,
- Para sıkıntısı çeken düşük gelirli,
- Askeri istihbarat deneyimi,
- Yalnız yaşayan adam veya kadın,
- Ehliyeti olan ama genelde deneyimsiz sürücü,
- Romantik hobiler, fotoğrafçılık, yazarlık, dalgıçlık,
- Devlet güvenlik örgütlerinin riskli unsur olarak tanımladığı bir şahsiyet,
- Paramiliter yazına ilgili, (gerilla savaşı, kent gerillası vs.)
- Silahla ilgili ve genellikle silah taşıma talimi yapan tip,
- Satranç, müzik ve matematiğe ilgi.

İnsani istihbarat en eski istihbarat toplama yöntemlerindedir ve gelecekte de var olması çok büyük bir ihtimaldir. Teknik imkânlar ne kadar gelişmiş olursa olsun bu alanda insana olan ihtiyaç her zaman var olmaya devam edecektir.

³⁸ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.118-119, Ankara.

1.4.4.2. Teknik Kaynaklı İstihbarat Elde Etme (TECHINT)

Teknik istihbarat, bilgi ve belgelerin elde edilmesinde teknik imkânların kullanıldığı istihbarat elde etme şeklidir. Bu istihbarat elde etme şeklinde dinleme cihazları, fotoğraf çekimleri, uydu takipleri vb. yöntemlerdir. Teknik istihbarat toplama yöntemleri şu başlıklar altında toplanabilir;³⁹

- a) Görüntü İstihbaratı (IMINT)
- b) Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT)
- c) Sinyal İstihbaratı (SIGNINT)
- d) Komünikasyon İstihbaratı (COMINT)
- e) Elektronik İstihbarat (ELINT)
- f) Ölçüm İstihbaratı (MASINT)
- g) Bilgisayar ve İnternette İstihbarat Toplama (HACKINT)

a) Görüntü İstihbaratı: Görüntü istihbaratı, uçaklara kamera yerleştirme, insansız hava araçları ve uydudan izleme gibi yöntemlerle fotoğraf ve görüntü kayıtları ile yapılan istihbarat çeşididir. Fotoğraflardan ziyade uydudan izlenen istihbarat daha sağlıklı ve tercih edilen bir yöntemdir. Örneğin; Amerikan Ordusu 2001 sonunda Afganistan'a saldırıya başlamadan önce geliştirilmiş U-2 istihbarat uçakları, RC-135 Rivet Joint sinyal istihbarat uçakları, joint-STARS radar gözlem uçakları, Deniz Kuvvetleri'nin EP-3E sinyal istihbaratı uçakları dışında Afganistan'a odaklanan 50 uydunun topladığı bilgileri incelemiş ve harekât stratejisini bu bilgilere göre dizayn etmiştir.⁴⁰

b) Açık Kaynak İstihbaratı: Açık kaynak istihbaratı; internet, gazete, televizyon gibi açık kaynaklarda yer alan ve herkes tarafından temin edilmesi mümkün olan bilgilerin istihbarat amaçlı kullanılmasına verilen isimdir.⁴¹ Bu kaynakların başında günümüzde internet gelmektedir. Kişiler ve kurumlar internet üzerinden bir kişi ya

³⁹Mutlu Köseli (2011) İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet Yayınevi, s.81, Ankara.

⁴⁰ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.127, Ankara.

⁴¹ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.169, İstanbul.

da herhangi bir şey hakkındaki bilgiyi internet aracılığı ile elde edebilmektedir. Bir ülke ve vatandaşları hakkında bilgi sahibi olmak açık kaynak istihbaratı kullanılarak kolay ve maliyeti az olarak yürütülebilir. Bu kaynaklardan izlenen ve edinilen bilgilerden yola çıkarak doğru analizler yapılabilir ve doğru stratejiler belirlenebilir.

c) Sinyal İstihbaratı: Sinyal istihbaratı (SİNİS-Signal Intelligence / SIGINT) olarak adlandırılan istihbarat fonksiyonun Muhabere (İletişim) İstihbaratı ve Elektronik İstihbarat olmak üzere iki ana faaliyet alanı bulunmaktadır. Muhabere İstihbaratı; muhabere vasıtaları kapsamında kullanılan kısa ve uzun mesafeli telsiz konuşmaları ile telefon (Kablolu, cep, uydu) görüşmelerinin kaydı ve tespiti, muhabere cihazlarının iletişiminin dinlenilmesi başlıca faaliyet sahalarıdır.⁴²

Sinyal istihbaratı, hedef devletin muhabere elektronik sistemleri tarafından yayımlanan elektromanyetik enerjinin alınması, kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması ile elde edilen istihbarattır.⁴³

Sinyal istihbaratındaki önemli iki örnek operasyona yer vermek gerekirse; Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Berlin'de gerçekleşen CIA'nın Viyana da yaptığı "gümüş" kod adlı operasyondur. Her iki operasyonda da Batılı servisler Sovyet askeri birliklerinin altına tünel kazarak girmişler ve yaptıkları dinlemeler sayesinde stratejik istihbarat elde etmişlerdir.

Ancak bütün istihbarat tarihi boyunca sinyal istihbaratı hususundaki en başarılı operasyonlardan biriside "Crypto A.G." operasyonudur. Crypto A.G. dünyanın en meşhur kripto makinelerini üreten bir İsveç firmasıdır ve 120'ye yakın ülkeye kripto makineleri vermektedir. 1992'de İran gizli servisinin kripto Crypto A.G.'nin bir elemanını tutuklaması ve 9 ay sorguya çekmesi NATO ile İsviçre arasında yapılan bir anlaşma çerçevesinde ABD'nin Crypto A.G.'nin ürünlerini kullanan 120 ülkenin şifreli bütün teleks, radyo, faks görüşmelerini izlediğini, Crypto A.G. ürünü ile çekilen bir mesajın derhal Washington'a gittiği öğrenilmiştir.⁴⁴

⁴²Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.19, Ankara.

⁴³ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.122, Ankara.

⁴⁴ Ümit Özdağ (2012) İstihbarat Teorisi, Kripto Yayınları, s.124, Ankara.

- d) Komünikasyon İstihbaratı:** Ülkelerin en fazla kaynak ayırdıkları “istihbarat” alanında, insan unsuru sayesinde toplanan istihbaratın, yerini daha az riskli ve güvenilir olan elektronik istihbarata bırakmakta olduğu söylenebilir.⁴⁵ COMINT (İletişim İstihbaratı) daha çok ses, video, mors ve faks şeklinde mesajların tespitini ihtiva etmektedir. Bu istihbarat, hava dalgaları, kablolar, fiber optikler veya diğer ortamlardan elde edilebilir, şifreli veya şifresiz olabilir.⁴⁶
- e) Elektronik İstihbarat:** Hedef ülkenin muhabere sistemleri, nükleer patlamalar ve radyoaktif kaynaklar dışında kalan diğer elektromanyetik yayınların dinlenmesi, kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması yolu ile istihbarat toplanmasıdır.⁴⁷ Bu alanda istihbarat tamamen teknik yollar ile yapılmaktadır.
- f) Ölçüm İstihbaratı:** Çeşitli ölçüm cihazları ile bir hedefin potansiyel nükleer, kimyasal, biyolojik, radyo enerjik vb. gücünün ölçülmesi ve buna bağlı analizler ile potansiyel güç tahmini yapılmaktadır. Radarların tespit edebildiği mesafeler, karşı savunma füzelerinin menzillerinin ölçümü, savaş alanlarının ölçümü gibi konular bu istihbarat alanının konusunu içine girmektedir.
- g) Bilgisayar ve İnternette İstihbarat Toplama:** HACKINT denilen bu yöntem ile çağımızda hızla gelişen internet ağları vasıtası ile bilgi toplama faaliyetidir. ABD'nin Savunma Araştırmaları Servisi'ne göre (United States Defensive Investigative Service – DIS), bilgisayarlar ve internet en hızlı gelişen istihbarat toplama alanları olarak görülmektedir. İnternet özellikle “tradecraft” olarak ifade edilen pek çok espionaj yöntemini basitleştirmiştir.⁴⁸ Günümüzde kişisel bilgilerin bu kadar yoğun olarak depolandığı başka bir sistem bulunmamaktadır. Bu sistem özel tedbirler alınmadığı sürece her zaman ulaşılabilirliği kolay bir alan olarak durmaktadır. Kişilerin resimleri,

⁴⁵Yasin Atalay (2013) “Türkiye’deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi”, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, s. 71, Bilecik.

⁴⁶ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.169, İstanbul.

⁴⁷ Ümit Özdağ a.g.e., s. 128.

⁴⁸Mutlu Köseli (2011) İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet Yayınevi, s.84, Ankara.

buldukları yerler, eğitim durumları, fikirleri ve hareketleri, ilişki içinde olduğu ve irtibat kurduğu kişiler, beğenileri gibi pek çok kişiye özel bilgi, basit zararlı yazılımlar vasıtası ile ulaşılabilir ve depolanabilir. Örneğin; FBI'nın tahminlerine göre 1 yılda izinsiz girilen sitelerin ve saldırıların ortaya çıkarttığı zarar 1997 yılında 300 milyon dolar idi.⁴⁹

---

⁴⁹ Wattering, F.L. (2001) "The Internet and the Spy Business", International Journal of Intelligence and Counterintelligence, Vol. 14, n. 3.

2. BÖLÜM

GELİŞMİŞ İSTİHBARAT SİSTEMLERİ OLAN ÜLKELERİN İSTİHBARAT BİRİMLERİ

Batılı ülkeler, dünyanın en eski profesyonel istihbarat örgütünün İngiltere Kraliçesi 1. Elizabeth'in 1530'lu yıllarda kurduğunu iddia ederler. Oysa doğu ülkelerine baktığımızda ilk organize istihbarat örgütünün Çinliler tarafından 570 yılında Göktürk devletine karşı kurduğu görölmektedir. Göktürk Devleti'nin kurulduktan sonra hızla gelişmesi ve büyümesi karşısında Çinliler, Göktürkler hakkında bilgi ve belge toplamak üzere bir istihbarat yapılanması oluşturmuşlardır. Bu yapı içerisinde eğittikleri pek çok kişiyi Göktürk Devleti içerisine çeşitli sıfatlar adı altında göndererek istihbarat toplama çalışmaları yaptırmışlardır.⁵⁰

Çin istihbarat örgütünün çoğunu Budist rahipler oluşturmuştur. Bu rahipler gerekli eğitimden geçirildikten sonra Göktürk ülkesine gönderilirler. Göktürk ülkesine yayılan ajanlar, kısa zamanda buldukları bölgenin güvenini kazanırlar. Buldukları illerde valilerin ve komutanların saraylarına kadar girebilen ajanlar aynı zamanda ülkenin en önemli ve en büyük sarayına kadar sızar ve yüksek mevkiler elde ederler.⁵¹ Bu mevkilere gelen kişi ve ya kişiler devletin en büyük karar organına etki edebilmekte ve alınan kararları lehine çalıştıkları ülkeye göre değiştirebilmektedirler.

Bir örnek vermek gerekirse; Çin istihbarat servisi, kendi içlerinde Kuzey Çin'in yönetimini elinde bulduran Topa Kuçi Hanedanı ile bu hanedanın toplumda edindirdiği kültür ve birikimleri yok etmiştir. Bunu tıp doktoru, din hekimi gibi çeşitli kamufrajlar altındaki ajanlar ile Topa Hanedanlığı'nı iki parçaya bölmeyi başarmışlardır. Hanedanlık ve devlet yapısı ikiye bölündükten sonra toplumdaki temel inançların değiştirilmesi amacı ile ajanların yaptığı çalışmaları neticesinde

---

⁵⁰ Erdal Şimsek (2004) Türkiye'de İstihbaratçılık ve MİT, Kum Saati Yayıncılık, s.12, İstanbul.

⁵¹ Nurullah Aydın (2011) İşte İstihbarat, Kum Saati Yayınları, s.341, İstanbul.

Topa kültürü ve medeniyeti yüz yıl içinde tarihten silinmiştir. Böylece tarihte, ajanların ilk kez bir kültür ve medeniyeti yok ettiği görülmektedir.⁵²

Ülkelerin bulunduğu konum, coğrafya, komşularının durumu, potansiyel gücü, askeri, ekonomik, siyasi yapısı gibi pek çok konu devletlerin istihbarat yapısının şekillenmesinde rol oynamaktadır. Bu sebepler doğrultusunda yapılan istihbarat örgütleri ellerinde bulunan kaliteli insan gücü, üstün teknoloji gibi argümanlarla diğer istihbarat örgütlerine üstün gelme mücadelesi gösterirler. Ayrıca diğer istihbarat birimlerinin kendi güvenlik sahaları içerisindeki faaliyetlerini engellemek için her zaman gelişen yenilenen bir yapıya sahip olmak zorundadırlar.

Devlet istihbarat teşkilatları, bakanlıklar, kurum ve daire istihbarat birimleri, teşkilatlarının/servislerinin/örgütlerinin çeşitleri, tipleri, modelleri, kuruluş ve çalışma prensipleri bakımından sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmada;

- Üniter / Uzmanlık Alanlarına Göre Ayrılmış Model
- Merkezi / Tek Tip Model olmak üzere iki ayrı yapı mevcuttur.⁵³

Üniter yapılanma modelinde çeşitli konuların uzmanlık alanlarına göre farklılık göstermesi sebebi ile istihbarat birimleri de askeri, ekonomik, siyasi istihbarat gibi uzmanlık alanlarına göre ayrı birer teşkilat olarak organize olmaktadır. Ancak bu birimler tek bir çatı tarafından yönetilir. Bu ayrı kurum ve kuruluşlar kendi alanları ve faaliyetleri doğrultusunda hesap vermeye yükümlüdürler.

Merkezi, tek tip model olarak yapılan ülkelerde ise istihbarat faaliyetleri tek bir teşkilat tarafından yürütülmektedir. Bu teşkilat istihbaratın bütün kaynaklarını kullanarak bütün yetkiyi kendinde toplar. Yaptığı istihbarat çalışmaları sonucunda elde ettiği bilgi ve belgeleri ilgili kurum ve kuruluşa iletir. Uzmanlık alanlarına göre ayrılmış bir yapı mevcut değildir. Bu tip istihbarat sistemleri genelde otoriter rejime yakın ve yatkın olan ülkelerde daha çok görülmektedir. Doğal olarak bu konu ile ilgili bütün sorumluluk da yetkiyi tel elde toplayan istihbarat kuruluşuna aittir.

Dünyada neredeyse her ülkenin ihtiyacı doğrultusunda yapılanmış bir veya birden fazla istihbarat teşkilatı bulunmaktadır. Ancak bazı ülkelerin istihbarat

⁵² Erdal Şimşek (2012) Türkiye’de İstihbarat Savaşları ve Milli İstihbarat Teşkilatı, Destek Yayınları, s. 17, İstanbul.

⁵³ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.47, Ankara.

sistemleri ve istihbarat teşkilatları diğer ülke ve teşkilatlara göre daha etkin ve güçlüdür.

2.1. ABD

ABD istihbaratı denilince akla tek bir istihbarat servisi değil, 16 istihbarat servisi ile birlikte bir servislerle iş birliği yapan ya da iş ilişkisi olan tüm yapıların toplamı gelir. Bunların hepsine birden “istihbarat topluluğu (Intelligence Community)” adı verilir. ABD devlet istihbarat sistemi içindeki istihbarat yapılanmaları;

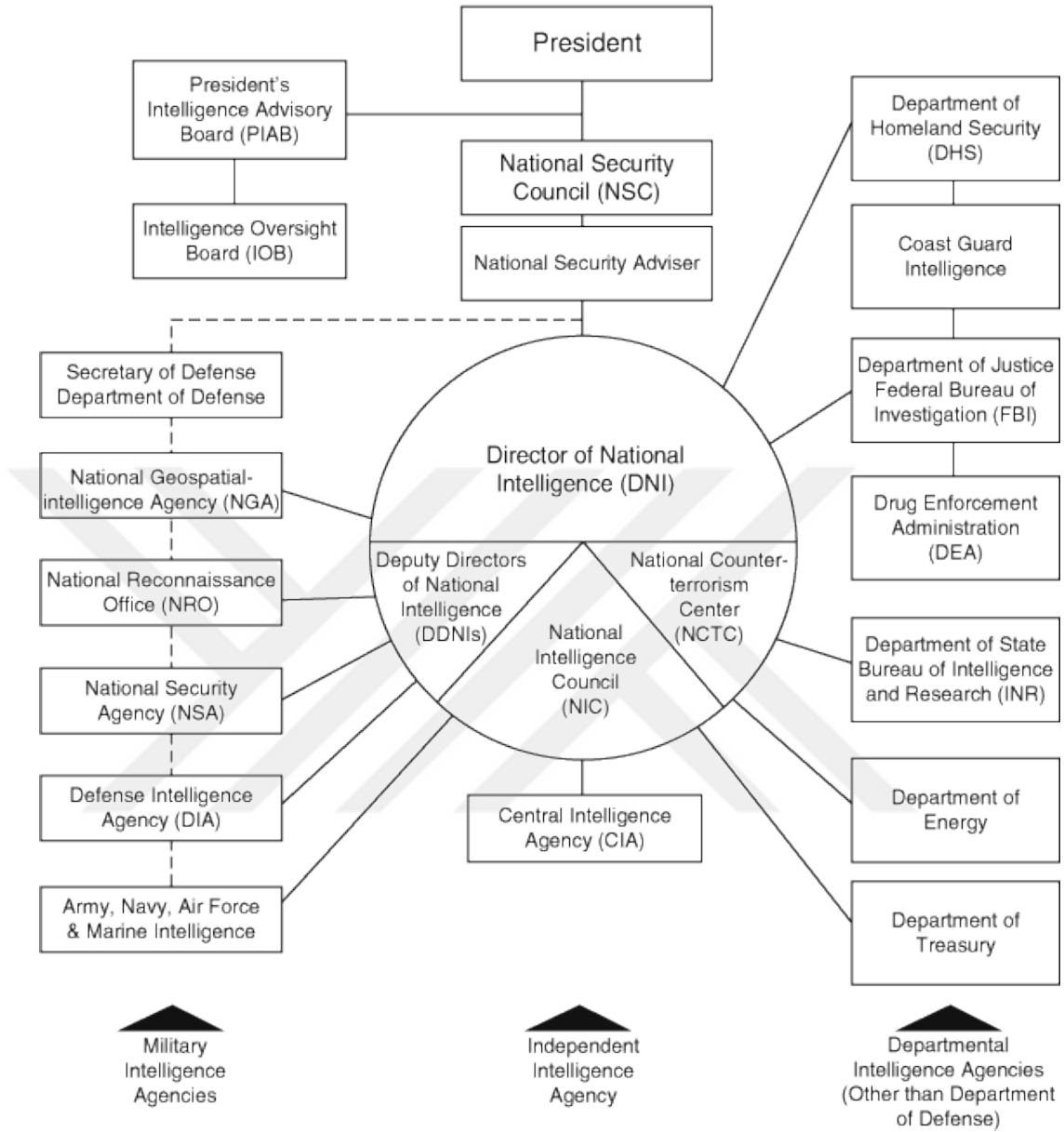
- 1) Bağımsız CIA
- 2) Savunma Bakanlığı istihbarat teşkilatları
- 3) Diğer bakanlıkların istihbarat teşkilatları olmak üzere üç gruba ayrılır.⁵⁴

ABD’de bütün iç istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerinden FBI, dış istihbarat faaliyetlerinden CIA sorumludur. Yukarıda belirtilen 16 istihbarat servisinden en önemlileri ve en bilinenleri iç istihbarat ve kamu güvenliğinden sorumlu olan Federal Soruşturma Bürosu FBI, Sinyal İstihbaratı /Bilişim İstihbaratı görevi ile Ulusal Güvenlik Ajansı NSA ile ABD’nin dış politikası çerçevesinde örtülü faaliyetlerini yürüten Merkezi Haberalma Teşkilatı CIA’dır.⁵⁵

ABD İstihbarat Topluluğu’nun yapılanması aşağıdaki tablodaki gibidir:

⁵⁴ Ümit Özdağ (2014) İstihbarat Örgütleri, Kripto Yayınları, Ankara, s.7, Ankara.

⁵⁵ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.53, Ankara.

Şekil 2 : Amerikan İstihbarat Topluluğu⁵⁶

ABD istihbarat topluluğunun iç istihbarat ve dış istihbaratını yürüten CIA ve FBI birimleri istihbarat topluluğunun en önemli iki ayağını oluşturur.

⁵⁶Loch, K. Johnson (2007) "Handbook of Intelligence Studies, Routledge, Appendix A.

2.1.1. CIA (Central Intelligence Agency)

Türkçe açılımı 'Merkezi İstihbarat Teşkilatı' anlamına genel Central Intelligence Agency yani kısaca CIA olan, ABD'nin istihbarat teşkilatlarından yalnızca biri ama en önemli ve popüler olanıdır. 1947'de İkinci Dünya Savaşı'nda dönemin ABD başkanı Harry Truman tarafından kurulmuştur.⁵⁷

ABD'nin diğer ülkeler ile ilgili istihbaratını toplayan kurumdur. ABD dışındaki diğer ülkeler hakkında askeri, ekonomik, siyasi ve teknolojik konular başta olmak üzere her alanda bilgi ve belge toplar. ABD dış politikasının yönlendirilmesinde ve dış politikadaki karar alıcıların karar alma süreçlerindeki etkili kuruluştur. ABD'nin ulusal ve uluslararası çıkarlarını korumak için açık ya da gizli olarak pek çok faaliyet yürütmektedir. CIA'in iç güvenlikle ilgili fonksiyonlar üretmesi yasayla yasaklanmıştır. Dolayısıyla, örgütün fonksiyonları kural olarak, Amerikan dış politikasını tüm boyutlarıyla ve Amerikan ulusal çıkarlarını koruyacak şekilde, ülke dışında takibi amacı üzerinde oluşturulmuştur.⁵⁸

Dünyada istihbarat teşkilatları arasında CIA hakkında en çok konuşulan en çok kitap yazılan en çok filmi yapılan istihbarat kuruluşu olduğu için algılar üzerinde olduğundan daha büyük ve daha güçlü imajı yaratılmıştır. Amerikan yapımı pek çok filmde efsaneleştirilerek ve kahramanlaştırılarak anlatılan CIA, toplumdaki CIA algısını her zaman kendi lehine korumayı başarmıştır.

CIA, ABD dış politikasında karar alma mekanizmasına etki eden başlıca kuruluştur. ABD karar alıcıları CIA'den gelen raporlar çerçevesinde dış politikasını oluşturmaktadır. CIA'in özellikle soğuk savaş döneminde Sovyet istihbaratı ile mücadelesi ABD dış politikasına etkisine en güzel örneklerden biridir. Soğuk savaş aslında bir istihbarat örgütleri savaşıdır. ABD istihbaratı ve Sovyet istihbarat teşkilatları büyük bir mücadele içine girerek birbirlerine üstünlük sağlama mücadelesi yürütmüşlerdir. Yakın zamandan örnek verecek olursak; Suriye'deki iç savaş konusunda CIA'in başındaki isim John Brennan'ın 15 Mart tarihinde Council on Foreign Relations'da (CFR) yaptığı konuşmada Esad hükümetinin ve Şam'daki

⁵⁷ AYTEKİN GEZİCİ (2013) *Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat*, Tutku Yayınları, Ankara.

⁵⁸ HASAN ALSANCAK (2001) "İstihbarat Kavramının Yeni Görünümü ve Türkiye'deki Uygulamaları", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.67, Ankara.

siyasi kurumların çöküşünü görmeyi istemediklerini belirtti.⁵⁹ Bunun sebebi olarak da bölgedeki İŞİD ve El Kaide unsurlarının yükselişe geçtiğini, bu unsurların Şam'a yürüyeceklerini ve bunun kesinlikle kabul edilemeyeceği olduğu dile getirildi. Buradan anlaşılacağı gibi CIA aslında ABD dış politikası ile iç içe bir halde ve karar alıcı mekanizmaları etkileyen bir pozisyondadır. ABD'nin Suriye politikasını yaptığı analiz ve öngörüler ile yönlendirmektedir. Bir diğer örnek olarak ABD'nin İran'da Muhammed Musaddık'ın devrilmesi ile sonuçlanan 1953 darbesinde başından sonuna kadar yer aldığını resmi olarak kabul etmiştir.⁶⁰ Buradan da anlaşıldığı gibi CIA geçmişte ve günümüzde ABD dış politikasının ve dünya siyasetinin yönlendirilmesinde çok büyük rol oynamaktadır.

2.1.2. FBI (Federal Bureau of Investigation)

Türkçe açılımı 'Federal Soruşturma Bürosu' olan FBI, ABD içinde istihbarat toplamakta görevli ve yetkili tek kuruluştur.

56 yerel ofis, ABD elçiliklerinin içerisinde yer alan 60 uluslararası ofisi ve 400'ün üzerinde iletişim ofisi ile tüm dünyaya yayılmış bir ağına sahiptir.⁶¹ Amerikan güvenlik sisteminde en üst noktayı oluşturan bu örgüt, federal yasalarca belirlenmiş tüm suçların araştırılmasını üstlenmektedir. FBI, devletlerin izinleri olarak sınır ötesi operasyonlar yapma yetkisine sahiptir.⁶² Çeşitli ülkelerden gelen talepler doğrultusunda yasal şartlar sağlandığında adam kaçırmaya, terör eylemleri gibi pek çok kriminal olaya müdahale edebilme yetkisine sahiptir.

FBI faaliyetleri pek çok film ve dizide anlatılmış ve hem ABD toplumunda hem de dünya kamuoyunda güçlü ve olumlu bir algı uyandırmıştır. Ancak bazı dönemlerde ise ABD içerisindeki pek çok vatandaşı fişlediği ve haklarında izinsiz bilgi topladığı konusunda şikâyetler oluşmuştur. Özellikle ABD içerisindeki İslami topluluklar ve Müslümanlar ile ilgili fişleme yaptığı ve ABD karar alıcılarına bu

⁵⁹ CIA'den Şok Esad Açıklaması, <http://www.milliyet.com.tr/esad-in-gitmesini-istemiyoruz/dunya/detay/2028480/default.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

⁶⁰ CIA admits role in 1953 Iranian coup, <http://www.theguardian.com/world/2013/aug/19/cia-admits-role-1953-iranian-coup>, (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

⁶¹ FBI Resmi Sitesi, <https://www.fbi.gov/about-us/quick-facts/quickfacts> (Erişim Tarihi: 13.06.2015).

⁶² Aytekin Gezici (2013) Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat, Tutku Yayınları, Ankara, s.122.

konuda raporlar sunulduğu Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (ACLU) tarafından iddia edilmiş ve pek çok medya organında haber yapılmıştır.⁶³

2.2. ALMANYA

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya doğu ve batı olmak üzere ikiye bölünmüştü. Biri ABD kontrolündeki Federal Almanya, diğeri ise Sovyetlerin kontrolündeki Demokratik Almanya Cumhuriyeti idi. Soğuk savaş döneminde bu bölgede karşılıklı istihbarat ve casusluk faaliyetleri yoğun olarak gerçekleşmiştir.

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ile iki Almanya birleşti. Bu birleşmeden sonra Doğu Almanya ortadan kalktı ve doğu Almanya'nın istihbarat kurumları da tarihten silinmiştir. Böylelikle sadece Federal Almanya'nın istihbarat örgütleri çalışmaya devam etmiştir. Federal Almanya'nın istihbarat teşkilatına bakıldığında 2013 yılı itibari ile görev ve sorumluluk alanları yasalarla birbirinden ayrılmış üç ayrı kurum mevcut olduğu görülmektedir. Bunlar şu şekildedir:⁶⁴

- Federal Haber Alma Teşkilatı "Bundesnachrichtendienst: BND".
- Federal Ana Yasayı Koruma Dairesi "veya Teşkilatı" "Bundesamt für Vverfassungsschutz: BfV"
- Askeri İstihbarat Teşkilatı "Amtfür den Militarische Abschirmdienst: MAD"

2.2.1. BND (Bundesnachrichtendienst)

Federal haber alma teşkilatı BND'nin görevleri anayasal olarak doğru zamanda ihtiyaç duyulan bilgileri temin etmekle çizilmiştir. Federal hükümetin kurumların ve Alman silahlı kuvvetlerinin ihtiyacını karşılayacak önemli politik, ekonomik ve teknik gelişmeler, askeri sorunlar ve Federal Almanya'nın ve

⁶³ACLU: Müslümanlara Kasıtlı Olarak Vatandaşlık Verilmiyor, <http://www.haber7.com/amerika/haber/1064739-aclu-muslumanlara-kasitli-olarak-vatandaslik-verilmiyor>, (Erişim Tarihi: 13.06.2015).

⁶⁴Ümit Özdağ (2014) İstihbarat Örgütleri, Kripto Yayınları, s.127, Ankara.

vatandaşlarının güvenliğiyle ilgili mevcut ve muhtemel bilgileri elde etmeyi kapsamaktadır.⁶⁵

Alman istihbarat yapısının temelini atan ve en önemli aktörü olan Reinhard Gehlen'dir. Hem bireysel olarak başarı sağlamış hem de Alman istihbarat teşkilatını başarılı bir noktaya taşımıştır. BND'nin görevleri şu şekildedir:

- Federal Alman hükümetinin güvenlik ve dış politika kararlarına dış ülkelerden temin edilecek bilgilerle destek vermek,
- Federal Alman silahlı kuvvetlerinin yurtdışı harekâtlarına bilgi desteği vermek,
- Dışişleri bakanlığı ile kriz karargâhında birlikte çalışmak (örneğin yurt dışında Alman vatandaşlarının kaçırılması halinde),
- Dünya çapında insani konulardaki işlerde aracılık,
- Bakanlıklar ve birimleri ile belirli sorunlarda çözüm yolları üzerinde çalışmak.⁶⁶

BND yakın zamanda Türkiye ile ilgili dinleme skandalı ile gündeme gelmiştir. Alman istihbaratı Türkiye'yi dinlediği iddialarını doğrulamış, Türkiye'nin bulunduğu coğrafya neticesinde çok büyük öneme sahip olduğu, bölgede ve dolayısıyla Türkiye'de olabilecek her gelişmenin Alman siyasetini ve ülke güvenliğini yakından ilgilendirdiği için bu dinlemeyi gerçekleştirdikleri ifade edilmiştir.⁶⁷ Buradan da anlaşılacağı gibi Alman istihbaratı pek çok yol ile topladığı bilgileri karar alıcı mekanizma ile paylaşmakta ve Alman dış politikasının yönlendirilmesinde büyük rol oynamaktadır.

⁶⁵Ümit Özdağ (2014) İstihbarat Örgütleri, Kripto Yayınları, s.128, Ankara.

⁶⁶Celalettin Yavuz "Mit'in Denetimine Bir Örnek: Alman İstihbaratı", <http://www.gazetepusula.com/2014/04/prof-dr-celalettin-yavuz-yazdimitin-denetimine-bir-ornek-alman-istihbarati/>, (Erişim Tarihi: 03.06.2015).

⁶⁷"BİLD: Almanya Türkiye'yi Dinledi ÇÜNKÜ?", <http://www.aktifhaber.com/bild-almanya-turkiyeyi-dinledi-cunku-1033262h.htm>, Erişim Tarihi: (Erişim Tarihi: 03.06.2015).

2.2.2. BfV (Bundesamt für Vverfassungsschutz)

Alman iç istihbarat ve casuslukla mücadele teşkilatıdır. Teşkilat ‘Anayasayı Koruma Teşkilatı’ adını taşır. Bu teşkilat 1950 tarihli bir yasayla İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.⁶⁸ Almanya’nın mevcut demokratik yapısının korunması, terör gruplarının tespiti ve engellenmesi iç güvenliğe tehdit oluşturabilecek her türlü faaliyete karşı istihbarat toplamakla görevlidir. İç politikada karar alıcıların bu süreçteki bilgi ve belge ihtiyaçlarını giderip karar alma sürecindeki yanlış yapma riskini azaltırlar.

BfV’nin görevleri anayasaya uygun çıkartılan yasalarla şu şekilde düzenlenmiştir:

- Demokratik düzene karşı akımlara, ülke çapındaki güvenliğe yönelik tehditlere, halkın özgürce ve bir arada yaşamasına engel tüm yapılara karşı güvenlik oluşturma.
- Yabancı bir gücün gizli faaliyetlerine karşı savunmada bulunma.
- Hedef kişi ve birimlerin gizliliğinin korunması ve sabotajlara karşı koruma oluşturma.⁶⁹

2.3. FRANSA

Etkin istihbarat sistemlerinden birine sahip olan Fransa Devlet’inin iç güvenlik ve istihbarat teşkilatı DST (Direction de la Surveillance du Territoire) ve dış istihbarat servisi DGSE(Direction Generale de la Securite Exterieur)’dir. Fransız istihbarat teşkilatı dünyada adı çok duyulmasa da önemli ve etkili bir istihbarat servisedir.

Fransa genel olarak diğer devletlerden bağımsız bir istihbarat yapısına kavuşmak istemektedir. Bu açıdan teknolojik gelişmeleri yakından takip etmekte ve yeni teknolojilerin geliştirilmesine büyük önem vermektedir.⁷⁰

⁶⁸ Kemal Girgin (2003) Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye, Okumuş Adam Yayınları, s.515-516, İstanbul.

⁶⁹ Ümit Özdağ (2014) İstihbarat Örgütleri, Kripto Yayınları, s.150, Ankara

⁷⁰ Hüseyin Gül (2009) Soğuk Savaş Sonrasında İstihbarat Örgütlerinin Orta Doğudaki Faaliyetleri: Irak Sorunu Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, s.79, Çanakkale.

2.3.1. DST (Direction de la Surveillance du Territoire)

Türkçesi Ulusal Gözetleme Müdürlüğü olan DST bir casusluğa karşı koyma teşkilatıdır. Özellikle iç güvenlik ve iç istihbarat servisi olarak görev yapmaktadır. Bu servis casusluğa karşı koyma, ülke içerisindeki tehditlere karşı önlem alma, ülkeyi koruma gibi görevleri gerçekleştirmektedir.

Çok eski yıllardan beri çalışmalarını sürdüren bu istihbarat teşkilatı ülke içerisindeki her türlü istihbarat çalışması ve operasyon konusunda yetkilidir. Özellikle son dönemde Fransız iç istihbaratı ekonomik istihbarat ve teknolojik casusluk konusunda en etkili servislerden biri haline gelmiştir.⁷¹

2.3.2. DGSE (Direction Generale de la Securite Exterieur)

Türkçesi Fransız Dış İstihbarat Servisi DGSE Fransa'nın dış istihbaratını yürüten teşkilattır. Bu teşkilat yurtdışında haber ve belge toplama, ulusal ve uluslararası çıkarları dünya çapında korumakla görevlidir.

Dış istihbarat açısından; Fransızların kendi istihbarat uyduları, havadan fotoğraf ve kayıt istihbaratı yapabilecek uçakları elektronik izleme ve dinleme tesisleri olması politik olarak yakın olduğu ülkeler ile istihbarat alanında işbirliği yapması Fransa Devlet'ini ve istihbarat teşkilatlarını güçlü kılan faktörlerdir.⁷²

DGSE resmi sitesinde terörle mücadeleye ve nükleer, kimyasal silahların çoğalması ve yayılmasının önüne geçmek için çalışmalar yapıldığı vurgulanmıştır.⁷³ Avrupa'daki etkin istihbarat kuruluşları arasında gösterilen DGSE, CIA ile iş birliği yaptığı konusunda pek çok haber ile gündeme gelmiştir. Ortadoğu politikasında karar alıcı mekanizmayı bu doğrultuda etkilediği pek çok yayın organında yer almıştır. Fransız istihbaratının dış politikada özellikle Afrika'daki etkisi yadsınılmaz bir gerçektir. Afrika'daki pek çok coğrafyada Fransız etkisini başarılı bir şekilde yaymış,

⁷¹ İlhan Bahar (2009) Teşkilat-ı Mahsusa MİT ve İstihbarat Örgütleri, Kum Saati Yayınları, s. 569, İstanbul.

⁷² Kemal Girgin (2003) Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye, Okumuş Adam Yayınları, s.517, İstanbul.

⁷³ <http://www.defense.gouv.fr/dgse/tout-le-site/le-contre-terrorisme#>, (Erişim Tarihi: 01.04.2015).

kültürel ve ekonomik olarak bir hami rolü üstlenmiştir. Bir başka örnek olarak da; ABD Kongresi'nin, 2012 yılında Bingazi'de elçisinin öldürülmesiyle sonuçlanan olayı inceleyen komitesi, Hillary Clinton'ın özel e-posta yazışmalarını yayımlaması verilebilir. Bu e-postalarda Libya'da Muammer Kaddafi'ye yönelik başlayan isyanın, Fransız istihbaratı tarafından örgütlendiğine dair bir iddia yer almaktadır.⁷⁴

2.4. İNGİLTERE

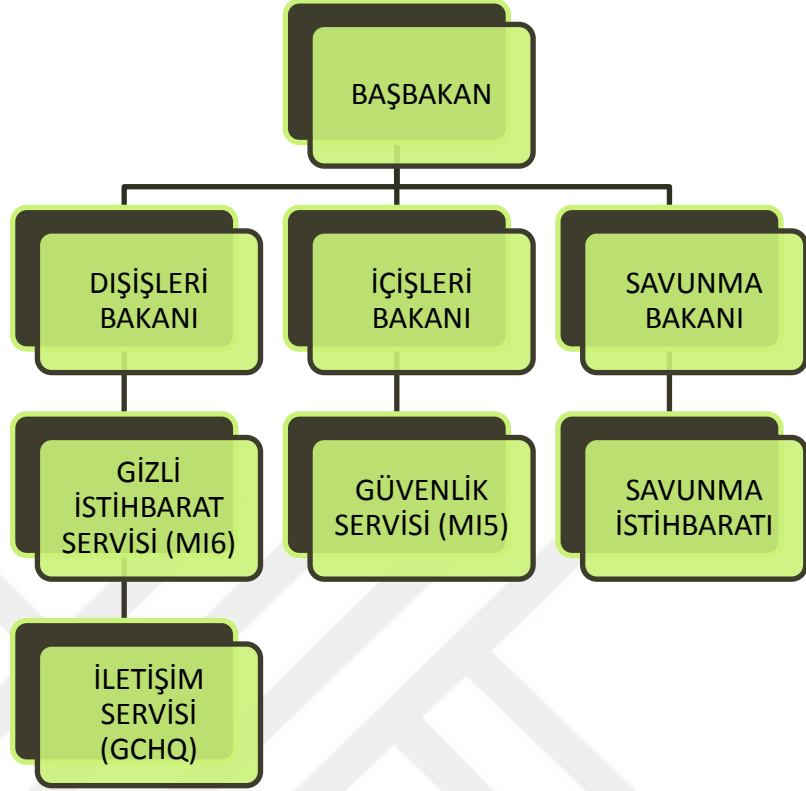
İngiltere Dünya'da en etkili ve en önemli istihbarat sistemlerinden birine sahiptir. Ayrıca İngiliz istihbarat sistemi köklü bir geçmişe de sahiptir.

İngiltere'de dış istihbarat ve iç istihbarat, askeri istihbaratın içerisinde yer alan bazı bölümlerden oluşmuştur. Daha sonra bu yapı askeri istihbarattan ayrılarak bağımsız olarak iç ve dış istihbarat teşkilatını oluşturmuşlardır. İngiltere'nin günümüzde de halen ilk aldığı isimlerini kullanan Güvenlik Teşkilatı ile Gizli İstihbarat Teşkilatı isimlerinde istihbarat kurumları bulunmaktadır. MI5 ve MI6 olarak bilinen istihbarat servisleri bu çalışmalarını yürüten en önemli iki kurumdur.

İngiltere özgürlükler ülkesi olarak bilinmesine karşın, çok kompleks bir gizli istihbarat servisi ağına sahiptir. İç ve dış tehditlere karşı oluşturulan bu sistem büyük ölçüde denetimden uzaktır ve geniş yetkilere sahiptir.⁷⁵ Bu nedenle kullandığı yetkilerle beraber dünya çapında çok etkin bir şekilde faaliyet göstermektedir. İngiliz istihbarat sisteminde MI5, MI6'ın yanı sıra iletişim istihbarat servisi GCHQ ve savunma istihbarat servisi D.I.S. bulunmaktadır.

⁷⁴“Kaddafi’yi Sarkozy Öldürttü”, <http://www.ntv.com.tr/dunya/kaddafiyi-sarkozy-oldurttu,CwRQOoKY5EaeFghw592REA>, (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

⁷⁵ Nurullah Aydın (2011) İşte İstihbarat, Kum Saati Yayınları, s.378, İstanbul.

Şekil 3 : İngiliz İstihbarat Birimleri⁷⁶

2.4.1. MI5 (Military Intelligence Section 5)

İngiltere'nin iç güvenliğini tehdit eden her türlü unsurla ilgili istihbarat toplamak ve mücadele etmek için yapılan birimdir. İngiliz ulusal çıkarlarının korunması için istihbarat toplama, casuslukla mücadele, terörle mücadele gibi çalışmaları yürütür.

2.4.2. MI6 (Military Intelligence Section 6)

Resmi adı Gizli Haber Alma Servisi (Secret Intelligence Service) olarak bilinen MI6'nın görevi ülke dışından bilgi ve belge toplamaktır. Bu topladığı bilgi ve belgeleri analiz ederek istihbarata dönüştürür ve ülkenin çıkarları doğrultusunda karar alıcılara destek sağlar. MI6 bünyesinde çalıştırdığı yazarlar, yönetmenler ve senaristlerle faaliyetlerini ve yapılanmasını dünyaya çeşitli film ve romanlarla

⁷⁶Ümit Özdağ (2014) İstihbarat Örgütleri, Kripto Yayınları, s.85, Ankara.

duyurur. Böylelikle dünyada MI6 için her zaman güçlü ve başarılı olduğuna dair bir algı oluşmaktadır.

İngiltere de 2010 yılında yapılan kamuoyu yoklaması ile yapılan istihbarata duyulan güven ve hükümetin istihbaratı kullanımına duyulan güven incelenmiş ve ikisi arasında büyük bir dengesizlik bulunduğu gözlenmektedir. MI6'nın ürettiği istihbarata duyulan güven sadece yüzde 11 oranındadır. Hükümetin istihbarat kullanımına duyulan güven ise sadece yüzde 1 oranındadır.⁷⁷

İngiliz istihbaratı aslında İngiltere'nin ulusal ve uluslararası alandaki vazgeçilmez kurumudur. Tarihte bu şekilde süregelen vazgeçilmezlik günümüzde de devam etmektedir. İngiltere uluslararası arenada MI6'sız hareket etmemektedir. MI6 gerek gizli gerekse açık kaynaklardan topladığı istihbaratlar ile İngiliz dış politikasını ve dış politikadaki karar alıcı mekanizmayı etkilemektedir. Buna örnek olarak 2013 yılında Guardian Gazetesi'nin haberi gösterilebilir. Habere göre; İngiliz istihbaratı 2009 yılındaki G-20 zirvesinde katılımcıları gizli olarak dinlediği yer almaktadır. Dinlenen üst düzey yöneticiler arasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in de bulunması Türkiye'yi yakından ilgilendirmiştir. Guardian gazetesi, "Türkiye niye hedef alındı?" başlıklı haberinde dinlemenin amacını Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve heyetinin Ankara'nın malî reform ve regülasyon ile ilgili yaklaşımının yanı sıra Türkiye'nin diğer G20 üyeleriyle işbirliği isteğinde olup olmadığı bilgisine ulaşmak olarak belirtmektedir.⁷⁸ Bu örnekten de anlaşılacağı gibi MI6 gizli yollarla önemli bir toplantı öncesinde istihbarat toplamış ve dış politika temsilcilerinin bu toplantıda nasıl bir strateji izlemeleri gerektiği konusunda karar alıcı mekanizmayı etkileyebilmektedir. MI6 bu tür çalışmalarını dünyanın pek çok yerinde uygulamaya çalışmakta ve İngiltere'nin uluslararası alandaki karar alma sürecindeki mekanizmasını yönlendirmektedir.

---

⁷⁷Graeme A.M. Davies, Robert Jones (2012) "British Public Confidence in MI6 and Government Use of Intelligence: The Effect on Support for Preventive Military Action", Intelligence and National Security, Vol.27, No.5, s.670.

⁷⁸"Türkiye niye hedef alındı?", <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-niye-hedef-al%C4%B1nd%C4%B1/a-16886839>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

2.5. RUSYA

Soğuk savaş dönemi aslında biraz da CIA ve KGB arasındaki mücadele demektir. Her iki ülke de birbirlerine üstünlük sağlamak için istihbarat servisleri ile birlikte büyük mücadele vermişlerdir. KGB ve CIA soğuk savaş döneminde hem birbirleri ile mücadele etmiş hem de topladıkları istihbaratlar ile soğuk savaşta iki ülkenin de dış politikasını yönlendirmişlerdir. ABB ve Rusya istihbarat örgütlerinden gelen bilgiler doğrultusunda dış politika stratejilerini belirlemişlerdir.

1991 yılında soğuk savaşın bitmesiyle birlikte Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağılmıştı. Bu nedenle devlet yapılanması gibi istihbarat yapılanması da bu tarihten sonra yenilenmiştir. Gorbaçov iktidarında 1991 yılında onayladığı “Devlet Güvenlik Organlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” ile KGB (Komitet Gosudarstvennoy Bezoposnosti) kaldırıldı. KGB'nin yerine Cumhuriyetler Arası Güvenlik Servisi ve Merkezi İstihbarat Servisi adında iki kurum getirildi. Daha sonra yeni devlet kurulumu aşamasındaki reformlarla birlikte pek çok yapısal reform ile birlikte isim ve yapı değişikliklerine uğradı. Zaman içerisinde sürekli değişimlere uğrayan Rus İstihbarat Teşkilatı son olarak günümüzde FSB (Federal Güvenlik Servisi) ve SVR (Dış İstihbarat Servisi) olmak üzere yapılanmıştır.

KGB ikiye ayrılarak, üniter istihbarat modeline geçmiştir. Günümüzde Rus İstihbarat Teşkilatları, diğer ülkelerin istihbarat teşkilatlarına sızmadaki başarılı operasyonları ile örtülü faaliyetlerindeki performanslarıyla dünya genelinde ün kazanmış ve dünya üzerindeki en iyi istihbarat teşkilatlarından biri olmuştur.⁷⁹

2.5.1. FSB (Federal'naya Sluzhba Bezoposnosti)

Türkçesi Federal Güvenlik Servisi olan FSB'nin görevi iç güvenlik ve iç istihbarat faaliyetlerini yürütmektir. KGB'nin eski çalışma binasında çalışmalarına devam etmektedir.

---

⁷⁹ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.64, Ankara.

9 Mart 2004 tarihindeki başkanlık kararnamesi ile Adalet Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu gelişme ile ABD'nin FBI modeline benzetilmesi dikkat çekmektedir.⁸⁰ İç güvenlik ve iç istihbarat çalışmalarını yürüten FSB milli çıkarlar doğrultusunda devletin korunması, terör eylemlerinin önlenmesi, gizli takip ve istihbarat toplama faaliyetlerinin yürütülmesi, ülke içi organize suçlarla mücadele edilmesi gibi görevleri yürütmektedir.

2.5.2.SVR (Sluzhba Vneshney Razvedki)

Dış İstihbarat Servisi olarak çevrilen SVR, Rusya'nın dış istihbaratından sorumlu birimdir. Sovyetlerin dağılmasından sonra, bu coğrafyada yaşayan pek çok kişi Rusya dışarısında yaşamaya başlamıştır. SVR öncelikli olarak bu kişilerin takibi ve istihbaratı ile ilgilenmiştir.

ABD'nin CIA servisine karşı örnek gösterilen SVR, CIA gibi ülke içerisindeki topraklarda operasyon yapma yetkisine sahip değildir.⁸¹ SVR yurt dışında casusluk faaliyetleri yürütmek, ülke çıkarlarını uluslararası arenada korumak amacı ile operasyonlar yapmak, diğer ülkeler ve ülkelerin istihbarat teşkilatları hakkında istihbarat toplama faaliyetleri yürütmek gibi görevlere sahiptir. Türkol'a göre asıl görevi dış istihbarat toplamak olan; ama bunu yaparken resmi Rus dış politikasının yönünü de etkileyebilmektedir.⁸² Yani SVR dış politikada karar alma sürecinde Rusya için çok önemli bir konuma sahiptir. Elde ettiği istihbaratlar ve bu yolla ulaşılan analizler ile dış politikada açık bir yönlendirici konumundadır.

Rus dış istihbarat servisi SVR Türkiye'de Çeçen Suikastları ile gündeme gelmiştir. Bu suikastları inceleyen Türk istihbarat ve güvenlik görevlileri suikastları SVR ajanlarının gerçekleştirdiğini tespit etmişler ancak herhangi bir sonuç alınamamıştır. Gerek operasyonel anlamda gerekse bilgi toplama anlamında Rus istihbaratı günümüzde etkili istihbarat kurumlarından birisidir. Putin'in eski bir istihbarat görevlisi olmasından da kaynaklanan durumda Rus istihbarat servisi

⁸⁰ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.65, Ankara.

⁸¹ Hasan Ateş a.g.e., s. 66.

⁸² Berkay Sadi Türkol (2010) Büyük Kulaklar: Casusluk İstihbarat Örgütleri, Kariyer Yayınları, s.187, Ankara.

Rusya'nın dış politikasında önemli etkiye sahiptir. SVR, Rus dış politika uygulamasının önemli unsurundan birisidir; zaman zaman diğer önemli unsur olan Rus Dışişleri Bakanlığı'nı bile bazı yönlerden gölgeleyebilmektedir. Bu durum eski Devlet Başkan'ı Boris Yeltsin'in birkaç yıl önce verdiği bir demeçten de görülmektedir. Yeltsin basına verdiği bir demeçte Rus dış politikasının belirlenmesinde, SVR'nin Dışişleri Bakanlığı ya da başka kurumlardan çok daha fazla rol oynadığını bizzat açıklamıştır.

2.6. İSRAİL

İncil'de XIII,17-18'de anlatıldığına göre casusluk mesleği, İsrailoğulları arasında her zaman saygı duyulan ve Hz. Musa Peygamber'den beri süregelen bir meslek olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden İsrail Devleti'nin kuruluşundan bu yana çok fazla zaman geçmemiş olmasına rağmen, İsrail Gizli Servisi'nin dünyanın en eski gizli servislerinden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁸³

İsrail kuruluşundan beri, gerek kurulduğu coğrafya olsun gerek diğer ülkeler ile olan siyasi ve dini çekişmelerinden dolayı pek çok güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalan bir ülkedir. Bu nedenle istihbarat İsrail için çok önemli ve hayati konulardan birini oluşturmaktadır. İsrail istihbarat yapılanması genel olarak iç istihbaratı yürüten SHIN BETH ve Dış istihbarat faaliyetlerini yürüten MOSSAD'tan oluşmaktadır.

Bugün İsrail'in istihbarat teşkilatları olan MOSSAD ve SHIN BETH, İsrail'i düşmanlarından korumak, onların sırlarını öğrenmek ve içlerine sızmak için her yıl binlerce ajanı çalıştırmakta, bunlar için yüz milyonlarca dolar harcamaktadır. İsrail dostları da bundan muaf değildir.⁸⁴

⁸³ Richard Deacon (1993) İsrail Gizli Servisi, Anahtar Kitaplar Yayınevi, s. 11, İstanbul.

⁸⁴ Black Ian, Morris Benny (2011) İsrail'in Gizli Savaşları İsrail İstihbaratının Tarihi, Pegasus Yayınları, s. 15, İstanbul.

2.6.1. SHIN BETH (Sherut ha Bitachon ha Khali-Shabak)

Shin Beth Türkçeye Genel Güvenlik Servisi olarak çevrilebilir. İsrail Devleti'nin yurt içindeki istihbarat faaliyetlerini yürüten teşkilattır.

Shin Beth kendi içerisinde Destek Bölümü ve Operasyon Bölümü olmak üzere ikiye ayrılır.⁸⁵ Destek bölümü içerisinde, sorgulama teknolojileri, koordinasyon ve operasyonlar için lojistik destek faaliyetleri yürütülür.⁸⁶ Shin Beth'in Operasyon Bölümü'nün görevleri de şu şekildedir:⁸⁷

- Koruma ve güvenlik işlerini yürüten teşkilattır. (Bu koruma faaliyeti devlet başkanını, İsrail'in elçiliklerde görevli personelini, elçilik binalarını ve İsrail Savunma Sanayisi'ni korumayı kapsamaktadır.)
- Arap ülkeleri ile ilişkileri yürüten teşkilattır. (Bu ilişkiler İsrail'in büyük önem verdiği özellikle İsrail sınırlarındaki Arap ülkelerini kapsamaktadır.)
- Diğer (Arap olmayan) ülkelerle ilişkileri yürüten teşkilattır. (İstihbarat elemanı olarak en çok sayıda personele sahip ve İsrail'in en önem verdiği bölümlerden biridir. Karşı-casusluk faaliyetleri, yabancı diplomatların takibi ve tespit edilen her türlü politik aşırı-uçlarla mücadele eder.)

2.6.2. MOSSAD (Mossad le Modiyn ve le Tafkaidim Meyuhadim)

MOSSAD İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüsü isimli İsrail Gizli Servisi'nin kısa adıdır. MOSSAD resmi olarak 18 Eylül 1947 yılında kurulmuştur. Kurumun ana merkezi İsrail Tel-Aviv'dedir. Resmi herhangi bir kaynak tarafından doğrulanmamış olmasına rağmen, Victor Ostrovsky'e göre, MOSSAD'ın "sleeper" yani fiili olarak herhangi bir görev ifa etmeyen ancak her an görev için hazır bekleyen personelleri de dâhil olmak üzere 30.000'e yakın istihbarat elemanı bulunmaktadır.⁸⁸

⁸⁵Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.62, Ankara.

⁸⁶ Berkay Sadi Türkol (2010) Büyük Kulaklar: Casusluk İstihbarat Örgütleri, Kariyer Yayınları, s.116, Ankara.

⁸⁷Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.62, Ankara.

⁸⁸ Aytakin Gezici (2013) Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat, Tutku Yayınları, s.172, Ankara.

MOSSAD çalışmalarını farklı alanlarda uzmanlaşmış 4 ayrı bölümlerle yürütmektedir. Bunlar:

- Koleksiyonlar (Bilgi Toplama) Dairesi: MOSSAD'ın yurt dışı istihbarat toplama faaliyetlerinden sorumludur. İnsan kaynaklı (HUMINT) ham istihbarat bilgilerini toplamaktadır. Çalışanlarının çoğu yurt dışı elçiliklerde diplomatik örtü ile faaliyet gösterir.
- Siyasi Eylem ve İrtibat Dairesi: Yabancı istihbarat servisleri ile ilişkilerden sorumludur.
- Araştırma Dairesi: Koleksiyonlar Dairesi'nin topladığı ham istihbaratların değerlendirilip işlenmiş istihbarat raporu haline getirildiği analiz birimidir.
- Teknoloji Dairesi: MOSSAD faaliyetleri için teknolojik araç-gereçler üretmekle sorumludur.⁸⁹

İsrail tarihsel hafızası, kuşatılmışlık hissi ve bölgedeki karışıklıklar sebebi ile halen güvenliğine ve istihbarata hayati derecede önem vermektedir. Ayrıca bu güvensizlik hissi ve tehdit algılayışı nesilden nesile aktarılmaktadır.

MOSSAD günümüzde özellikle Ortadoğu'da çok etkin istihbarat kurumlarından bir tanesidir. İsrail'in Ortadoğu'daki ve dünyanın diğer bölgelerindeki stratejilerini belirlemede başrol oyuncusudur. Örneğin İsrail dış politikasındaki olumlardan biri İran'ın nükleer enerji kullanımının sınırlandırılmasıdır. Bu yöndeki çalışma ve istihbarat toplama görevini MOSSAD yürütmektedir. MOSSAD, İran'ın nükleer enerji programını İsrail'in varlığı açısından önemli bir tehdit olarak görmekte ve İsrail dış politikasını da bu yönde şekillendirmektedir.

2.7. İRAN

İran istihbaratı 1953 yılında tahta geçen Muhammed Rıza Pehlevi tarafından kurulmuştur. Kurulan bu istihbarat servisinin adı SAVAK idi. Kısa sürede adını duyurmaya başladı ve pek çok sayıda personel çalıştırmaya başladı. Bu süreçte pek

⁸⁹Ümit Özdağ (2014) İstihbarat Örgütleri, Kripto Yayınları, s.226, Ankara.

çok batılı devletin ve bu devletlerin istihbarat teşkilatlarının yardımı alındı. Şah rejiminden sonra Humeyni ile birlikte SAVAK da lağvedildi. SAVAK lağvedildikten sonra 1979 yılında İran İslam Devrimi'nden sonra istihbarat faaliyetlerini yürütmek üzere SAVAMA kuruldu. SAVAMA kısa bir süre faaliyetlerini sürdürdükten sonra 1984'te Muhammed Reyşehri'nin başkanlığında ülkedeki güvenlik ve istihbarat birimleri örgütlenerek **Vezalet-i Ettela'at Ve Amniyet-i Kisvar-VEVAK (İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı)** kuruldu. **VEVAK**, kuruluşundan itibaren **SAVAMA**'nın rolünü üstlendi.⁹⁰

2.7.1. VEVAK (Vezalet-i Ettela'at Ve Amniyet-i Kisvar)

Üst yapı olan VEVAK bünyesindeki istihbarat faaliyetleri yürüten kurumlar şunlardır:

- SAVAMA
- PASDARAN (Devrim Muhafızları)

2.7.1.1. SAVAMA

Asli dış istihbarat servisedir. Batılı ülkelere (Türkiye'ye) yönelik faaliyetler, Hizbullah ve diğer dini motifli örgütlerin faaliyetlerini yönlendirir. 2000'lerin başında Lübnan, Sudan ve Almanya'da ana faaliyet merkezleri vardı.⁹¹

SAVAMA Ortadoğu'daki faaliyetleri ile büyük öneme sahip bir istihbarat kuruluşudur. İran'ın dünya siyasetindeki stratejisini etkileyen bir kurumdur. Şii yayılcılığı ve Ortadoğu'da bir Şii hilal oluşturulma stratejisinin arkasında SAVAMA'nın rolü büyüktür. Batı ve İsrail karşıtı propagandalar ile İran'a sempati sağlama ve müttefik kazandırılması için çalışmalar yapılmaktadır.

⁹⁰ Hüseyin Gül (2009) Soğuk Savaş Sonrasında İstihbarat Örgütlerinin Orta Doğudaki Faaliyetleri: Irak Sorunu Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, s.115-116, Çanakkale.

⁹¹ Nurullah Aydın (2011) İşte İstihbarat, Kum Saati Yayınları, s.405, İstanbul.

Arap Baharı sürecinde Suriye'deki iç savaşa baktığımızda ise İran'ın ve İran istihbaratının bu süreçte çok önemli bir rol oynadığını görmekteyiz. Suriye bölgesinde İran'ın en iyi müttefiklerinden biridir. Ayrıca Ortadoğu'da Şii ekseninin en önemli ayaklarından birisini oluşturmaktadır.⁹² Eğer Suriye'de Arap Baharı'nın esas amacı olan demokratikleşme gerçekleşirse ülke yönetimini elinde bulunduran Nusayri yani İran müttefiki kesimin etkisinin azalması hatta yönetimi kaybetmesi anlamına gelmektedir. Bu da İran'ın stratejisine uygun değildir ve İran istihbaratı Suriye'de azınlık yönetimini desteklemekte ve iç savaşta büyük bir rol oynamaktadır.

2.7.1.2. PASDARAN (Devrim Muhafızları)

İran'ın toprak bütünlüğünün korunması ve siyasi bağımsızlığının korunmasını silahlı kuvvetlere emanet ederken, İran İslam Devrimi'nin korunmasını Devrim Muhafızlarına emanet etmiştir. 5 Mayıs 1979 yılında Humeyni tarafından kurulan PASDARAN, iktidardaki mollaların İslami kural ve ahlaki uygulamalarına yardımcı olmak amacı ile teşkil edilmiştir.⁹³

Bu istihbarat birimi rejim muhaliflerini takip etmekle görevli çok sayıda personelden ve bu çalışmaları yürüten bir departmandan oluşmaktadır. Ayrıca "Basij" adı verilen gönüllü elemanlar da PASDARAN teşkilatının kontrolü altındadır. 1988'de 900 bin elemanı olan yapı, Şii itikadına uygun olmayan kişilerin tespiti ve yakalanmasında gönüllü olarak görev almaktadırlar. Son dönemde İran'ın Türkiye'ye sızmasında ve Türk bürokratlara yönelik bal yani bel altı istihbarat tuzağı operasyonlarında PASDARAN'a bağlı Basijler'in oldukça etkili oldukları gözlenmektedir. İran'ın her türlü dış operasyonu SAVAMA onaylı ya da SAVAMA ortaklığında yürütülmektedir. Ayrıca başında PASDARAN'ın göreve getirdiği bir

⁹² Mahmut Akpınar (2013) Arap Baharı mı? İran Ateşi mi? Akçağ Yayınları, 3.Baskı, s.224-225, Ankara.

⁹³ Nurullah Aydın a.g.e., s. 406.

general bulunan "Kudüs Kuvveti" ülke dışı harekâtlardan sorumlu olarak görev ifa eden bir yapı olarak hareket etmektedir.⁹⁴

PASDARAN'ın Körfez Taburu olarak Kurtuluş Hareketleri Dairesi kurulmuştur. Nisan 1995'te PKK, ASALA, Japon Kızıl Ordusu ve Hizbullah gibi uluslararası terör örgütleri ile bir toplantı düzenledi. Daire, bu örgütlere askerî, malî ve lojistik destek vermeyi taahhüt etmişti.⁹⁵

Son olarak İran Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı (J-2) de bulunmaktadır. Bütün askeri faaliyetlerden sorumludur. J-2 İstihbarat toplanması ve planlanması, İstihbarat Eğitimi ve İstihbarata Karşı Koyma faaliyetleri yürütmektedir. J-2, ayrıca paramiliter güçlerle entegre konusunda da tam yetkiye sahiptir.⁹⁶

Gelişmiş İstihbarat Birimlerinin Dış Politikada Karar Alma Sürecine Etkisi

Yukarıda haklarında bilgi verilen ve gelişmiş ülkelerin istihbarat kurumlarına örnek olarak gösterilen birimler dış politikada karar alma sürecinde çok önemli bir role sahiptir. Önemli istihbarat sistemlerine sahip olan ABD, İngiltere, Almanya, İran, İsrail ve Rusya gibi ülkelerin iç ve dış istihbaratı yürütmekle ayrı birimler görevlidir. Örneğin ABD'de CIA dış istihbarat çalışmalarını yürütmektedir ve dış politikada karar alma sürecinin en önemli aktörlerinden birisidir. Dış politikada karar alıcı mekanizma, CIA'den gelen istihbarat raporları doğrultusunda politikasını şekillendirmektedir. Bu süreç istihbarat biriminin gerekli istihbaratı analiz ederek karar alıcı mekanizmaya sunması sonrasında şekillenir. Karar verici mekanizma bu istihbarat doğrultusunda politika oluşturur ve gerekli adımları atar. Buna en güzel örnek olarak ABD'nin Irak'a müdahale kararı ve bu sürecin işleyişi gösterilebilir. Irak Savaşı başlamadan önce karar alma sürecini incelediğimizde alınan kararın temelinde CIA'in raporları bulunmaktadır. CIA bu süreçte Irak'ta Saddam Hüseyin'in elinde kitle imha silahları ve kimyasal silahlar olduğuna dair istihbarat

⁹⁴ Gültekin Avcı, SAVAK'tan VEVAK'a İran İstihbaratı, <http://www.bugun.com.tr/savaktan-vevaka-iran-istihbarati-yazisi-811342>, Erişim Tarihi: 04.04.2015).

⁹⁵ Nurullah Aydın (2011) İşte İstihbarat, Kum Saati Yayınları, s.407, İstanbul.

⁹⁶ Hakan Boz (2014) İran İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı: VEVAK, İstihbarat Örgütleri, Ümit Özdağ (Ed.), Kripto Yayınları, s.284, Ankara.

raporlarını karar alma mekanizmasına sunmuştur. Bu istihbarat İngiltere ve MI6 tarafından da onaylanmıştır. Raporda Saddam Hüseyin'in elindeki kitle imha silahlarının koalisyon ülkeleri başta olmak üzere pek çok ülkenin güvenliğini tehdit ettiği belirtilmektedir. ABD hükümeti de Irak'a müdahale kararını almıştır. Bu süreç sonrasında 20 Mart 2003 tarihinde ABD ve Birleşik Krallık önderliğinde oluşturulmuş Çokuluslu Koalisyon Kuvvetleri askeri harekât başlatarak Irak'ı işgal etmiştir. Daha sonraları savaşa temel oluşturan CIA raporlarının gerçekçiliği tartışma konusu olarak gündeme gelmiştir.

Bu konuya bir diğer örnek de MOSSAD'ın İran hakkındaki istihbarat raporları ve bunun sonucunda şekillenen İsrail dış politikasıdır. MOSSAD'ın İran'ın nükleer çalışma yaptığı, nükleer silah elde etmek amacı ile çalıştığı ve bu çalışmaların hedefinde İsrail olduğu şeklindeki raporu İsrail karar alıcılarına raporlanmıştır. İsrail karar alıcıları da dış politikadaki İran tutumunu buna göre belirlemekte ve uluslararası kamuoyundaki algıyı da bu yönde şekillendirmeye çalışmaktadır.

İşte bu gibi örnekler dünya sahnesindeki en önemli aktörlerin dış politika belirlemede istihbaratın ve istihbarat kurumlarının ne derece etkili olduğunu bizlere göstermektedir. Sürecin başlangıcından sonuna kadar istihbarat raporları karar alıcıların en çok kullandıkları argüman olarak önemini korumaktadır.

3. BÖLÜM

TÜRKLERDE İSTİHBARAT FAALİYETİ YÜRÜTMEKLE GÖREVLİ KURULUŞLAR

3.1. TÜRK İSTİHBARATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türklerde istihbarat tarihi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Türk tarihinde istihbarat ile ilgili bulgulara Orhun Abidelerinde rastlanmaktadır. Orhun Kitabeleri/Abideleri/Yazıtlarında da Çin prenseslerini Hun Hakanlarıyla evlendirerek, Çin prensesin hizmetkârlarının Hun sarayında Türkler hakkında bilgi toplayarak casusluk faaliyetinde bulduklarından bahsedilmektedir.⁹⁷ Ayrıca Türk Hakanları din adamı yetiştirmek üzere Çin topraklarına sürekli olarak ajanlar göndermiştir. Türkler istihbarat konusunda Çinliler ile mücadele etmişler ancak Çinlilerden çok daha sonra organize bir istihbarat teşkilat yapısına sahip olmuşlardır.

9. yüzyıldan itibaren İslam coğrafyası sınırlarının içine dâhil olan Türkler bu dönemde de istihbarat faaliyetlerine devam etmişlerdir. Özellikle Selçuklular döneminde geniş bir istihbarat ağına sahip olduğu görülmektedir. Örneğin, Büyük Selçuklu Devleti'nin en önemli devlet adamlarından Nizamü'l-Mülk 'Siyasetname' adlı eserinde devletin, istihbarat için adamlar göndermesinin gerekli olduğunu savunmaktadır. Ancak devrin hükümdarı Alparslan, bu tür casusluk faaliyetlerine güvenilemeyeceği gerekçesiyle karşı çıktığı da Siyasetname adlı eserde anlatılmaktadır.⁹⁸

Osmanlı Devleti kendinden önceki diğer Türk devletleri gibi istihbarat, espionaj ve casusluk faaliyetlerine kuruluş döneminden itibaren önem vermiştir. 19. yüzyıla beraber dünyada istihbarat kurumları kurumsallaşmaya başlamıştır. Aynı durum Osmanlı Devleti içinde geçerlidir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde

---

⁹⁷Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.75, Ankara.

⁹⁸ Nurullah Aydın (2011) İşte İstihbarat, Kum Saati Yayınları, s.107-108, İstanbul.

çalışmalar kapsamında istihbarat toplamak üzere Akıncılar, Bektaşî Dervişleri ve Tacirler seferlerden önce, seferin yapılacağı bölgelere gönderilirdi.⁹⁹

Osmanlı'da kurumsal istihbaratçılık, Fatih Sultan Mehmet tarafından merkezi yönetimin kontrolüne alınmıştır. Divan toplantılarında batıdan ve doğudan gelen pek çok istihbarat analiz edilirdi.¹⁰⁰ Bu yöntem batılı tarzda istihbarata geçilene kadar diğer padişahlar tarafından da kullanılmıştır. Avrupa'da gerçekleşen Fransız İhtilali sonrasında Fransa'da İmparatorluğun yıkılıp, ulus devletin kurulması ve ulus devletlerin dünyada önem kazanması ülkelerin istihbarat yapılarında da reform ihtiyacı doğurmuştur. Osmanlı Devleti de bu değişimden etkilenerek 3.Selim döneminde batı tarzı istihbaratçılığı örnek almıştır.

3.1.1. II. Abdülhamid ve Yıldız İstihbarat Teşkilatı

19.yüzyılın sonlarına doğru devlet istihbaratı gelişmiş ve istihbarat ağı devlet yönetiminde kullanılan önemli bir unsur olmuştur. II. Abdülhamid dönemindeki bu gelişmenin yanında istihbarat özel çıkarılara hizmet eden bir araç olarak kullanılmaya da başlanmıştır. Balkanlardaki milliyetçilik hareketleri, bunları destekleyen Avusturya ve Rusya'nın faaliyetleri gibi dış olaylar ile ülke içindeki komploları ortaya çıkarmak için II. Abdülhamid 1880 yılında "Yıldız İstihbarat Teşkilatı"nı kurmuştur.

II. Abdülhamid hatıralarında "Yabancı devletler kendi emellerine hizmet edecek kimseleri vezir ve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişlerse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir istihbarat teşkilatı kurmaya, bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanlarımın jurnalcilik dedikleri budur" diyerek istihbarat örgütüne neden ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir.¹⁰¹ Abdülhamid'in ifadesine baktığımızda Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nın yurtdışında istihbarat toplama görevinden başka yurt içinde Abdülhamid'in kendi saltanatına

⁹⁹Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.76-77, Ankara..

¹⁰⁰ Erdal Şimşek (2012) Türkiye'de İstihbarat Savaşları ve MİT, Destek Yayınları, s.22, İstanbul.

¹⁰¹ Kaya Karan (2014) Teşkilat Geçmişten Günümüze Türk İstihbaratı, Kripto Yayınları, s.48, Ankara.

yönelik komploları ve saldırıları ortaya çıkarmak gibi görevleri olduğu da söylenebilir.

Enver Ziya Karal ve bazı tarihçilere göre II. Abdülhamid devrinde yalnızca İstanbul'da bulunan Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nın ajan sayısı 4000 civarındadır. Yıldız İstihbarat Teşkilatı ile birlikte devlet merkezinde iç düşman artık kurumsallaşmış ve yönetim biçimi ne olursa olsun sürekli ve kesintisiz varlığını sürdürmüştür.¹⁰²

Sultan Abdülhamid, casusluğun kötüye de kullanılabileceğini iyi bilmekte ve aldatıcı haberlerin doğru haberlerden ayırıt edilmesini istemektedir. Fethi Okyar'a anlatımında;"Jurnal bir hadisenin izahıdır, yani raporudur, fezlekedir, layihadır, izah namedir. Bunlardan müstağni, bunlara ihtiyaç hissetmeyen hükümdar, devlet ve devlet adamı tasavvur edilebilir mi? Haber alamayacak da kararını hayalinden mi verecektir? Yanlışlıklar, hatalar, hatta haksızlıklar olabilir ve olmuştur. Fakat ben, her şeyi öğrenmek mevkiinde ve zaruretinde idim. Jurnal verenler içinde bugün onları telin edenler ve imha etmeye çalışanlar vardır ve çoktur. Neden bunlar içinde, sizin bugün söylediklerinizi o gün söyleyenler çıkmamıştır? Bunu hiç düşündünüz mü beyefendi oğlum? Bugün neden bu jurnaller teker teker neşredilmiyor? İmza sahiplerinin milletçe malum olmasından mı endişe ediliyor? Mert insanların ahlak ve meşrebi zamanın tahavvülü ile değişmez. Sabit kalır. Hata ve nisyan da beşer içindir. Düşününüz ki, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, muhtelif din, ırk, millet, cins-ü mezhebin asırlardır kaynaşmaması bir kazanımdır. Her yerde olanları, devletin resmi hüviyeti içinde öğrenmek mümkün değildir. Başta olan, en yakın muhitinde cereyan edenden haber alamıyor. Amcam Sultan Aziz'in kanlı akıbeti bunun misali değil midir? Yanı başında, Sadrazam ve Seraskeri'nin (Harbiye Nazırı'nın) tertip eyledikleri suikasttan haberdar olamamıştır." Başka bir zamanda; "Bana verilen hiçbir jurnal atılmamış, yakılmamıştır. Muntazaman tasnif ve muhafaza edilmiştir. Hepsi milletin önüne konulursa çok istifadeli ve ibretli olur." demiştir.¹⁰³

¹⁰²Erdal Şimşek (2012) Türkiye'de İstihbarat Savaşları ve MİT, Destek Yayınları, s.32, İstanbul.

¹⁰³Fethi Okyar (1980) Üç Devirde Bir Adam, Tercüman Yayınları, s.78-79, İstanbul.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin başlattığı isyan hareketi sonrasında Abdülhamid'in 33 yıllık hükümdarlığı sona erdirilmiş. Takibinde 23 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. İttihat ve Terakki yönetime geldikten hemen sonra, Abdülhamid'in oluşturduğu Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nı ortadan kaldırmak için çalışmalara başlamıştır. Meclisi Vükela (Bakanlar Kurulu) 29 Temmuz 1908 tarihli kararname ile Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nın kapatılmasına dair kararını yayınlamıştır. Bu süreçten sonra II. Abdülhamid'in toplattığı ve Yıldız İstihbarat Teşkilatı'na ait olan pek çok rapor (jurnal) ele geçirilerek imha edilmiştir.¹⁰⁴

3.1.2. Teşkilat-ı Mahsusa

22 Kasım 1881 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Enver Paşa'nın siyasi anlamda doğumu, Makedonya dağlarında gerilla olarak gerçekleşmiştir. 1922'de Türkistan'da Sovyet Kızılordu'su ile girdiği bir çatışmada, mitralyözün üzerine kılıç ile gitmiş ve yine bir gerilla olarak ölmüştür. Enver Paşa yaşamı boyunca örgütçü kimliğini hep korumuş; her bulunduğu yerde, kendisini de içine alan bir örgütlenmenin lideri olmuştur.

İşte bu örgütlerden biri bugünkü Türk istihbarat örgütü MİT'in de köklerinin bulunduğu Teşkilat-ı Mahsusa'dır. Örgüt ulusal bir kimlik taşımaktadır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın doğuşu, tıpkı ağır bunalımlı dönemlerde ortaya çıkan, düşmana karşı direniş örgütlerinin yapılanmalarını anımsatmaktadır.¹⁰⁵

Teşkilat-ı Mahsusa'nın adını, İttihatçı subaylardan Veteriner Albay Rasim Bey'in koyduğu ileri sürülmektedir. 1913 yılında fiili eylemleriyle ortaya çıkan Teşkilat-ı Mahsusa, 5 Ağustos 1914 tarihinde padişah V.Mehmet Reşat tarafından onaylanmak sureti ile devletin gizli istihbarat servisi olarak kabul edilmiştir. Örgüt hiyerarşi olarak sadrazamlık makamına ve sadrazama bağlıdır. Örgüt elde ettiği bilgileri örgüt başkanı vasıtası ile Harbiye Nazırı'na ve sadrazama iletilecektir.¹⁰⁶ Teşkilatta Enver Paşa ile birlikte Eşref Kuşçubaşı ve Süleyman Askeri gibi isimler de

¹⁰⁴ Aytakin Gezici (2013) Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat, Tutku Yayınları, s.27-28, Ankara.

¹⁰⁵ Tuncay Özkan (2010) MİT'in Gizli Tarihi, Cumhuriyet Yayınları, 22. Baskı, s.57, İstanbul.

¹⁰⁶ Kaya Karan (2014) Teşkilat Geçmişten Günümüze Türk İstihbaratı, Kripto Yayınları, s.51-52, Ankara

ön plana çıkmıştır. Kuzey Afrika'daki hareketler ve çalışmalarda Mustafa Kemal de Teşkilat-ı Mahsusa içerisinde yer almıştır. Teşkilat Orta Asya, Afrika, Balkanlar ve Orta Doğu gibi pek çok bölgede istihbarat ve operasyonlar kapsamında önemli faaliyetlerde bulunmuştur.

3.1.3. Milli Emniyet Hizmet Riyaseti

Türkiye, Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından yeniden şekillenen dünyada ve istihbarat faaliyetleri açısından hedefteki bir ülke haline gelmiştir. Türk coğrafyasında pek çok istihbarat örgütü yoğun çalışmalar yürütmekteydi. Türk istihbarat sistemi ise diğer ülkelere nazaran daha küçük gruplar halinde yürütülüyordu. Bu yüzden istihbarat alanında bir yenilenme ve organize çalışmaları gereklilik haline gelmiştir. Daha modern ve daha güçlü bir istihbarat teşkilatı için çalışmalar başlatılması kararlaştırılmıştır.

Yeni bir istihbarat teşkilatının kurulması için Mustafa Kemal'in talimatı doğrultusunda çalışmalar başlatıldı. Çalışmaları Erkân-ı Harbiye-i Umumîye Reisi yani Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak tarafından yürütülüyordu. Çalışmalar sonucunda 6 Ocak 1926 tarihinde Cumhuriyet döneminin ilk istihbarat örgütü olan Millî Emniyet Hizmeti Riyaseti kuruldu. Millî Emniyet Hizmeti, hem okunuşu kolay olsun hem de teşkilatın ismi deşifre olmasın diye MAH veya MEH diye anıldı. MAH'ın kurulma tebligatı Fevzi Çakmak imzalı olarak o güne kadar istihbarat faaliyetlerini yürüten Ordu Müfettişlikleri'ne ve Kolordu Komutanlıklarına gönderildi. Bu tebligatta istihbarat faaliyetlerinin artık Millî Emniyet Hizmeti tarafından yürütüleceği ifade ediliyordu.¹⁰⁷ MAH teşkilatının merkezi Ankara olarak belirlendi ve 5 şube altında çalışmalarını yürüttü. Bu şubeler İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Kars olarak belirlenmiştir.

Teşkilatın organizasyonunun daha profesyonel haline getirilmesi için Almanya'dan yardım istenilmiştir. Almanya'dan gelen alanından uzman isimler bu konuda MAH'ı yapılandırma çalışmalarına başlamışlardır. Ayrıca istihbarat elemanları Almanya'ya gönderilmiş ve orada da gerekli eğitimleri almaları

¹⁰⁷Erdal İlter (2002) Millî İstihbarat Teşkilatı'nın Tarihçesi: Millî Emniyet Hizmetleri Riyaseti (M.E.H/MAH), MİT Basım Evi, s. 9, Ankara.

sağlanmıştır. Bu çalışmaların neticesinde örgüt bir başkan, on üç yönetici personel ve dört şube şeklinde yapılandırılmıştır.

MAH'ın örgüt şeması, başkan ve altında sıralanan şubelerden oluşmaktadır.¹⁰⁸

- a) İstihbarat (Espiyonaj)
- b) Müdafaa (Karşı Espiyonaj, Kontrespiyonaj)
- c) Propaganda
- d) Teknik İşler

Teşkilatın İstihbarat Şubesi'nde askerler, Müdafaa Şubesi'nde Emniyet ve Jandarmaya bağlı personeller, Propaganda Şubesi'nde Dış İşleri Bakanlığı personelleri ve Teknik İşler Şubesi'nde asker ve sivil kişiler görev yapmaktaydı. Gizli şekilde faaliyet yürüten MAH, Bakanlar Kurulu'nun 19 Aralık 1926 tarihli kararı ve Atatürk'ün onayıyla resmiyet kazanmıştır. Ancak yine de teşkilatın varlığı gizli tutulmuştur. MAH, şeklen İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır.

Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti tarihte pek çok başarı kazanmıştır. Ancak değişen ülke ve dünya şartlarına uygun değildir ve ülkenin güçlü olabilmesi için daha verimli ve çağa uygun şekilde hareket edebilecek yeni bir istihbarat teşkilatının kurulmasını zorunlu kılmıştır.

Bu sebeplerle, devletin çağın şartlarına uygun istihbarat teşkilatı ile hareket etmesi, güvenliğinin sağlanması, milli hedefleri doğrultusunda stratejilerini uygulayabilmesi ve bu stratejilerin uygulanmasında yer alan kurumların koordinasyon içinde çalışmaları amacı ile 6 Temmuz 1965 tarih ve 644 sayılı “Milli İstihbarat Teşkilat Kanunu” çıkartılmıştır. 22 Temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe giren bu kanun ile “Başbakanlığa” bağlı olarak Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Kurulmuştur. Milli Emniyet Hizmetleri (MAH) ise, yapısı bozulmadan ve ismi değiştirilmeden kurum bünyesinde bir departman olarak görevine devam ettirilmiştir.¹⁰⁹

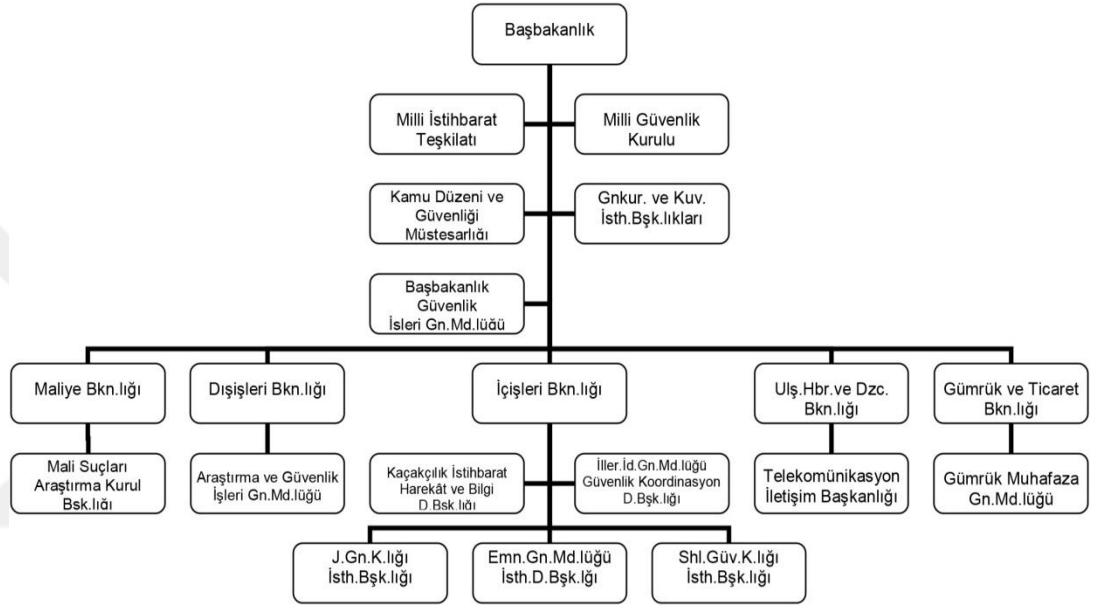
¹⁰⁸ Tuncay Özkan (2010) MİT'in Gizli Tarihi, Cumhuriyet Yayınları, 22. Baskı, İstanbul, s. 159.

¹⁰⁹ Erdal İltter (2002) Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Tarihçesi: Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti (M.E.H/MAH), MİT Basım Evi, http://www.mit.gov.tr/ikinci_bolum_F.html#F, Ankara.

3.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İSTİHBARAT SİSTEMİNDEKİ KURUMLAR

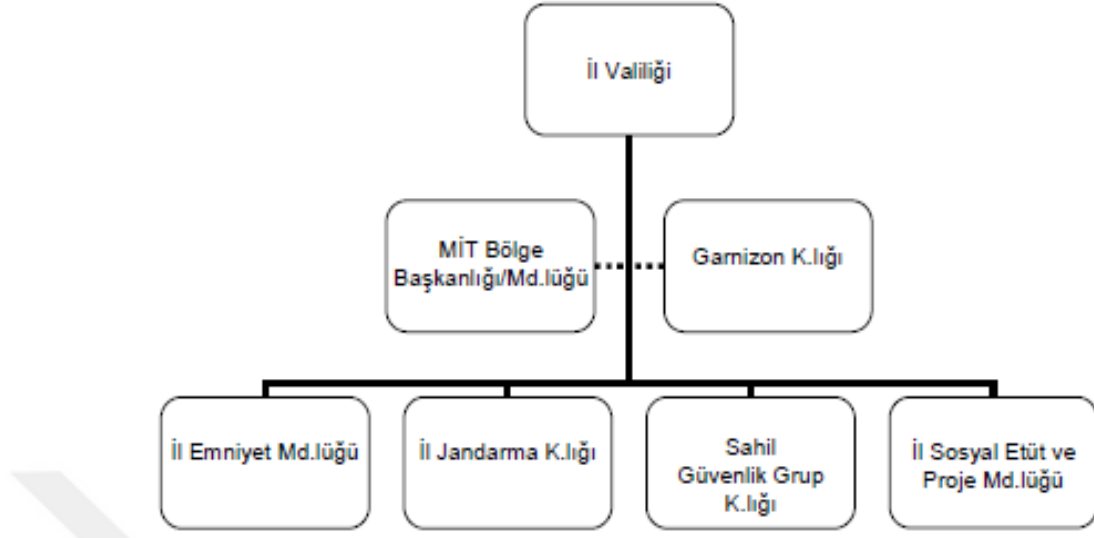
Türkiye’de kendi alanlarında istihbarat toplamak ile ilgili görev yapan pek çok kurum ve özel birimler bulunmaktadır. Ulusal ve toplumsal güvenliği sağlamak temelinde yapılan bu istihbarat çalışmaları karar vericiler için de adeta bir danışma birimi olarak da görev yapmaktadır.

Şekil 4: Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Sisteminde Bulunan Kuruluşlar¹¹⁰

Bu tabloda yalnızca İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, 08.07.2011 tarihinde yapılan değişiklikle Başbakanlığa bağlanmıştır.

¹¹⁰ Hasan Ateş (2012) "Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi", Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.23, Ankara.

Şekil 5: Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Sisteminde Taşra Yapılanması¹¹¹

Bu tabloda MİT Bölge Başkanlığı/Müdürlüğü ve Garnizon Komutanlığı Valilik makamına bağlı değildir ancak il güvenlik toplantıları kapsamında koordinasyon sorumluluğu olan birimlerdir.

3.2.1. Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)

Milli İstihbarat Teşkilatı, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğüne, hukuk devleti ilkeleri ve anayasal düzene, ülkenin mutlak bağımsızlığına karşı yurt içi ve yurt dışından gelen ya da gelmesi muhtemel tehlikeler hakkında bilgi ve belge toplamak, bu topladığı istihbarat sonrasında gerekli önlemleri almak ve kurumları bilgilendirmek, harekete geçirmek ile ilgili görevleri yürüten teşkilattır.

MİT 6 Temmuz 1965 tarih ve 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'yla "Başbakanlığa" bağlı bir kurum olarak faaliyete başlamıştır. Daha sonra uygulamada ortaya çıkan yavaşlıkların ve yanlışlıkların giderilmesi, faaliyet alanı ve yasal boşlukların doldurulabilmesi ve değişen ülke, bölge, dünya koşullarına uygun hale getirilebilmesi amacı ile 1 Ocak 1984 tarihinden itibaren 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu ile faaliyetlerine devam etmektedir.

¹¹¹ Hasan Ateş a.g.e., s.23.

MİT kuruluşundan bu yana Başbakanlığa bağlıdır. 2937 sayılı Yasa ile Teşkilatın kuruluşu ve ana görevleri genel hatlarıyla belirlenmiş; kurum içindeki yapılanmanın adı, personel sayısı ve örgütlenmesi başbakanın gizli yönetmelikler ile düzenlemesine bırakılmıştır. Bu yol ile değişen konjonktürel durumlara uyum sağlama ve hızlı hareket edebilmesi sağlanmaktadır.

2937 sayılı kanuna göre Milli İstihbarat Teşkilatı'nın görevleri özetle aşağıdaki gibi belirlenmiştir:¹¹²

- Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını Devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
- Devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Milli Güvenlik Kurulu ve Başbakana tekliflerde bulunmak.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.
- Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.
- Milli Güvenlik Kurulunda belirlenecek diğer görevleri yapmak.
- İstihbarata karşı koymak.
- Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek.
- Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
- İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek. Millî İstihbarat Teşkilatına bu görevler dışında görev verilemez. Millî İstihbarat

¹¹² <http://www.mit.gov.tr/g-gorev.html>

Teşkilatı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Başbakanca onaylanacak bir yönetmelikte belirtilir.

Milli İstihbarat Teşkilatı bu görevleri yürütürken başka kurum ve kuruluşlardan da yararlanabilmektedir. Bu hem istihbaratın daha kolay toplanmasını, daha çeşitli olmasını ve daha hızlı elde edilebilmesini sağlamaktadır. Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının devlet istihbaratına ilişkin görevleri de yasa ile belirtilmiştir. Kanuna göre bu görevler:

- Kendi konularında;
  1. Görevlerinin gerektirdiği istihbaratı oluşturmak,
  2. MİT tarafından istenecek haber ve istihbaratı elde etmek,
  3. İstihbarata karşı koymak.
- Elde ettikleri milli güvenliğe ilişkin istihbaratı anında MİT'e ulaştırmaktır.

MİT Müsteşarlığı 2009 yılından itibaren yeniden yapılandırma çalışmalarına başlamıştır. MİT teşkilat yapılanmasında, 2009 ve 2012 yıllarında değişikliğe gidilerek 2009'da Operasyon Başkanlığı ile Psikolojik İstihbarat Başkanlığı kaldırılmıştır. Teknik dinlemeleri yapan Bilgi Sistemleri Başkanlığı da istihbarat birimi bünyesinden çıkarılarak teknik birim ile birleştirilmiştir. İstihbarata Karşı Koyma birimi ise "Başkanlık" seviyesinde yeniden yapılandırılmıştır. 2012 yılında Sinyal İstihbaratı Başkanlığı'nın kurulmasındaki en önemli etken de Genelkurmay Elektronik Bilgi Sistemleri Komutanlığı'nın imkânlarının MİT'e devredilmesidir. Aynı zamanda en önemli gelişmelerden birisi olarak da Dış Operasyonlar Başkanlığı da kurum içerisinde 2012 yılındaki yeniden yapılanma sırasında "Daire Başkanlığı" düzeyinden "Başkanlık" düzeyine yükseltilmiştir.

Milli İstihbarat Teşkilat yapısındaki 6 başkanlık sistemi şu şekildedir:¹¹³

- Stratejik Analiz Başkanlığı
- İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı
- Dış Operasyonlar Başkanlığı

---

¹¹³ <http://www.mit.gov.tr/teskilat.html>

- Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı
- Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı
- Sinyal İstihbaratı Başkanlığı

Stratejik Analiz Başkanlığı, Türkiye'nin ulusal, bölgesel ve uluslararası stratejik istihbarat ihtiyacını karşılamak için, kısa orta ve uzun vadeli stratejik istihbarat toplamak ve stratejik analiz üretmekle görevli olan birimdir. Bu başkanlık ulusal, bölgesel ve küresel gelişmeleri takip ederek çeşitli öngörülerde bulunmaktadır. Pek çok istihbaratı analiz ederek birbirleri arasında ilişki kurar ve karar alıcılara geleceğe yönelik strateji raporları sunmaktadır.

İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı, çeşitli devletlerin istihbarat teşkilatlarının Türkiye'de yürüttüğü faaliyetlere karşı koymak ile görevli birimdir. Başkanlık bu görevi yürütürken, ülke içindeki veya ülkeye yönelik casusluk faaliyetlerini tespit eder ve engellemeye çalışır. Aynı zamanda bu casusluk faaliyetlerinin hedefinde bulunan kişi, kurum ve kuruluşları da bu tehlikelere karşı koordine eder ve yönlendirir.

Dış Operasyonlar Başkanlığı, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası alanda stratejik hedeflerinin uygulanması, korunması ve geliştirilmesi ile görevlidir. Başkanlık yalnızca yurt içinde değil aynı zamanda ve yurt dışındaki yapıları ile birlikte çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'nin Milli Güvenlik Stratejisi'ni uygun olarak karar alıcılarla paralel hareket edecek şekilde çalışmalarını yürütmektedir.

Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı, başta terör olmak üzere Türkiye'nin bütünlüğüne ve toplumsal huzuruna yönelik bütün faaliyetlere karşı güvenlik istihbaratı toplamakla görevlidir. Başkanlık bu yönde yurt içinde ve yurt dışında topladığı istihbaratı kullanır ve tehditlere karşı koymak için kullanmaktadır.

Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı, devlet içerisinde yer alan kişiler tarafından sızdırılan ya da başka yollarla devlet sırrının ifşa edilmesine yönelik çalışmaların tespiti, sinyal bilgilerinden yola çıkarak istihbarat elde etme ve dinleme faaliyetleri ile istihbarat toplamakla görevlidir. Başkanlık, dinleme ve görüntü

kaydetme yoluyla elde ettiği bilgileri analiz eder, kriptolu bilgileri çözer ve siber tehditlere karşı istihbarat üretme ve karşı koyma faaliyetlerini yürütür.

Sinyal İstihbaratı Başkanlığı, haberleşme ve radar sinyallerini toplar, bunları analiz eder ve bu şekilde istihbarat üreterek gerekli kurum ve kuruluşlarla paylaşır. Ayrıca erken ihbar ve ikaz bilgileri üretmek amacı ile sinyal takip etmekte ve bu yönde istihbarat üretmektedir.

Uygulamaya konulan bu yapı ile birlikte MİT, alanlarında uzmanlaşmış 6 farklı birim ile istihbarat faaliyetlerini yürütmektedir. Bu birimler farklı alanlarda çalışsalar da işbirliği içerisinde hareket etmektedirler. Hakan Fidan'ın müsteşar olmasının ardından yeniden yapılanan istihbarat sistemi yapı itibarı ile büyük ölçüde değiştirmiştir. Ayrıca 2014 tarihinden itibaren Milli İstihbarat Teşkilatı tanıtım stratejisi izlemiş ve sitesinde pek çok bilgilendirici yazı ve video paylaşmıştır. Çocuklar için de istihbaratın anlaşılmasını kolaylaştırmak adına sitede çeşitli kaynaklara yer verilmiştir. MİT'in son dönemde pek çok dizi ve filmde sık bir şekilde adı telaffuz edilmeden de olsa kullanılması toplumdaki istihbarat ve MİT algısını yönetmek açısından önemli bir adım olmuştur.

Yeni yapılanmadaki başkanlıkların dış politikada karar alma sürecindeki etkisine bakılırsa Stratejik Analiz Başkanlığı, İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı, Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı ve özellikle de Dış Operasyonlar Başkanlığı'nın karar alma mekanizmasına etkisi olduğu görülmektedir. Stratejik Analiz Başkanlığı kısa, uzun ve orta vadede stratejik analiz üretmekle görevli olduğundan, dış politikadaki karar alıcıların strateji belirlemede de etkilidir. Topladığı yurt dışı istihbarat ile karar alıcı mekanizmayı desteklemektedir. İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı'na bakıldığında başkanlığın görevi yabancı devlet, istihbarat servisi, kurum ve kuruluşların Türkiye'ye yönelik casusluk faaliyetlerinin tespiti ve engellenmesi olduğundan dış politika ile doğrudan ilgili bir başkanlıktır. Diğer ülkelerin faaliyetlerinin tespiti ile Türkiye'nin dış politikada ne gibi yol izlemesi gerektiği konusunda dış politika karar alıcılarına etki edebilmektedir. Türkiye'nin milli gücüne yönelik tehditlere karşı güvenlik istihbaratı toplamakla görevli Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı da dış politika karar alma sürecine etki edebilen bir yapıdır.

Toplanan istihbarata göre dış politikada nasıl hareket edileceği, özellikle Türkiye'nin dış tehdit algılamalarının dış politikaya nasıl yansıtacağını belirlemede etkili olan başkanlıktır. Son olarak Dış Operasyonlar Başkanlığı'na bakıldığında Türkiye'nin Milli Güvenlik Stratejisi'ni destekleyecek şekilde siyasi yapı ile paralellik arz edecek şekilde çalışmalarını yürütmektedir. Aslında dış politikada karar alma sürecine etki eden MİT içerisindeki en önemli başkanlıktır. Sadece karar alma süreci ile sınırlı olmayıp, operasyonel kararların uygulanması konusunda da yetkiye sahiptir. Dış Operasyonlar Başkanlığı 2014 yılında 49 Türk Konsolosluk çalışanını IŞİD'in elinden kurtarması ile ilk kez gündeme gelmiştir. Bu operasyonda MİT, Dış Operasyonlar Başkanlığı bünyesindeki özel bir operasyon birimi ile IŞİD yöneticilerinden bazılarını kaçırmış rehin almış ve 49 personelin teslim edilmesine karşılık IŞİD militanlarını teslim etmiştir. Böylelikle 49 Konsolosluk çalışanı herhangi bir kayıp yaşanmadan sınırdan teslim alınmıştır.¹¹⁴

3.2.2. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği

Her devlet, milli bütünlüğüne, bağımsızlığına ve bu bağımsızlığın devamlılığına, milli güvenliğine yönelik tehditlere karşı gerekli tedbirleri almak zorundadır. Bu tedbirler doğrultusunda, devletler; bölgesel ve küresel ortamın takip edilerek oluşabilecek ya da mevcut tehditlerin ve fırsatların tespit edilmesi ile bu yönde uygun siyasetin belirlenmesini ve karar alıcı mekanizmanın en uygun politikaları uygulanmasını sağlayacak milli güvenlik sistemlerini sağlamaktadırlar.

Ülkemizde ise bahsedilen bu milli güvenlik yapılanmasının ilk unsuru olarak, 1933 yılında bir kararname ile faaliyete geçen ve temel görevi “milli seferberlik” olarak belirlenen Yüksek Müdafaa Meclisi'ni görmekteyiz. Bu yapılanma, ulusal ve uluslararası konjonktüre uygun olarak ve ülkemizin AB üyelik süreci çerçevesinde gerçekleştirilen anayasal ve yasal değişiklikleri ile bugünkü halini almıştır. Milli Güvenlik Kurulu iki ayda bir toplanmaktadır. Bu kurum devletin en üst koordinasyon kurulu olup, bu toplantıda Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında Başbakan, gündem ile

¹¹⁴ “MİT'in ABD'yi Bile Şaşırtan Operasyonu”, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2014/09/22/mitin-abdyi-bile-sasirtan-operasyonu>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).

ilgili olarak davet edilen bakanlar, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları bir araya gelmektedir. Kurul toplantıları sayesinde milli güvenliğe ilişkin sorunlar en üst düzeyde istişare edilmektedir.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Anayasa'nın 118'inci maddesinin son fıkrasında yer alan "Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir" hükmü gereğince çıkarılan 2945 sayılı kanunla çalışmaktadır. İlgili kanun ülkemizin AB uyum sürecindeki yasal düzenlemelerinden sonra mevcut halini almıştır. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Başbakan'a bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir.

Genel Sekreterlik; Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanan Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri'nin yönetiminde, alanlarında uzman pek çok personel ile çalışmalarını yürütmektedir.¹¹⁵

Türkiye Cumhuriyeti Devletinde bulunan istihbarat sistemindeki kurum ve kuruluşlar ulusal güvenlik ile ilgili istihbaratları Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğine gönderirler. MGK toplantılarında ulusal ve uluslararası güvenlik stratejileri, tehdit algıları ve bunlarla mücadele etmek için atılacak adımlar tavsiye niteliğinde kararlar olarak ilgili kurumlara iletilmektedir. Dış politika karar süreci de MGK kararlarından etkilenmekte ve karar alıcı mekanizma bu stratejiler ışığında hareket etmektedirler. Buna örnek olarak MGK'nın Kıbrıs, AB konusu ve Irak'ta yaşanan gelişmeler üzerine 2003 yılında aldığı karar şu şekildedir:¹¹⁶

"...Türkiye barışçı bir çözümü yeğlemekle birlikte, askeri bir operasyon kaçınılmaz olduğu takdirde, ulusal çıkarlarını koruyacak önlemler almaktan da geri kalmayacaktır... Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce istenmeyen olası gelişmelere karşı tümüyle Türkiye'nin ulusal çıkarlarını korumak üzere gerekli görülecek askeri önlemlere işlerlik kazandırılmasına yönelik kararların alınmasını sağlayacak adımların, gelişmeler izlenerek belirlenecek bir

¹¹⁵ Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 07.02.2015).

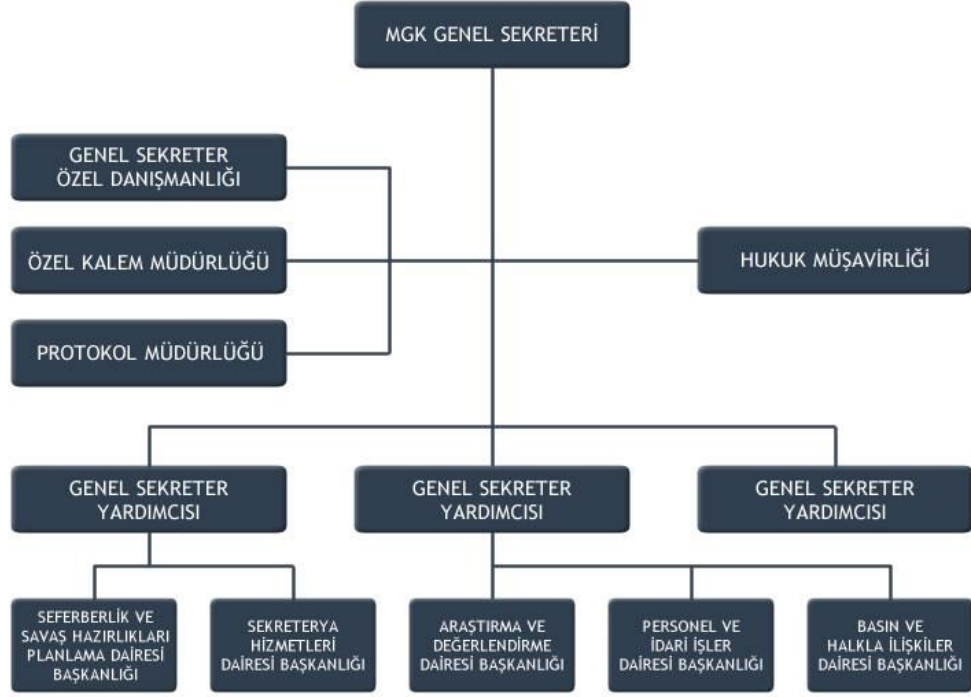
¹¹⁶ MGK Kararları, <http://www.mgk.gov.tr/Turkce/basinbildiri2003/28mart2003.html>, (Erişim Tarihi: 01.07.2015).

takvim uyarınca hükümet tarafından atılması konusunda tavsiyede bulunulması kararlaştırılmıştır.

...Irak'ta meydana gelen gelişmeler, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını ve güvenliğini doğrudan ilgilendirmektedir... Yani başımızda sürmekte olan savaş koşullarında ülkemizin ulusal çıkarlarının gerektirdiği politikalar devletimizin ilgili makamları arasında etkin bir eşgüdüm içinde yürütülmektedir. Kamuoyunda zihin karışıklığına yol açan ve ulusal güvenlik çıkarlarının korunması yönünde demokratik toplumlarda geçerli sorumluluk anlayışıyla da bağdaşmayan yanlış bilgilendirme ve yorumlara değer verilmemesi, ulusumuzun birlik ve beraberlik içinde serinkanlılığını koruması her zaman- kinden fazla önem taşımaktadır. Kıbrıs ve Irak'la birlikte, güvenliğimizi yakından ilgilendiren tüm dış politik gelişmeler, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olma kararlılığı ulusal yararlarımız doğrultusunda kapsamlı olarak değerlendirilmiştir.”

Bu örnekte de anlaşıldığı gibi MGK önemli dış politika konularında tavsiye niteliğindeki kararları ile dış politikayı ve karar alıcı mekanizmayı etkileyen önemli kurumlardan biridir.

Şekil 6:MGK Genel Sekreterliği Teşkilat Şeması¹¹⁷

3.2.3. Başbakanlık Müsteşarlığı Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü

Güvenlik İşleri genel Müdürlüğü Başbakanlık Müsteşarlığına bağlı olarak görev yapan istihbarat sistemi içerisinde yer alan kurumlardan birisidir. 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 12. Maddesine göre düzenlenmiş ve görevleri şu şekilde belirlenmiştir.¹¹⁸

- Başbakanlığın, iç güvenlik, dış güvenlik konusunda görevli kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek, gerektiğinde bu kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak,

¹¹⁷ MGK Genel Sekreterliği, Teşkilat Şeması, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/teskilat/teskilat-semasi> , (Erişim Tarihi 07.02.2015).

¹¹⁸ Başbakanlık, Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü, Genel Müdürlüğün Görevleri, http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_PrimeMinistry/pg_Org05.aspx , (Erişim Tarihi: 07.02.2015).

- İç güvenlik ve dış güvenliği ilgilendiren konularda inceleme, araştırma ve toplantılar yapmak, yaptırmak, bunları değerlendirmek ve tekliflerde bulunmak,
- Sıkıyönetim veya olağanüstü hâl ilan edilen bölgelerde, sıkıyönetim veya olağanüstü hâl ilanına esas olan konularda bilgileri derlemek, değerlendirmek ve bu hususlarda koordinasyonu sağlamak,
- Görevleri ile ilgili konularda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak,
- Görevleriyle ilgili konularda teşkil edilen kurulların sekreterlik hizmetlerini yürütmek,
- Makamca verilen benzeri görevleri yapmak.

3.2.4. Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı

Askeri istihbarat, Türk istihbarat sisteminin bir parçasıdır. Ancak devlet istihbaratından farklı olarak daha dar bir istihbarat alanını ifade etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerindeki istihbarat faaliyeti, askeri istihbarat olarak tanımlanabilir.¹³²⁴ sayılı yasaya göre askeri istihbarat oluşturma yetkisi Genelkurmay Başkanına verilmiştir. Genelkurmay başkanlığı bu yetkiyi kanundan alır ancak başbakana karşı, yaptığı faaliyetlerde sorumludur.

Askeri istihbaratın istihbarat toplama araçları; radarlar, insansız hava araçları, keşif uçak ve gemileri, askeri ataşelerden gelen bilgi, belge, haber ve görüntü gibi araçlardır. Bu toplanan kaynaklar işlenerek istihbarata dönüştürülmekte ve askeri istihbarat oluşturulmaktadır.

Genelkurmay İstihbarat Başkanlığına bağlı olan Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) Komutanlığı, TSK ve MİT için sinyal istihbaratı kapsamında 01 Ocak 2012 tarihine kadar görev yapmıştır. Daha sonra Genel Kurmaya bağlı olarak faaliyet gösteren GES, MİT'e devredilmiştir. Bu aşamadan sonra Genel Kurmay'ın bu alandaki istihbarat ihtiyacını MİT'in karşılaması planlanmıştır.¹¹⁹

¹¹⁹Hasan Ateş (2012) "Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi", Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.59, Ankara.

Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı askeri alanlarda ve askeri konularda istihbarat toplamaktadır. Özellikle operasyon kararı alınan, güvenlik tehdidi olan ya da olma ihtimali olan alanlarda istihbarat çalışmaları yapmaktadır. Sınırlarımızdaki askeri ve riskli olarak tabir edilen bölgelerde de istihbarat çalışmaları yapmaktadır. Bu bölgede topladığı istihbaratı ilgili kurumlara, örneğin sınırları ilgilendiren bir konu ile ilgili dış politika karar alıcılara bilgi vermektedir. Karar alıcı mekanizma da bu şekilde Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'ndan faydalanmaktadır.

3.3. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

Dışişleri Bakanlığı devlet istihbarat sistemi içerisinde istihbarat toplamakla görevli yapılardan biridir. Dış politika yapımında ve dış politikada karar almada başarılı adımlar atabilmek için stratejik istihbarata ihtiyaç vardır. Bakanlık hem kendi bünyesinde topladığı istihbarat hem de diğer istihbarat kurumlarından elde ettiği bilgi ve belgelerle karar alma mekanizmasını işletmektedir.

3.3.1. Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü

Dışişleri Bakanlığının istihbarat alanındaki çalışmalarını 03.12.1983 tarihli ve 177 sayılı Dışişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 10.maddesinin (iii) bendine göre Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü yürütmektedir. İlgili kararnamede Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Genel Müdürlüğü'nün görevi "Türkiye aleyhindeki faaliyetler hakkında bilgi toplamak, değerlendirmek, araştırmak ve incelemeleri yürütmek" olarak belirlenmiştir.¹²⁰

Sait Yılmaz'a göre "Dışişleri Bakanlığı'nın enformasyon kaynağı çok sınırlı ve zayıf olmuştur. Milli İstihbarat Teşkilatından gelen bilgiler çok yüzeyseldir. Oysa sağlıklı istihbarat ulusal güvenliğin ve dış politikanın temel şartıdır. Büyük, hatta

¹²⁰ Hasan Alsancak (2001) "İstihbarat Kavramının Yeni Görünümü ve Türkiye'deki Uygulamaları", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.87-88, Ankara.

bazı orta büyüklükte devletlerin en çok önem verdikleri alan istihbarattır. Bu konu Türkiye'nin daima zayıf tarafı olarak kalmıştır.”¹²¹

Dışişleri Bakanlığı dış ülkelerden istihbarat toplamak için ataşelikler, elçilikler ve uluslararası kurum ve kuruluş temsilciliklerini kullanır. MİT'in yurtdışı kadrolarına atanan personelleri de Dışişleri Bakanlığı bünyesinde görevlendirilebilir. Böylece istihbarat faaliyetlerini yürütürken kamufle olması da sağlanır. Dışişleri Bakanlığı'nın ana görevleri arasında dış ülkelerdeki ve dış dünyadaki siyasi gelişmeler konusunda ilgili kurumlara bilgi aktarmak da yer almaktadır. Bu genel müdürlük Türkiye'de dış politikada karar alma sürecini etkileyen önemli kurumlardan biridir.

3.4. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

İçişleri Bakanlığı, iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle milletin bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini, kamu düzenini, Anayasal hak ve hürriyetleri korumakla görevlidir.¹²²

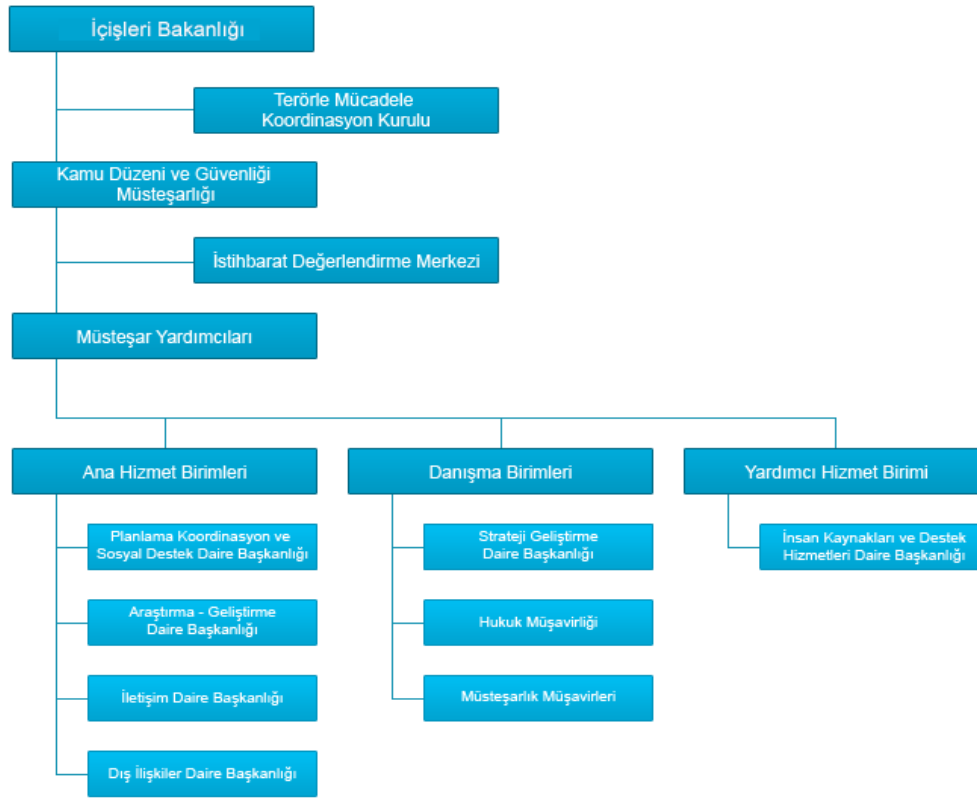
Kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak, istihbarat toplamakla görevli teşkilat içindeki kurumlar: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Daire Başkanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı şeklinde yapılanmıştır.

3.4.1. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı

Terörle mücadeleye ilişkin politika ve stratejileri geliştirmek ve bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere, Resmi Gazete'nin 04.03.2010 tarihli nüshasında yayımlanarak yürürlüğe giren 5952 sayılı "Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.

¹²¹ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.377, İstanbul.

¹²² 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2.Madde, a fıkrası.

Şekil 7 : KDG M Teşkilat Yapılanması¹²³

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, 08.07.2011 tarihinde yapılan değişiklikle Başbakanlığa bağlanmış olup, hali hazırda 03.09.2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren düzenleme ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte 10.07.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6551 sayılı "Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun" ve ayrıca 01.10.2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca Müsteşarlığımız, Çözüm Süreci Kurulu ile Kurumlararası İzleme ve Koordinasyon Komisyonlarında yer almakta olup Terörle Mücadele Koordinasyon Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütmektedir.¹²⁴

¹²³ KDG Müsteşarlığı, Teşkilat Yapılanması, <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=1B45F8FD-6213-4103-9B6F-62EF8EB636E2>, (Erişim Tarihi: 08.02.2015).

¹²⁴ Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=kdgmHakkimizda>, (Erişim Tarihi: 08.02.2015).

Müsteşarlık terör faaliyetlerine karşı politika ve strateji geliştirmek için çalışmaktadır. Ayrıca bu konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu da sağlamak asli görevidir. Bu görevi yaparken istihbarat paylaşımı ve koordineinin başarısı ön plana çıkmaktadır. Siyasi karar alıcılar ve politika uygulayıcılar istihbarat analizlerinden sonra karar alır ve uygulamaya koymaktadırlar. Müsteşarlık bünyesinde, doğrudan Müsteşara bağlı olarak faaliyetlerini yürüten İstihbarat Değerlendirme Merkezi, terörle mücadele alanında oluşturulacak politika ve stratejiler ile alınacak tedbirlere esas olmak üzere, güvenlik kuruluşları ve istihbarat birimleri ile Dışişleri Bakanlığında alınan stratejik istihbaratı değerlendirerek ilgili birimler ve karar alıcılarla paylaşımı görevlerini yerine getirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti 62. Hükümet programında, “İleri Demokrasi” bölümünün “Toplumsal Bütünleşme ve Çözüm Süreci” alt başlığında “61. Hükümetin başlattığı ve çıkarılan çerçeve yasa ile birlikte artık devlet politikası haline gelen Çözüm Süreci’ni daha güçlü bir şekilde sürdürmek için ilgili tüm kurumları etkili bir şekilde koordine etmeye, çözümün ivedilikle sağlanması için gerek duyulan yeni yöntemleri devreye sokmaya ve en önemlisi toplumun her kesiminin bu sürece sahip çıkmaları için gerekli çalışmaları yapmaya devam edeceğiz.” şeklindeki strateji Hükümet politikasında yer almaktadır. Hükümet programının devamında “çözüm süreci kapsamında yeni yol haritasının hedeflerini; terörün bitmesi, silahsızlandırma, toplumsal hayata kazandırma ve demokratik siyasete katılımın önünü açmak şeklinde koyacağız” ifadesi ile Müsteşarlık görevleri olarak sayılan terörle mücadele politikalarının belirlenmesi üst politika belgelerinde yer almaktadır. Yine hükümet önceliklerinden olan çözüm sürecinin başarıyla sonuçlandırılmasında, sekretarya görevi, 6551 sayılı Kanun ile Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığına verilmektedir.¹²⁵

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı’nın 2015 Yılı Performans Programı’nda müsteşarlığın 4 amacından bahsedilmektedir. Bunlar:

---

¹²⁵ KDGM, 2015 Yılı Performans Programı, s.7.

- 1) Çok boyutlu ve çözüm odaklı politika ve stratejiler geliştirerek terörle mücadelede etkinlik sağlamak.
- 2) Terörle mücadeleye ilişkin politika ve stratejilerin uygulanmasında ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayarak işbirliğini artırmak.
- 3) Terörle mücadele politikaları kapsamında etkin bir iletişim ortamı oluşturmak.
- 4) Kurum amaçlarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için idari ve kurumsal kapasiteyi geliştirmek.¹²⁶

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın bu güne kadar yaptığı faaliyetler incelendiğinde halen istenilen başarıyı ve etkinliği gösteremediği düşünülmektedir. Halen kamuoyunda ve pek çok kişinin görüşüne göre müsteşarlık pasif kalmaktadır. Ya da gösterdiği faaliyetler kamuoyu ile paylaşılmadığı için müsteşarlığın esas etkisi ve faaliyetleri tam olarak bilinmemesi büyük bir tartışma konusu haline gelmiştir.

3.4.2. Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı

Bu kurum İçişleri Bakanlığı bünyesinde 1981 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Kaçakçılık İstihbarat ve Harekât Merkezi olarak faaliyetlerine başlamıştır. 1982 yılında Bakanlık kararı ile KİHBİ Kurulu Başkanlığı oluşturulmuştur. Daha sonra ise 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki kanunda yapılan düzenleme ile 1985 yılında; Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı haline gelmiştir.¹²⁷

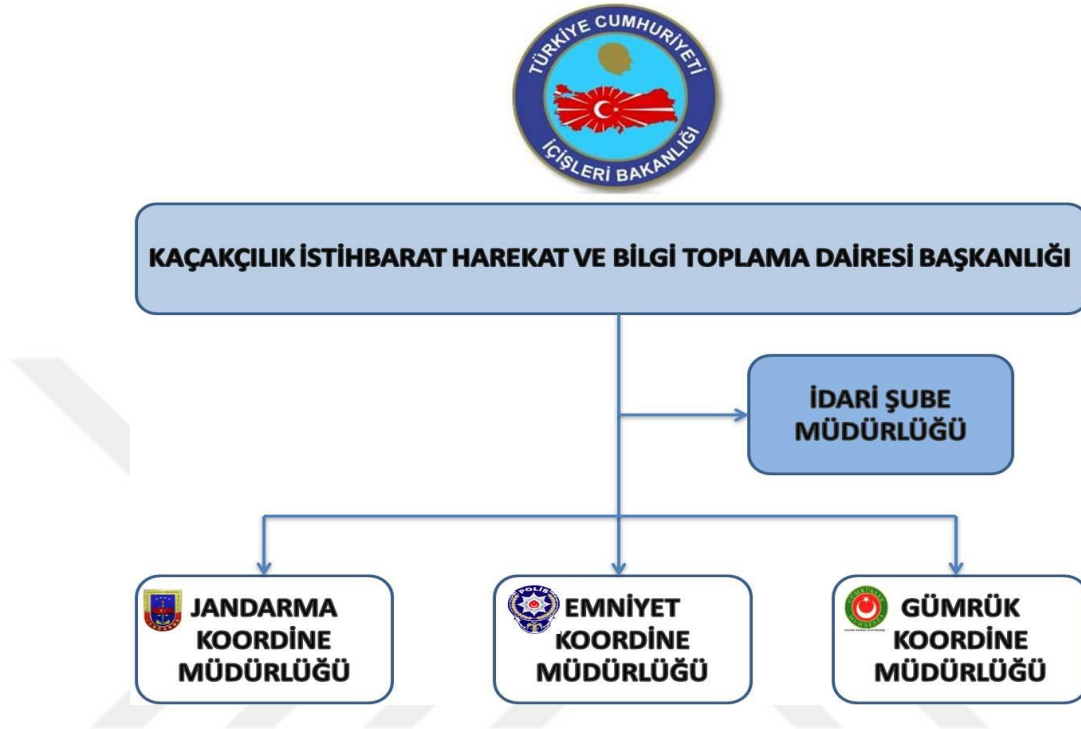
Daire Başkanlığının misyonu; Kaçakçılık İstihbarat Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı, kamu yararı ve kişi haklarını gözeterek; suç ve suçlular ile kayıp, çalıntı eşya ve belgelerin kayıtlarının tutulmasını, bu kayıtların sorgulanması ve izlenmesinde ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması ve gerekli eşgüdümün yürütülmesini, Kaçakçılık İstihbarat Koordinasyon (KİK) Kurulunun

¹²⁶KDGM, 2015 Yılı Performans Programı, s.9.

¹²⁷İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3152.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.07.2014).

çalışmalarının yürütülmesi ve kararların uygulanmasının takibini sağlar olarak belirlenmiştir.¹²⁸

Şekil 8 : KİHBİ Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması¹²⁹

3.4.3. Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı

4 Haziran 1937 yılında Teşkilat Kanununun 16.maddesinin (a) bendi 5.fıkrasına göre, doğrudan emniyet müdürüne bağlı, ajanlarla alakalı iş ve işlemler ile umum müdürünün verdiği hususi görevleri yapmakla görevli olan, “Önemli İşler Müdürlüğü” kurulmasıyla mevcut İstihbarat Daire Başkanlığının temelleri atılmıştır.

Bu müdürlüğün 1951 yılına kadar taşra teşkilatı oluşturulmamıştır. 1951 yılında EGM’ ye bağlı olarak her türlü güvenlik konusunda istihbarat toplamakla yetkili olarak çeşitli taşralarda birimler faaliyete geçirilmiştir. Aynı yılda, ilk istihbarat eğitimi olan “Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu” düzenlenmiş;

¹²⁸KİHBİ Dairesi Başkanlığı, Misyon, Vizyon ve Temek Değerler, http://www.kihbi.gov.tr/default_B0.aspx?content=311 (Erişim Tarihi: 15.02.2015).

¹²⁹KİHBİ Dairesi Başkanlığı, Teşkilat Şeması, http://www.kihbi.gov.tr/default_B0.aspx?content=296, (Erişim Tarihi: 15.02.2015).

kurumsal olarak temeller sağlamlaştırılmış ve istihbarat alanında çalışacak kurum içinden personel yetiştirilerek istihbarat elemanı haline getirilmiştir.

1958 yılında açılan “İstihbarat Elemanı Sevk, İdare ve İstihbarat Operasyonu Düzenleme Kursu”nu takiben İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde İstihbarat Birimleri oluşturulmuştur. Bu birimler terör faaliyetleri ve karşı istihbarat ile ilgili çalışmışlar yürütmüşlerdir. 1958 yılından sonra emniyet istihbarat teşkilatı yenilenmiş ve kurumsallaşarak daha sağlam çalışmalar yapmak için geliştirilmeye başlanılmıştır.

1963 yılında Önemli İşler Müdürlüğü tarafından yayınlanan bir yazı ile on tane vilayette istihbarat çalışmaları yürütmek için kurslar açılmış ve bu kurslarda yetiştirilmek üzere personel seçilmesi istenmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü bu çalışmasını çağın gerekliliklerine ayak uyduracak bir istihbarat yapılanması oluşturmak için başlatmıştır ve kısa sürede müdürlük iyi bir istihbarat örgütü olma niteliği kazanmıştır.

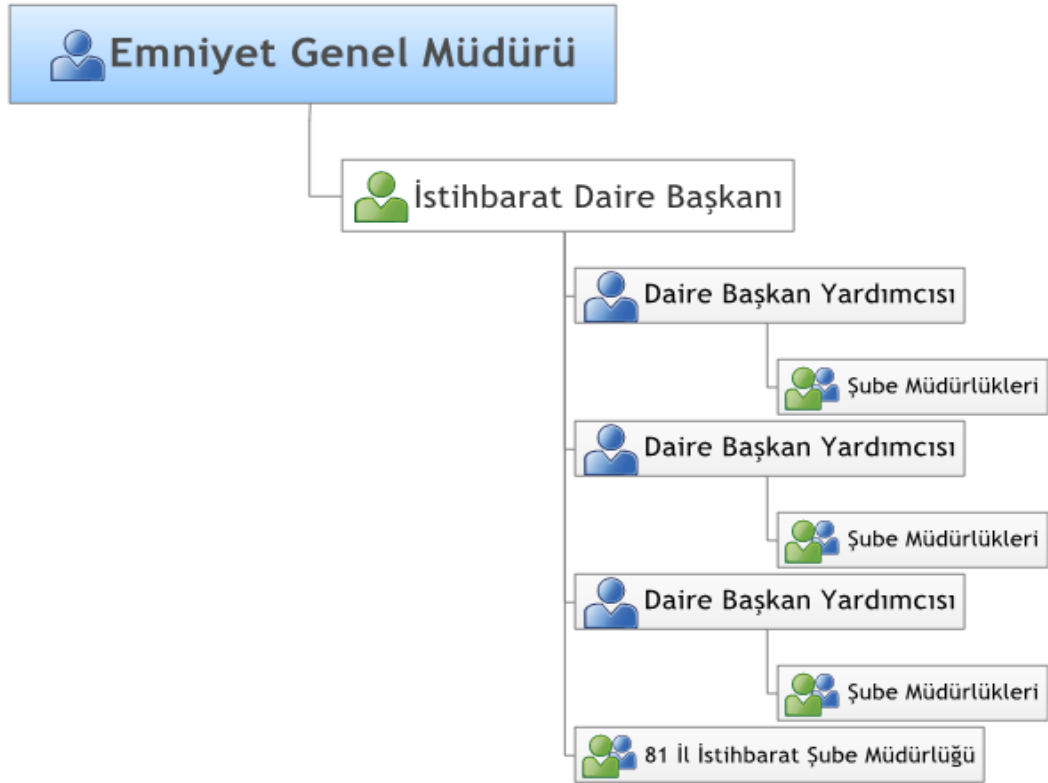
1970’li yıllara gelindiğinde ideolojik hareketler canlanmış ve karşıt ideolojik gruplar birbiri ile çatışmaya girmiştir. Bu durumdan dolayı Önemli İşler Müdürlüğü, 24 Nisan 1971 yılında daire başkanlığı seviyesine yükseltilerek Önemli İşler Daire Başkanlığı haline dönüştürülmüştür.

1975 yılına gelindiğinde Önemli İşler Daire Başkanlığı’nın resmi adı İstihbarat Başkanlığı’na çevrilerek, ilk defa istihbarat kelimesi kullanılmıştır. Bunun sonrasında taşra teşkilatı yapılanması da tamamlanmıştır. Ancak bu yapılanma uzun sürmüş ve istihbaratın taşra teşkilatı yapılanması 1983 yılında tamamlanabilmiştir.

İstihbarat Dairesi Başkanlığı, 1985 yılında PVSK’ya eklenen Ek-7. Madde ile kendine özgü kanununa kavuşmuştur. Doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğü’ne bağlı

olarak faaliyet göstermektedir. Çalışmalarını ise 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na göre yürütmektedir.¹³⁰

Teşkilatın bütün illerde şubeleri bulunmaktadır ve bünyesinde bulunan ilçelerden gelen istihbaratlardan da sorumludur. Teşkilatın görevleri; Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, anayasal düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirler almak; emniyet asayişi sağlamak üzere iç ve dış tehdit oluşturan faaliyetlere karşı ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunarak bu amaçla elde edilen bilgileri hızlı, etkin ve güvenilir bir şekilde değerlendirerek, ilgili makam, kurum ve kuruluşlara gizlilik kurallarına uygun olarak ulaştırmak olarak açıklanmaktadır.¹³¹

Şekil 9 : Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması¹³²

¹³⁰Emniyet Genel Müdürü, Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı, Tarihçe, <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi: 01.03.2015).

¹³¹Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.104, Ankara.

¹³²Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı, Teşkilat Yapılanması, <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Teskilat-Yapilanmasi.aspx>, (Erişim Tarihi: 02.03.2015).

Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı ve MİT arasındaki istihbarat paylaşımı konusu Türkiye’de her zaman tartışma konusu olmuştur. Emniyet İstihbarat bir kolluk kuvveti olarak ve suça ilişkin olarak faili yakalama ve bulma amacı ile istihbarat faaliyetleri yürütmektedir. Ancak MİT ulusal ve uluslararası her alanda istihbarat çalışmaları yapmaktadır.

İki kurumun hem yetkileri hem de yaptığı çalışmaların hedeflerinin boyutları da farklıdır. Suç; bireysel özellik gösterirken ve bireyden başlayarak etki alanı yaratırken; ulusal güvenlik boyutundaki istihbarat devletler hatta bölgesel ve küresel çapındadır. Dolayısı ile iki kurumun yetkili olduğu ve istihbarat üretmesi gereken sorumluluk alanları birbirinden farklıdır. Ancak bu farklılık ayrı çalışmayı ya da çatışmayı değil belli bir strateji doğrultusunda ve belli bir amaç için koordineli çalışmak devlet kurumlarının hepsinin olduğu gibi bahsi geçen bu kurumların da yerine getirmeleri gereken en önemli sorumluluktur.¹³³

Emniyet istihbarat daire başkanlığı genelde iç güvenlik ile ilgilenmektedir ancak bazı uluslararası suçlar ve terör olayları ile ilgili edindiği istihbaratı da dış politika karar alıcıları ile paylaşmaktadır.

3.4.4. Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı

Jandarma İstihbarat Başkanlığı iç güvenlik istihbaratı üretmek üzere Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde görev yapan başkanlıktır.

Başkanlığın görevleri; polisin faaliyet alanı dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye sınırları haricinde kalan veya bu sınırlar içinde olup da polis teşkilatı bulunmayan yerler olarak belirtilmektedir. Çeşitli kaynaklarda Jandarma Genel Komutanlığının sorumlu bulunduğu alanın Türkiye’nin %91’ini kapsadığı ifade edilmektedir. Bu noktadan hareketle, merkezde Jandarma İstihbarat Başkanlığı ve

---

¹³³ Çağlar Gün (2014) “Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü ve Önemi”, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.121, Ankara.

taşıra da ise İl Jandarma İstihbarat şube Müdürlükleri yurtiçindeki belirlenen alanlarda yalnızca iç istihbarat faaliyeti yürütmekle görevli ve yetkilidir.¹³⁴

Türkiye Jandarma İstihbarat ismini uzun yıllardan beri tartışma konusu olarak süregelen JİTEM (Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele) adlı bir yapıdan duymuştur. Bu yapının varlığı ile ilgili pek çok iddia vardır. Özellikle Türkiye'nin doğu bölgesindeki iller başta olmak üzere pek çok gayrimeşru eyleme ve faili meçhul olaylara ismi karışan JİTEM Türk toplumunda hep olumsuz bir algı oluşturmuştur.

Resmi yetkililer yıllarca JİTEM'in varlığını reddetmişlerdir. Daha sonra açılan pek çok davada ismi geçen JİTEM'in varlığı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından resmen kabul edilmiştir. Daha sonra pek çok kitap, makale ve gazetede JİTEM ile ilgili iddialar ortaya atıldı ve pek çok araştırma yapıldı. Son olarak "Ergenekon Davası" olarak bilinen davada ismi geçen JİTEM'in, Emekli Albay Arif Doğan'ın 14 Ağustos 2008 yılında gözaltına alınması ile beraber ele geçirilen evraklarda ismi olmasından dolayı varlığı tartışma konusu olmaktan çıkmıştır. Arif Doğan verdiği ifadede JİTEM'i kendisinin kurduğunu ve daha sonra da Veli Küçük'e devrettiğini itiraf etmiştir.¹³⁵

3.5. DİĞER BAKANLIKLAR VE BAKANLIKLARA BAĞLI İSTİHBARAT DAİRE BAŞKANLIKLARI

Türkiye'de yukarıda sayılan istihbarat birimlerinin dışında Ekonomi Bakanlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK), Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü İstihbarat ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı gibi ekonomik istihbarat yapan birimler bulunmaktadır. Bu birimler hem yurt içi hem de yurt dışında ekonomik pek çok konu ile ilgili istihbarat yapmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen kurumlar dışında bir de Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na bağlı Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı istihbarat çalışmaları alanında önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de çokça tartışılan "telekulak"

¹³⁴ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.100, Ankara.

¹³⁵ Arif Doğan (2011) JİTEM'i Ben Kurdum, TİMAŞ Yayınları, İstanbul.

iddialarının doğrudan muhatabıdır. TİB, 5651 sayılı kanun kapsamında internet ortamında yapılan yayınların içeriklerini izleyerek suç teşkil eden içeriklerin erişimine engel koyabilmektedir.¹³⁶ Sosyal medyanın hızla geliştiği dünyada açık istihbarat kaynaklarının denetimi ve istihbaratın toplanması açısından TİB'in önemi büyüktür.

İnternet kullanıcılarının tüm trafik bilgilerinin kayda alınması ve özel hayatın gizliliğinin ihlali gerekçesi ile şikâyet olmasa bile Telekomünikasyon İletişim Başkanı'na internet yayınlarını durdurma yetkisi veren yasa 20 Şubat 2014 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmıştır.¹³⁷ Kişi hak ve hürriyetleri kapsamında ve içeriğe erişim özgürlükleri kapsamında pek çok tartışmaya neden olan bu yasa Türkiye'de pek çok kesimde olumsuz bir algı oluşturmaktadır.

3.6. İSTİHBARAT ALANINDAKİ YASAL DÜZENLEME VE DEĞİŞİKLİKLER

2014 yılında Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la MİT'te pek çok yapısal reform gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeler ile "Bakanlar Kurulu'nca verilen her türlü görevi yerine getirmek " cümlesindeki "her türlü" ibaresi metinden çıkarıldı."Dış güvenlik, terörle mücadele ve milli güvenliğe ilişkin konularda Bakanlar Kurulu'nca verilen görevleri yerine getirmek", "Dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak", "İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla, çağdaş istihbarat teşkilat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek" MİT'in görevleri olarak sayılmıştır. Böylelikle MİT'e kanunla verilen görevler dışında görev verilmesinin önüne geçilmiştir.

¹³⁶ Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, TİB Hakkında, Başkanlığın Görevleri, http://www.tib.gov.tr/tr-menu-3-baskanligin_gorevleri.html , (Erişim Tarihi: 07.03.2015).

¹³⁷Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.114, Ankara.

İkinci fıkrada yapılan değişiklikle de "üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak" ibaresi metne eklendi. MİT, gerekli görüldüğü takdirde çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından, anayasal olarak tüzel kişiliği bulunan ya da bulunmayan kurumlardan her türlü belgeyi, arşiv bilgisini, elektronik bilgileri ve imkânları isteme yetkisine sahiptir hale getirilmiştir. Böylelikle kurumların sağlıklı karar alma ve hızlı hareket etme kabiliyeti arttırıldı. Ayrıca kurumlar arası istihbarat paylaşımı da sağlanmaya çalışılmaktadır.

TCK'nın "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar", "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar", "Milli Savunmaya Karşı Suçlar", "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" başlıklı maddelerinde yer alan suçlara ilişkin her türlü bilgi ve belgeye erişebilecek hatta konu ile ilgili idari dosyalara, ifade tutanaklarına erişebilme yetkisine sahiptir. Bu maddedeki yer alan istisnalar, verilen önerenin kabul edilmesiyle maddeye eklendi. MİT, görevlerini yerine getirirken gizli çalışma usul, prensip ve tekniklerini kullanabilecek. Bu teknikler arasında yalan makinesi, kimlik gizleme ve değiştirme gibi pek çok yöntemi kullanılabilir.

Yaptığı çalışmalar sonucunda, yurt içinde veya yurt dışında, ülkenin milli hedeflerine katkı sağlayan, ülkenin korunmasında hizmet gösteren ve üstün başarı elde eden MİT personeline madalya verilebilme hakkı getirilmiştir.

Ülkenin milli güvenliğine tehdit olabilecek her türlü faaliyete karşı koyabilmek ve önceden tespit edebilmek amacı ile MİT Müsteşarı'nın onayı ile kurum içi personel ya da personel adayı olan kişiler dinlenebilecek, sinyal bilgileri değerlendirilebilecek ve kayda alınıp arşivlenebilecektir.

MİT Müsteşarının yargılanması konusunda da bazı değişiklikler yapılmıştır. Cumhuriyet savcıları, MİT personelinden biri hakkında usulsüzlük tespit ettiğinde durumu MİT Müsteşarlığı'na bildirmekle yetkilidir. Ayrıca bu bildirimden sonra savcılık herhangi bir adli işlem yapmakla yetkili değildir. MİT Müsteşarı ile ilgili yargılamalarda ise Yüce Divan'da yargılanacak asker kişilerle ilgili hükümler uygulanması konusunda değişiklik yapılmıştır. Bu kararlar ile ilgili olarak da bahsi geçen suçlamaların muhatabı kişiler 10 gün içinde Cumhurbaşkanlığına itiraz

edilebilecektir. İtiraz üzerine Cumhurbaşkanı tarafından verilen karar kesin hükme sahiptir. Soruşturma izni Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmesi veya soruşturma izni verilmesi kararına karşı süresi içinde itiraz edilmemesi ya da bu itirazın Cumhurbaşkanı tarafından reddedilmesini takiben soruşturma yapmak üzere denetim elemanlarından üç kişilik bir soruşturma kurulu oluşturulacaktır. Kurul, yaptığı soruşturma sonucunu bir rapor ile tespit ederek izin vermeye yetkili makama sunmakla görevlidir. İzin vermeye yetkili makam kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermekle ya da kamu davası açmakla yetkili kılınmıştır ve kurulun aldığı karar kesin hüküm niteliği taşımaktadır. MİT Müsteşarı yargılanma kararı verildiği takdirde Yargıtay'ın görevli birimince yargılanabilmektedir.¹³⁸

Aynı değişiklik ile MİT'in gösterdiği faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belgeleri, herhangi bir yol ile izinsiz olarak elde eden, bu belgeler üzerinde işlem yapan ya da bu istihbarat bilgilerini yok eden kişiler hakkında 4 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası istenebilmesi hükmü eklenmiştir. Aynı zamanda istihbarat içinde görev yapan MİT mensupları ve ailelerinin kimliklerini herhangi bir amaç ve yöntem ile açığa çıkaran kimseler ya da kuruma ait kimlikleri sahte yollar ile basan, temin eden kişiler hakkında 3 yıldan 7 yıla kadar hapis istemi ile yargılanabilme maddesi getirilmiştir.¹³⁹

Önemli değişikliklerden birisi de TBMM içersinde Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu'nun kurulması olmuştur. MİT Müsteşarlığı tarafından yürütülen istihbarat hizmetleri ile diğer istihbarat hizmetlerini yürüten bakanlıklar, MİT Müsteşarlığı'nca ve bakanlıklarca hazırlanan yıllık raporlar halinde Başbakanlığa gönderilmesi hususudur. Bu istihbarat raporlarını toplayan Başbakanlık bu raporları mart ayı içinde Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu'na sunmaktadır. Komisyon ise raporun kendisine ulaşmasından itibaren 90 gün içinde gerekli çalışma, inceleme ve hazırlıklarını tamamlayarak ve hazırlanan raporu TBMM Başkanlığı'na sunmaktadır. Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu'nun üye sayısı 17 olarak belirlenmiştir ve bu

¹³⁸ Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-2011.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.02.2015).

¹³⁹ Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-2011.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.02.2015).

üyeler partilerin TBMM içindeki dağılıma göre belirlenmektedir. Komisyonun görevleri ise şu şekildedir:

- a) Millî güvenliğe ilişkin konularda raporlar çerçevesinde çalışmalar yürüterek TBMM'ye görüş ve önerilerini sunmak,
- b) Güvenlik ve istihbarat konularında uluslararası alandaki değişimleri ve gelişmeleri takip etmek, izlemek ve gerekli raporları hazırlamak,
- c) Kendi faaliyetlerine ilişkin rapor hazırlamak,
- d) Güvenlik ve istihbarat hizmetleri sırasında elde edilen kişisel verilerin güvenliğini ve bireyin hak ve özgürlüklerini koruyucu öneriler geliştirmektir.

Komisyon görüşmeleri gizli oturum ile yapılmaktadır. Komisyon çalışmalarına ilişkin bilgi ve belgelerin saklanması ve korunmasında gizlilik esas unsuru oluşturmaktadır. Komisyon görüşmelerine katılanlar ile bu görüşmedeki her bilgiyi sır olarak saklamak ve açıklamamak ile ilgili yükümlülüğü kabul etmektedir.

Son olarak da MİT'in uluslararası konjonktürün gereklerine uygun teknik yapıya kavuşturulabilmesi ve istihbara çalışmalarının bu alanda sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için Savunma Sanayi Destekleme Fonundan Başbakan'ın onayıyla MİT Müsteşarlığına kaynak aktarılabilmesine imkân sağlanmaktadır.¹⁴⁰

Bu değişiklikler Türkiye'de hem TBMM içerisindeki parti grupları arasında hem de Türkiye kamuoyunda pek çok tartışmaya neden olmuştur. Yasanın yeteri kadar incelenmeden hızlı bir şekilde TBMM'den geçirilmesi ve MİT'e verilen yetkilerin, yapılan düzenlemelerin Türkiye'yi "İstihbarat Devleti"ne çevrildiği iddiaları yoğun tartışmalara yol açmıştır. MİT yasasında yapılan değişikliklerin belki de en önemlisinden biri de dış operasyon yapma yetkisinin verilmesidir. Böylelikle MİT yurt dışında Dış Operasyonlar Başkanlığı'nın aktif şekilde çalışma ve operasyon yapabilmesinin önü açılmıştır.

¹⁴⁰ Devlet İstihbarat Hizmetleri Ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete, 26 Nisan 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm>

4. BÖLÜM

DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA SÜRECİ VE İSTİHBARATIN SÜRECE ETKİSİ

4.1. KARAR ALMA SÜRECİ VE MEKANİZMASI

Karar alma yaklaşımı, II. Dünya savaşından bugüne kadar sosyal bilimciler tarafından yapılan araştırmalarda sıklıkla incelenmiş ve siyasal süreç analizindeki araştırmalarının temel konusunu oluşturmaktadır. Siyasal karar alma sürecinin nasıl işlediği, karar alıcı mekanizmada yer alan yöneticilerin hangi teknikleri kullandıkları gibi konularda inceleme yapılarak dış politikadaki ilişkilerin çözülmesi sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁴¹

Karar alma süreci, ülkelerin dış politika üretimi ile ili doğrudan ilişkili olan bir kavramdır. Süreç, dış politika kararlarının alınmasında takip edilen yöntemlerin ve hangi sıra ile ilerlediğinin ve bu sürece katılan her türlü etkenin incelenmesi ile ilgilenebilir.¹⁴²

Dış politika açısından karar alma süreci; ülkenin içinde bulunduğu durum neticesinde karar alıcı pozisyonda bulunan mekanizmanın herhangi bir uluslararası konu veya olay hakkında konjonktürel durumu da göz önünde bulundurarak bir karar oluşturma durumudur.¹⁴³

Dış politika kararları, karar alma mekanizması içerisinde yer alan bir ya da birkaç birey tarafından alınmaktadır. Karar alma teorisine göre, dıştan gelen etkiler ve içten gelen faktörler değerlendirmeye alınır ve son aşama olarak bir birey ya da grup karar almaktadır. Kararı birey aldığı için aynı durumlarda aynı iç ve dış etkiler

---

¹⁴¹ Tayyar Arı (1996) İlişkilere Giriş, Alfa Yayınları, s.91, İstanbul.

¹⁴² Tayyar Arı (1997) Amerika'da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika, 2.Baskı, Alfa Yayınları, s.26, İstanbul.

¹⁴³ Muharrem, Aksu, (2004) "Türk Dış Politikası Karar Alma Mekanizmasının İşleyişi: II. Körfez Krizi Örneği (2003)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.10, Isparta.

olsa bile kararlar farklılık gösterebilir. Bunda bireysel düşünce ve ideolojilerin farklılıkları hatta kişilik farklılıkları dahi etkili olmaktadır.¹⁴⁴

Dış politikada karar alma sürecindeki karar alma birimleri için yetkili merciler vardır. Hermann ve diğerleri, hükümetler tarafından dış politika olayları karşısında kararların verilmesi sürecinde yetkinin 3 farklı otorite (liderler, gruplar ve koalisyonlar) tarafından paylaşıldığını ve yetkili karar biriminin zamana ve konuya bağlı olarak değişim gösterdiğini belirtmektedir.¹⁴⁵

Karar alma mekanizması, karar almada etkili olan ve süreci oluşturan faktörlerdir. Yani dış politikadaki hedeflerin belirlenip o hedefler doğrultusunda karar alan mekanizmadır. Tercihler ve stratejilerin belirlenmesindeki mekanizmadır. Dış politikada karar alma, dış politika ile ilgili bir sorun, amaç ya da olayın çözümü için alınan karardır.

4.2. KARAR ALMAYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Türkiye dış politika sürecine bakıldığında merkezinde Bakanlar Kurulu ve Dışişleri Bakanlığının bulunduğu bir yapıyla karşılaşılmaktadır. Dış politikalar kararlarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde Dışişleri Bakanlığı yetkili ve sorumlu bir durumdadır. Bu karar alma sürecinde Milli Güvenlik Kurulu (MGK), Cumhurbaşkanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı da dış politika oluşum sürecine doğrudan katılmaktadır.¹⁴⁶

Dış politikada karar alma sürecini etkileyen faktörler üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlar, kişisel düzeyde faktörler, ulusal düzeyde faktörler ve uluslararası düzeyde faktörlerdir.¹⁴⁷

¹⁴⁴Tayyar Arı (2002) İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği, Alfa Yayınları, s.510, İstanbul.

¹⁴⁵ Ömer Ak (2009) “Dış Politika Analizi ve Liderlik: Süleymaniye Krizi Sürecinde R.T. Erdoğan Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 38, Ankara.

¹⁴⁶ Faruk Sönmezoglu (2004) Türk Dış Politikası Analizi, Der Yayınları, 3.Basım, s.829, İstanbul.

¹⁴⁷ Muharrem Aksu (2004) “Türk Dış Politikası Karar Alma Mekanizmasının İşleyişi: II. Körfez Krizi Örneği (2003)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.14, Isparta.

4.2.1. Kişisel Düzeyde Faktörler

Dış politikaya ilişkin karar alma sürecinde kişisel düzeydeki faktörler önemlidir. Siyasi liderler, bürokratlar kişisel düzeyde karar alıcılardır. Kişilerin ideolojileri, inançları, hedefleri, bilgi ve birikimleri, deneyimleri, kişilik yapısı, siyasal ve ahlaki kültür yapısı ve liderlik özellikleri kişisel düzeyde karar almayı etkileyen faktörlerdir.

Dış politikada alınacak kararların şekillenmesinde liderlerin yetkili karar birimi pozisyonuna gelebilmesi için bazı önkoşullar gereklidir. Liderin öncelikle toplumun sahip olduğu kaynakları istediği amaçlar doğrultusunda seferber edebilme yeteneğine sahip olması gereklidir. İkincisi, dış politika alanında önemli bir sorunla karşılaşıldığında liderin hayati kararlar alabilecek siyasi güce sahip olması gereklidir. Hermann ve diğerleri, bu tip liderliğe “Baskın Liderlik” adını vermektedir.¹⁴⁸

Örneğin Türkiye’ye baktığımızda karar alma sürecinde baskın karakter tipine sahip olanlar daha sert karar ve söylemler oluşturabilirken, sakin ve naif kişiliğe sahip olan karar alıcılar daha yumuşak karar ve söylem oluşturabilirler. Recep Tayyip Erdoğan ve Ahmet Davutoğlu farklılığı buna örnek olarak gösterilebilir. Erdoğan’ın dış politikadaki tavrı daha sert söylemlere sahiptir. Örnek olarak “Davos Zirvesi” olarak bilinen toplantıdaki söylem ve davranışları, Suriye’de yaşanan olaylar ve Beşşar Esed konusundaki söylemleri gibi daha sert politika izlemesi gösterilebilir. Ancak Davutoğlu’nun söylemlerindeki “komşularla sıfır sorun” gibi politikaların uygulanmaya çalışılması, daha yapıcı ve yumuşak üslup kullanılması bu farklılığı açıkça göstermektedir.

---

¹⁴⁸ Margaret G. Hermann (2001) "How Decision Units Shape Foreign Policy: A Theoretical Framework", *International Studies Review*, c. III, No: 2, s. 49.

4.2.2. Ulusal Düzeyde Faktörler

Ulusal düzeyde faktörler devletin yapısı, bürokrasi, coğrafi konum, jeopolitik durum, ekonomik gelişmişlik, askeri güç, kamuoyu gibi fiziki ve beşeri çevreyi içeren unsurlardır.¹⁴⁹

Devleti oluşturan unsurların tümü ulusal düzeyde karar almayı etkileyen faktörlerdir. Toplumsal yapı, devletin, hükümetin şekli ve yapısı, devletin resmi ideolojisi, yasama, yürütme, yargı organlarının yapısı ve etkinliği, kamuoyunun demokratiklik seviyesi, siyasallaşma seviyesi gibi etkenler ulusal düzeyde karar almayı etkileyen en önemli faktörlerdir. Bunun dışında sivil toplum kuruluşları, çıkar ve baskı grupları, medya organları da önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Devletlerin bulunduğu coğrafi konum dış politikadaki karar alma sürecine en büyük etkiyi yaratan faktörlerden biridir. Örneğin ABD'ye baktığımızda komşularının azlığı ve coğrafi konumu nedeni ile yalnızlık ve yalnız güç olma gibi kararları daha kolaylıkla alabilmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'ne baktığımızda ise bulunduğu coğrafya itibari ile değişken ve kritik karar alma süreçlerinden geçmektedir. Komşuların çokluğu, bölgedeki aktif çatışmalar ve değişken politikalar sebebi ile Türkiye dış politikada karar alma, çetrefilli süreçlere uğrayabilmektedir.

Bu sürece verilebilecek en güzel örneklerden birisi 1 Mart Tezkeresi ve buradaki karar alma sürecidir. 11 Eylül 2001 saldırısından sonra ABD Irak'a müdahale kararı almış ve Türkiye'nin de bu operasyonda iş birliği yapması istediğini dile getirmiştir. ABD tarafından bir talep listesi oluşturarak Türkiye'ye sunulmuştur. Türkiye ise "kımız çizgiler" olarak belirlediği şartlarını ABD yetkililerine bildirmiştir. Burada asıl çekince Türkiye'nin Irak işgaline ABD lehine destek vermesi halinde, İran ve Rusya'dan da gelecek olumsuz tepkilerin Türk Dış Politikası'nı ve Türkiye-İran, Türkiye-Rusya ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebileceği konusudur. Bununla birlikte, yapılan anketlerde savaş karşıtı kamuoyu %75'lerde çıkmaktaydı. Bu nedenle Türkiye'nin Irak'ta ABD'ye vereceği

¹⁴⁹Muharrem Aksu a.g.e., s.25.

destek yurt içindeki kamuoyunda büyük bir oranda olumsuz tepkiye yol açabilme ihtimali bulunmaktaydı. Ancak diğer taraftan da bakıldığında ABD ile olan askeri ve ekonomik ilişkiler ve ortaklık sebebiyle ABD tarafından gelebilecek olumsuz tepkiler Türkiye içinde ve uluslararası alanda büyük sorunlara sebep olabilme ihtimali barındırmaktaydı. Bütün bu değerlendirmelerden sonra, 1 Mart 2003 günü mecliste yapılan oylamaya, 533 milletvekili katılmıştır. 264 evet, 250 hayır ve 19 çekimser oy çıkmıştır.¹⁵⁰ Böylelikle tezkere reddedilmiş ve Türk Amerikan ilişkilerinde kriz dönemi başlamıştır. Buradan da karar alma sürecindeki kritik süreç ve çetrefilli durum açıkça görülmektedir.

Türkiye toplumsal yapısı itibarı ile de çeşitlilikler barındırması dış politikada karar almasını etkilemektedir. Yurt içindeki etnik kökenleri değişik olan pek çok vatandaşın etkisi de karar alma sürecini etkilemektedir. Ülkeleri dışında yaşayan etnik gruplar, uzakta kaldıkları anavatanlarına karşı duygusal olarak bir bağ ile bağlı bulunmaktadır. Bu etnik gruplar pek çok konuda hatta bazı durumlarda anavatanında yaşayan kişilerden daha fazla kendi ülkelerinin dış politikasına etki edebilmektedirler. Türkiye içerisinde yaşayan Suriyeliler, Kürtler ve Ermeniler gibi etnik gruplar kendileri veya anavatanları ile ilgili alınacak kararlara karşı olumlu ya da olumsuz olarak bir reaksiyon göstermektedirler. Bu da dış politika karar alıcılarının politika belirlemesine etki eden faktörlerden biri olabilmektedir.

4.2.3. Uluslararası Düzeyde Faktörler

Bir ülkenin dış politikasında karar alma sürecini etkileyen ve kararların yönünü belirleyen önemli faktörlerden biri de uluslararası düzeyde faktörlerdir. Küreselleşme ile birlikte dünyada kurulan güç dengeleri hem güç odakları, hem de diğer devletler için dış politikada karar almayı büyük oranda etkilemektedir.

Uluslararası siyasal sistemin yapısındaki güç faktörü, küresel ve bölgesel güç dengelerine bağlı değişimler uluslararası siyasal sistemde değişimler devletler için yeni imkânlar ya da tehlikeler doğurduğu için sistem içindeki devletler dış politika

¹⁵⁰1 Mart Tezkeresinin Türk Dış Politikasına Etkisi, <http://politikaakademisi.org/1-mart-tezkeresinin-turk-dis-politikasina-etkisi/>, (Erişim Tarihi: 12.12.2014).

stratejilerine, amaçlarına, davranış ve kararlarını bu kriterlere göre ayarlamak zorunda kalmaktadırlar.¹⁵¹

Örneğin soğuk savaş öncesi ve soğuk savaş sonrası devletlerin stratejileri ve dış politika kararları değişkenlik göstermiştir. Türkiye'ye bakacak olursak, Arap Baharı ve Suriye'deki iç savaş sonrası bu bölgelere yönelik dış politika kararlarında değişimler olmuştur.

Bir başka örnek olarak MİT'e Hakan Fidan'ın atanmasından sonra İsrail'in bu durumu istememesi ve Hakan Fidan'a yönelik eleştirileri sonucunda İsrail ve Türkiye arasındaki dış politikadaki karşılıklı değişim gösterilebilir. İsrail Hakan Fidan göreve getirildikten sonra pek çok kez Fidan'ın İsrail düşmanı olduğunu ve İsrail ile ilgili istihbaratları İran ile paylaştığını iddia etmiştir. Ancak yapılan resmi açıklamalarda bu iddiaların asılsız olduğu belirtilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda İsrail ve Türkiye arasındaki dış politika ilişkileri, bölgesel güç değişimleri açısından ve güvenlik kaygıları açısından bir değişime uğramıştır. İsrail bu değişimler sonucunda olumsuz yönde açıklamalarda bulunarak Türkiye'ye karşı dış politikasını ve tutumunu değiştirmiştir. Aynı şekilde bu gelişmeler Türkiye'nin de İsrail'e karşı dış politikasına etki etmiştir.

Ulus üstü yapılar, uluslararası kamuoyu, AB ve BM gibi örgütler de dış politikada karar almayı uluslararası düzeyde etkileyen faktörlere örnek olarak gösterilebilir. Örneğin BM'de alınan bir karar pek çok devletin dış politika kararlarını etkileyebilir.

4.3. İSTİHBARAT ALANINDAKİ GELİŞMELERİ ETKİLEYEN ULUSLARARASI FAKTÖRLER

İstihbaratın her geçen gün değişen ve gelişen bir yapısı bulunmaktadır. Bu değişimdeki en önemli etkenler uluslararası güç dengeleri ve bu dengelerin değişimleri, küreselleşme, ülkelerin birbirleri ile olan ilişkileri olarak sayılabilir.

---

¹⁵¹ Faruk Sönmezoğlu (1995) Politika ve Dış Politika Analizi, İkinci Baskı, Filiz Yayınları, s.521, İstanbul.

Uluslararası güç dengeleri faktörüne baktığımızda çeşitli dönemlerde egemen olmuş ve dünyayı bu şekilde yönlendirmiş devletleri görüyoruz. Bu güçler dünyada pek çok gelişmeyi etkilediği gibi istihbarat alanındaki gelişmeleri de etkilemektedir. Örneğin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yıkılmadan önce dünyadaki iki büyük egemen güçten biri olarak kabul ediliyordu. Soğuk savaş ile birlikte dünya iki kutuplu bir yapıya geçti. Soğuk savaş ABD'nin kazanması ve SSCB'nin yıkılmasından sonra dünyada hegomon güç Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Bununla beraber liberalizm de dünyaya yayılmaya başlamış ve birçok alanı etkilemiştir. İstihbarat alanı da bu gelişmeden etkilenen alanlardan birisi olmuştur. Soğuk savaş dönemi, aynı zamanda başta CIA ve KGB olmak üzere farklı kutuplardaki ülkelerin istihbarat mücadelesidir.

Sovyetler Birliği'nin uzay çalışmaları neticesinde uzaya ilk füzeyi göndermesi 1957 yılında gerçekleşmiştir. Bu gelişmeden sonra ABD ile SSCB arasında nükleer silahlanma rekabetini artmış aynı zamanda birbirlerine karşı istihbarat faaliyetlerinin de artmasına neden olmuştur. İki devlet birbirlerine karşı askeri alanda muhtemel saldırı planlarını elde etmek, birbirlerinin ayrıntılı haritalarını çıkarmak için istihbarat çalışmaları yürütmüşlerdir. Hatta bu süreçte iki ülke arasında U-2 uçak krizi gibi istihbarat kaynaklı krizler de meydana gelmiştir. ABD kendi güvenliği ve NATO ülkelerinin güvenliğini sağlamak amacı ile Sovyetlerin füze saldırılarına karşı önlem alabilmek için U-2 uçaklarını geliştirmiştir. 1 Mayıs 1960 tarihinde pilot Gary Powers tarafından kullanılan bir U-2 uçağı Türkiye'deki Adana İncirlik hava üssünden havalanmış, Sovyet toprakları üzerinde istihbarat toplarken arızalanınca alçalmış ve radarlara yakalanınca Sovyet hava kuvvetleri tarafından düşürülmüştür.¹⁵² Bu olay hem istihbarat savaşına bir örnek olarak gösterilebilir hem de olay içerisinde yer alan Türkiye'nin de SSCB ile dış politikasına etki etmesine ve değişime yol açmasına örnek olarak değerlendirilebilir.

Devletler politikalarını belirlerken ve karar alma süreçlerini işletirken ülkenin hem iç dinamiklerinden gelen istihbaratlar ile hem de bölgesel ve küresel istihbarat

---

¹⁵²Nurettin Gülmez, Bülent Tahancı (2014) Soğuk Savaş Dönemi Çekişmelerinden Bir Örnek: U-2 Uçak Krizi, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2014-Bahar, s.225-252, Ankara.

ile karar alma süreçlerini sürdürürler. Bölgesel ve küresel rakiplerini inceler onlar hakkında istihbarat toplar ve stratejilerini ona göre belirlerler. “Yeni Dünya Düzeni” olarak adlandırılan sistemde küreselleşme ile birlikte pek çok ekonomik, kültürel ve siyasi gelişme de olmuştur. Bazı düşünürler küreselleşme kavramını; kültürel, sosyal ve siyasal alanlardaki değerlerin hepsinin ya da bir kısmının ulusal sınırları aşarak uluslararası alanda kabul görülmesi olarak değerlendirmektedir. Bazıları ise küreselleşmeyi ekonomik olarak ele almakta ve ekonomik alanda yer alan ürün, pazar gibi kavramların tek tipleşmesi aynı zamanda ekonomi ile birlikte kültürel ve sosyolojik farklılıkların ortadan kalkması, olarak tanımlamaktadır. Bazı düşünürler küreselleşmenin dünya için olumlu bir gelişme olduğunu savunmaktadırlar. Bunun sebebini ise serbest ticaretin artarak ihracata katkı sağlaması, demokrasi ve insan haklarının dünya genelinde daha rahat ve hızlı yayılmasına neden olması olarak belirtmektedirler. Buna muhalefet edenlere göre ise küreselleşme, çokuluslu şirketlerin yönlendirdiği ve denetlediği bir dünya pazarıdır. Pek çok kişiye göre ise küreselleşme, ABD siyasi ve iş çevrelerinin seçkin kesiminin resmi olmayan ideolojisidir.¹⁵³

Küreselleşme, güvenlik alanını da etkilediğinden istihbarat kavramı da küreselleşmeden büyük oranda etkilenmektedir. Küreselleşme sürecinin güvenlik alanına etkisi; güvenliği çok taraflı (devlet dışı birimleri de barındıran), çok boyutlu (askeri boyutun yanı sıra ekonomik, sosyal, çevresel v.b boyutları da barındıran) ve karmaşık (tehditlerin kaynağının belirlenebilmesi, bertaraf edilme yöntemleri v.b konularda yaşanan karmaşıklıklar) bir alan haline getirmesi olarak özetlenebilir. Küreselleşme sürecinin güvenlik alanına etkileri konuyu somutlaştırmak adına şu şekilde sıralanabilir¹⁵⁴:

- 1- Güvenlik Alanında Yeni Tehditlerin Ortaya Çıkması: Siber Terör, bilimsel çalışmaların ekolojik dengelyi bozma girişimleri (genetik bilimi), yeni tür hastalıklar (Kuş gribi)

¹⁵³ Sait Yılmaz (2006) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, s.84, İstanbul.

¹⁵⁴ Bilal Karabulut (2009) “Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Alanında Değişimler: Karadeniz’in Güvenliğini Yeniden Düşünmek”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 23, Güz 2009, s.7.

- 2- Geçmişte Var Olan Fakat Güvenlik Alanı İçinde Düşünülmeyen Konuların Güvenlik Alanına Eklenmesi: Birey Güvenliği, Çevre Güvenliği v.b.
- 3- Geleneksel Güvenlik Tehditlerinin Dönüşüm Yaşamaları: Terör, savaş, organize suçlar v.b tehditlerin kabuk değiştirmesi ve yeni formlarda ortaya çıkmaları.

Güvenlik alanındaki etkileşimler sonucunda istihbarat alanı da büyük oranda etkilenmiştir. Güvenlik alanına pek çok yeni konunun eklenmesi, güvenlik tehditlerinin dönüşümü ve yeni tehditlerin ortaya çıkması istihbaratın çalışma alanlarını genişletmiş hem de istihbarat toplamada pek çok değişime sebep olmuştur. Örneğin küreselleşme ile ulusal ve uluslararası güvenlik sorunları da iç içe geçmeye başlamakta ve aralarındaki ayırım gittikçe belirsizleşmektedir. Güvenlik tehditleri, artık yalnızca ulus devletlerden değil, ulus-altı gruplardan (teröristler, milisler, etnik veya dinsel gruplar) kaynaklanabilmektedir. Bu ulus-altı gruplar, hem kendi uluslarına hem de başka uluslara yönelik tehditler yaratabilmekte, hatta devletlerin dış politikalarını, onların siyasal otoritelerinin veya halklarının istemi dışında yönlendirebilmektedirler.¹⁵⁵

4.4. TÜRK İSTİHBARAT SİSTEMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

İstihbarat üretiminde ve istihbaratı toplayan kurumlar ile ilgili hem literatürde hem de kamuoyunda pek çok tartışma vardır. Bu tartışmalar istihbarat yapan kurumların denetimi, toplumdaki algının yönü, içeriden ve dışarıdan sızma sorunu, istihbaratın gizli olması ya da kurumların şeffaf olması gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Türkiye’de istihbarat algısı hem olumlu hem de olumsuz olarak şekillenmektedir. Kamuoyunda itibarlı bir meslek olarak görülse de bazı kesimlerce “karanlık işlerin” döndüğü şeffaf olmayan bir kavram olarak algılanmaktadır. MİT ise geçmişte izlediği sıkı gizlilik politikasını biraz olsun gevşetmiştir. MİT’in sivilleşmesi ve daha şeffaflaşarak kamuoyunda algısının farklılaştırılmasına

---

¹⁵⁵Haluk Özdemir (2002) 11 Eylül: Post-Modern Savaşın Miladı ya da Dış Politika Mücadelelerinin Görünmeyen Boyutu, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, s. 153-173, Kırıkkale.

çalışılmıştır. Sivilleşen ve pek çok yapısal reform gerçekleştiren kurum, karar alıcı mekanizmalara da daha farklı bir biçimde etki edeceği öngörülmüştür. Askeri bakış açısından sıyrılıp daha sivil bakış açısı ile karar alıcı mekanizmalara temel oluşturmayı amaçlamıştır. Bu nedenle MİT içerisinde hem istihbaratçı profili değiştirilmiş hem de üst düzey yöneticilerde değişime gidilmiştir.

4.4.1. İstihbaratın Denetimi Sorunu

İstihbarat faaliyetleri ülkelerin hayati önem taşıyan alanlarından biridir. Bu nedenle istihbarat toplamak ile ilgili kurumlar her zaman Türkiye için de büyük önem arz etmiştir. Türkiye’de istihbarat yapmakla görevli kurum olan MİT devlette dokunulmaz bir konumda gibi gözükmektedir. Ayrıca hem yasadan hem de algıdan dolayı pek çok istisnai yetki ve güce sahiptir.

İstihbarat görev ve istihbarat sağlayıcılarının denetim ve kontrolünü yasalara uygun, doğru bir biçimde yürütmek bu konuda anayasal çerçevede hareket edilmesini sağlamak yasama, yürütme ve yargının ortak görevidir ve ortak sorumluluk alanı içerisindedir. Gelişmiş ülkelerdeki istihbarat sisteminde çoğunlukla bu denge gözetilmekte ve bu şekilde denetim yapılmaktadır. İstihbarat örgütlerinin görev alanları iyi tanımlanmıştır ve yasal çerçeveleri iyi çizilmiştir. Ayrıca bu örgütlerin parlamenter denetimini sağlayan parlamento içinde komiteler söz konusudur. Bu istihbarat komisyonları yasa ile güçlendirilmiştir ve komiteler böylelikle denetim ve kontrolü sağlıklı bir şekilde yapabilmekte aynı zamanda yaptırım uygulama yetkilerine sahiptirler.¹⁵⁶

Bir hukuk devletinde istihbarat kurumları ne zaman harekete geçmelidir? David Omand, bu soruyu şu şekilde cevaplamaktadır:¹⁵⁷

- Savunulabilir sağlam bir sebep olmalıdır.

¹⁵⁶Ertan Beşe İstihbarat Hizmetlerinde Denetim Sorunu, <http://www.sde.org.tr/tr/author/detail/istihbarat-hizmetlerinde-denetim-sorunu/41>, Erişim Tarihi: (21.03.2015).

¹⁵⁷David Oman (2007) Using Secret Intelligence For Public Security, The New Protective State, Government, Intelligence and Terrorism, Ed. Peter Hennesy, Mile End Institute, Cornwall, s.157.

- Dürüst hareket edilmelidir.
- Orantılı yöntemler kullanılmalıdır.
- Doğru yetki kullanılmalıdır.
- Akla uygun bir başarı beklentisi olmalıdır.
- Son çare olmalıdır.

Türkiye’de ise istihbarat birimleri kurum dışı bir komite tarafından denetlenmemektedir. İstihbaratın denetimini dört ana başlıkta toplayabiliriz. Bunlar; İdari (İç Denetim), mali (Sayıştay), kurum dışı denetim kapsamında ise teftiş (Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık Teftiş Kurulu) ve meclis (TBMM) denetimi olarak tasniflemek mümkündür.¹⁵⁸ Yapılan son yasa değişiklikleri ile MİT görevlilerinin soruşturulması müsteşarın, MİT müsteşarının yargılanmasının izni de Cumhurbaşkanlığı onayına bırakılmıştır. Tabi bu süreçte pek çok farklı görüş ve pek çok eleştiri ortaya çıkmıştır. TBMM’deki görüşmelerin devamı esnasında ve sonrasında MİT Müsteşarı ve MİT personeline “yargı zırhı” getirildiği konusu başta olmak üzere telefon dinlemelerinde sağlanan yetki, belge sızdırılmasında getirilen hapis cezasının basın özgürlüğüne olumsuz yansıtacağı ve Türkiye’nin bu yasa ile bir “muhaberat devleti” haline geleceği konusunda pek çok görüş ortaya atılmıştır.

Sonuç olarak, demokratik toplumlarda istihbarat örgütlerinin yasama, yürütme ve yargı organları tarafından dengeli bir şekilde gözetilip denetlenmesi gerekmektedir. Özellikle yargı, kişisel hak ve özgürlüklerin korunması açısından gerekli yargısal denetimi hassasiyet ile yapmalıdır. Ulusal güvenliğin korunmasına, iç ve dış politikada karar almaya etki eden bir kavram olarak istihbarat, denetim dışı faaliyetler ile ulusal güvenliği tehdit edecek ya da karar alıcı mekanizmaları yanlış yönlendirecek bir duruma gelmemelidir.

4.4.2. Algı Sorunu

İstihbarat kurumlarının toplumdaki algısı çok önemlidir. İstihbarat kavramının toplumda nasıl algılandığı istihbarata nasıl bir gözle bakıldığıının en

---

¹⁵⁸Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.229, Ankara.

önemli göstergelerinden biridir. İstihbarata ispiyon, muhbircilik, gammazcılık olarak bakılan toplumda istihbarat ve istihbaratçıya olumlu bir algı oluşmamaktadır. Ancak istihbarat çalışması yapan kurumların devlet sistemi içerisindeki öneminden dolayı toplum tarafından sahiplenilmesi durumunda istihbarat üretimi konusunda istihbarat kurumları başarı şanslarını arttırmaktadırlar.

İstihbarat Türk toplumunda bir prestij olarak görülse de olumsuz bir algı da söz konusudur. Çünkü istihbarat kurumları ve istihbaratçılar korkulan birer imge haline gelmiştir. Kurumun dışarıya yansıtılmasındaki kötü imaj ve algı yönetiminin bilinçli ya da bilinçsiz bu yönde yapılması Türkiye’de istihbaratın korkulan ve uzak durulan bir alan olmasına sebep olmuştur. Oysaki istihbaratın toplumda bir vatan hizmeti olarak algılanması gerekmektedir. Böylelikle toplumdaki gerekli destek alınıp, tabulaşmış korkulardan toplum arındırılabilir.

Türkiye’de toplumsal hafızada istihbaratın olumsuz bir algı uyandırmasının nedenlerinden biri de 1980’li yılların sonunda deşifreyona uğrayan MİT raporları ve beraberinde getirdiği skandallar ile teşkilat ciddi manada yıpranmıştır.¹⁵⁹ Aynı zamanda son yıllarda gerçekleşen ve medyaya “Oslo Görüşmeleri” ve dinleme skandalları olarak yansıyan olaylar ve daha pek çok olumsuz gelişmeler de Teşkilatı ve bazı teşkilat görevlilerini olumsuz şekilde etkilemiştir. Doğal olarak bu etkileşim de toplum algısına olumsuz bir şekilde etki etmiştir. Medya ile MİT ilişkisi de çok önemlidir. Medya kuruluşlarının İstihbarat kurumlarının topluma lanse ediş biçimi toplum algısını büyük ölçüde etkileyecektir.

Son zamanlarda istihbarat algısının toplumda olumlu yönde değiştirilmesi ile ilgili olarak yapılan çalışmaları incelediğimizde; MİT’in personel alımı ile ilgili tanıtım filmi yayımlaması, MİT resmi internet sitesinin yenilenmesi, görsel içerikli ve interaktif hale getirilmesi ve çocuklar için bölüm oluşturması, olumlu yönde olan faaliyetlerdir. Ayrıca, Labirent ve Kaos Örümcek Ağı gibi sinema filmleri ile

---

¹⁵⁹ Gültekin Avcı (2010) İstihbarat Oyunları, Birey Yayınları, s.445, İstanbul.

istihbarat personelinin özendirilmesi, algı yönetimi açısından isabetli çalışmalar olarak değerlendirmek mümkündür.¹⁶⁰

İstihbaratın kamuoyunda itibarlı ve olumlu bir algıya sahip olması, istihbarat yapmakla görevli kuruluşların elini rahatlatmakta ve kuruma olan güvenin daha da sağlamlaşmasına sebep olmaktadır. Örneğin Türkiye’de MİT kamuoyunda ne kadar olumlu bir algıya sahip olursa, herhangi bir karar alma sürecindeki etkisi de o kadar etkili olacaktır. Çünkü kamuoyunda bu tarz algı kuruma özgüven ve sorumluluk yükleyecektir. Tam tersi ele alındığında MİT’e güven duyulmaması ya da olumsuz düşüncelere sahip olunması sonucunda pek çok alanda MİT desteklenmeyecek, yardımcı olunmayacak, korkulacak ve herhangi bir yanlış karar alındığında karar alıcılar ile birlikte MİT’i de kolaylıkla suçlanabilecektir. Böylelikle olumsuz algılar kurumun işlevsiz gibi görülmesine dahi sebep olabilecektir.

4.4.3. Sistemsel Sorun

Pek çok ülkede de gözlemlendiği gibi Türk istihbarat sisteminde istihbarat yapmakla sorumlu olan kurumlar arasında bir rekabet vardır. Bu rekabet çok başlılık ve koordinasyon eksikliği olan sorunlu bir istihbarat sistemi yaratır. Hazırlanan yeni yasa ile MİT içerisinde profesyonel sahalarına göre ayrılan başkanlıklar bu koordinasyon eksikliğini giderilmesi için bir adım olmuştur. Devlet sistemi içerisinde oluşturulan istihbaratla ilgili kurul ve kurumlar istenildiği şekilde çalıştırılmamıştır. Örneğin dört yıl önce kurulan Kamu Düzeni ve Güvenliği istihbaratı tam olarak faaliyete geçirilememiştir. Bu da Türkiye’deki istihbarat sisteminin sorununu açıkça ortaya koymaktadır.

Türk istihbarat sistemi içerisindeki istihbarat kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği ve bu yöndeki tartışmalar uzun senelerdir süregelmektedir. Bu konuda halen büyük oranda bir ilerleme kaydedilememiştir. Bunun düzeltilmesi ile ilgili olarak 17.04.2014 tarihli resmi gazete yayınlanan yeni kanun değişikliği ile beraber şu maddeler eklenmiştir:

¹⁶⁰Hasan Ateş (2012) “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.51, Ankara.

- Kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamındaki kurum ve kuruluşlar ile diğer tüzel kişiler ve tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşlardan bilgi, belge, veri ve kayıtları alabilir, bunlara ait arşivlerden, elektronik bilgi işlem merkezlerinden ve iletişim alt yapısından yararlanabilir ve bunlarla irtibat kurabilir. Bu kapsamda talepte bulunulanlar, kendi mevzuatlarındaki hükümleri gerekçe göstermek suretiyle talebin yerine getirilmesinden kaçınamazlar.

- 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dört, Beş, Altı ve Yedinci bölümlerinde yer alan suçlara (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere) ilişkin soruşturma ve kovuşturmalarda ifade tutanaklarına, her türlü bilgi ve belgeye erişebilir, bunlardan örnek alabilir.

Bu değişiklikler ile MİT'in her türlü bilgi ve belgeye ulaşabilmesinin yasal olarak önü açılmıştır. Bu değişiklik ile kurumlardaki bilgilerin MİT bünyesinde toplanması hedeflenmiştir. Karar alma sürecine baktığımızda Türkiye'de istihbarat yapmakla görevli kuruluş olan MİT'in tüm istihbarata ulaşabilmesi dış politikada daha doğru analiz yaparak karar alıcıların doğru yönlendirmesini sağlayacaktır.

4.4.4. İstihbarat Kurumlarına Sızma ve Kurumdan Sızıntı Sorunu

Dünyada istihbarat örgütlerinin en büyük sorunlarından biri kurum içine sızma ve kurum dışına istihbarat sızıntısıdır. Bu sızıntı yabancı istihbarat servisinden bir ajanın diğer istihbarat örgütüne sızması ya da elinde önemli istihbaratlar bulduran kurumun bu bilgileri kurum dışına sızdırması şeklinde olur.

Türk İstihbarat Sistemindeki kurumlara sızan ve ya diğer bir ülkenin angaje ettiği personel olayı tarihi sürece baktığımızda birkaç olay hariç neredeyse hiç olay bulunmamaktadır. Sızılmamış, sızılmamış ve sızmaların ortaya çıkartılmaması bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü sızılmayan ve angaje edilememiş bir istihbarat teşkilatı personeli bulunmaması mümkün değildir. Çünkü insanın olduğu her yerde zafiyetler bulunmaktadır.

Sızma olayına örnek verecek olursak Adana ve Hatay bölgesinde görevli olduğu iddia edilen MİT personelinin Suriye istihbaratı tarafından para ile angaje edilerek, 29 Ağustos 2011’de Hatay’ın Altınözü ilçesindeki mülteci kampında kalan Özgür Suriye Ordusu kurucusu Albay Hüseyin Mustafa Armuş ve Binbaşı Mustafa Kasson’ın 100 bin dolar karşılığında Suriye istihbaratına teslim etmeleri iddiaları ve daha sonra bu olayın meydana çıkarak bahse konu MİT personeli ve iş birlikçilerinin yakalanması medyaya yansımıştır.¹⁶¹Olayın daha sonrasında Harmuş'u kaçırdığı iddia edilen eski MİT görevlisini Önder S., MİT'in Hatay Bölge Başkanı M.A.A., işadamları Mete Aslan, Erdoğan Ayhan Kit, Mehmet Nur ile Yılmaz Nur kardeşler hakkında dava açılmıştır. Yargılamalar sonucunda mahkeme heyeti kararına göre Önder S.'yi muhaliflerin lideri Albay Harmuş ile Binbaşı Kassum'un 'özgürlüklerini kısıtladığı' gerekçesiyle 20 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Erdoğan Ayhan Kit ve Mete Aslan'ı 16'şar yıl 8'er ay, bu iş adamlarının yanında çalışan Mehmet Nur ile Yılmaz Nur ise 8'er yıl 4'er ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Sanıklar hakkında “devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askeri casusluk amacıyla temin etmek” suçundan ise delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. MİT'in eski Hatay Bölge Başkanı M.A.A. ise “görevini kötüye kullanmak” suçundan beraat etmiştir. Mahkeme heyeti tarafından daha önce tahliye kararı verilen Mehmet ile Yılmaz Nur'un tekrar tutuklanmalarına, Önder S. ile Kit ve Aslan'ın da tutukluluk hallerinin devamına karar verilmiştir. Olaya adı karışan MİT Adana Bölge Başkanı N.B. hakkında ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın soruşturma izni vermemesi nedeniyle dava açılmamıştır.

Dış politikada karar alma süreci ve Türkiye örneği üzerinden değerlendirdiğimizde kurum içerisine personel olarak sızma ya da kurumdan bilgi sızdırılması dış politikada hayati derecede büyük hatalar yapmaya sebep olabilir. Örneğin MİT'in yurt dışında ya da diğer istihbarat kurumlarındaki istihbarat elemanlarının deşifre edilmesi ülkeler arası krize sebep olabilir. Deşifre olan personelin MİT ve Türkiye hakkında bilgiler vermesi de ulusal güvenliğe bir tehdit

¹⁶¹Suriyeli Muhalif Albayı Kaçıran Eski MİT'çiye 20 Yıl Hapis, http://www.radikal.com.tr/turkiye/suriyeli_muhalif_albayı_kaciran_eski_mitciye_20_yil_hapis-1154830 , (Erişim Tarihi: 22.03.2015).

oluşturabilmektedir. Bu nedenle MİT içerisine sızma ve kurumdan bilgi sızması mümkün olduğunca en aza indirilmelidir.

4.4.5. Kurumlar Arası Yetki Sorunu

Devlet istihbaratının üretimi ve kullanılmasını, devletin istihbarat sistemi içinde yer alan bütün istihbarat organizasyonları arasındaki koordinasyon ve işbirliğini arttıracak esaslarla ve istihbarat faaliyetlerindeki yetki ve sorumlulukların tam olarak belirlenmesiyle mümkün hale gelebilir. İstihbarat teşkillerinin, ulusal güvenliğin şekillenmesindeki bütüncül etkisini ve rolünü yerine getirecek tarzda yapılanmalar gerekmektedir.¹⁶²

MİT, Emniyet İstihbarat, Askeri İstihbarat kurumları Türkiye’de yıllardan beri koordinasyon eksikliği yaşamaktadırlar. İstihbarat anındaki kurumlar arası çekişme devlet istihbarat işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Kurumlar kendi yetki alanları içinde olduğunu düşündükleri pek çok istihbaratı toplamakta ve diğer kurumlara yetkili olmadıkları gerekçesiyle bilgi vermemektedirler. Örneğin; kamuoyunda “Uludere Olayı” ya da “Roboski Olayı” olarak bilinen 28 Aralık 2011 akşamı Türk Hava Kuvvetleri’nin Şırnak’ın Uludere ilçesi yakınlarındaki Irak topraklarında F-16 uçakları ile yaptığı bombardıman sonucunda 34 kişinin hayatını kaybetmesi olayıdır. Operasyon yapıldıktan sonra PKK terör örgütü mensubu zannedilen kişilerin, Türkiye’ye mazot ve sigara getirmek için PKK’nın kullandığı yol üzerinden geçen Kürt kökenli vatandaşların oluşturduğu bir kaçakçı kafilesi olduğu anlaşılmıştır.¹⁶³ Daha sonra açılan soruşturmalar ve yapılan incelemelerde askeri kurumlar arası ve karar alıcılar arasındaki istihbarat paylaşımının olmaması sebebi ile böyle bir olay yaşandığı tespit edilmiştir. Hava saldırısını araştıran TBMM İnsan Hakları Komisyonu üyeleri, bölgede askeri ve sivil yetkilileri dinlemişlerdir. Gülyazı Jandarma Karakol Komutanı Astsubay Vehbi Göçmen, hava operasyonunda kendileri ile koordineli bir iletişim kurulmadığını belirterek heyete, “Bana sorsalardı,

¹⁶²Onur Seçkin (2010) “Devlet Güvenliği Kapsamında İstihbarat Alanında Karşılaşılan Sorunlar”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.48, İstanbul.

¹⁶³Genelkurmay’dan Uludere Açıklaması, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2011/12/29/genelkurmaydan-aciklama#>, (Erişim Tarihi: 21.06.2015).

bunların kaçakçı olduklarını söyledim” diyerek bilgi ve istihbarat paylaşımı olmadığını belirtmiştir.¹⁶⁴ Bu gibi olumsuz örnekler hem Türk istihbaratının dünya çapında algısal olarak kötüleşmesine sebep olmakta hem de dış politikada krize yol açabilecek düzeylere ulaşabilmektedir.

Kurumlar arası çatışmayı önlemek için istihbarat yapmakla görevli her kurumun yetki alanı yasalarla belirlenmelidir. Ayrıca kurumlar arasındaki istihbarat paylaşımı ve yöntemi de aynı şekilde belirli kanunlarla belirlenmelidir.

4.4.6. İstihbarat Faaliyetlerindeki Gizlilik – Şeffaflık Çelişkisi

İstihbarat faaliyetlerinin gizli yürütülüp yürütülmemesi uzun yıllardır tartışma konusu olmuştur. İstihbarat faaliyetleri etkin olması ve başarılı olabilmesi için gizli olmalıdır. Ancak diğer yandan istihbarat kurumlarının ve istihbarat faaliyetlerinin denetimi de gerekmektedir. Bu da istihbaratın kısmen şeffaf olması gerekliliğini doğurmaktadır.

Hasan Ateş bu konuya şu örneği vermektedir: 1997 yılının son günlerinde Ankara’da bulunan gazetelere bir davetiye geldi. MİT kendini anlatacağı bir programa davet etmekteydi. Davet edilen gazetecilere MİT kendini olabildiğince anlattı. Sönmez Köksal basın için hazırlanan metni okudu ve kimsenin kendisine soru sormasına izin vermedi. Böylece MİT “şeffaflaştı” oldu. MİT’in ilk şeffaflaşma girişimi Orgeneral Teoman Koman döneminde olmuştur. 1991 yılında MİT Müsteşarlığı döneminde Koman basın mensuplarına teşkilat binasında yemek vermiştir.¹⁶⁵ Aynı şekilde Müsteşar Hakan Fidan da MİT’in kuruluşunun 85. Yılında gazete ve televizyonların yöneticileri için bir davete vermiştir. Bu davette Müsteşar Hakan Fidan dışında MİT’in tüm üst düzey yöneticileri de yer almıştır.¹⁶⁶

İstihbarat faaliyeti yürütmekle görevli kuruluşlar hiçbir zaman tam anlamı ile şeffaflaşmamışlardır. Teşkilatın görevlerinin önem derecesine de bakıldığında

¹⁶⁴Bana Sorsalardı Kaçakçı Derdim, <http://www.yenisafak.com/gundem/bana-sorsalardi-kacakci-derdim-366191>,(Erişim Tarihi: 21.06.2015)

¹⁶⁵ Hasan Ateş (2014) Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları, Detay Yayıncılık, s.226, Ankara.

¹⁶⁶ MİT Kapılarını Basına Açtı, <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25311507>, (Erişim Tarihi: 21.03.2015)

şeffaflaşmanın istenilen düzeyde olamayacağı da öngörülebilir. Ancak şeffaflaşmamak tamamen denetime kapanmak da değildir. Mali, idari ve yasal denetimlerin olabildiği ölçüde sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Şeffaflık gizlilik çelişkisinin dış politikada karar alma sürecine etkisine bakıldığında ise istihbaratın gizli olması genel anlamda fayda sağlayacaktır. Örneğin MİT herhangi bir ülke hakkında edindiği istihbaratı dış politika karar alma mekanizması ile paylaşırken gizlilik prensibine uygun hareket etmelidir. Aksi takdirde diğer ülkeler bu istihbarat çerçevesinde dış politika kararlarının ne yönde alınacağını analiz ederek politikalarını ona göre belirleyebilirler. Bu da izlenen politikanın ya da yapılmak istenen hamlelerin dış politikada etkisiz hale dönüşmesini sağlayacaktır.

4.4.7. Eğitim ve Teknoloji Eksikliği Sorunu

İstihbarat dünyada sürekli değişen ve gelişen bir alandır. Anlam olarak çok fazla değişim de elde edilmiş yöntemleri, kullanılan sistem ve teknoloji olarak sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. İstihbarat birimleri kendi içinde rekabet halindedirler. Bu nedenle teknolojinin bütün imkânlarını, hatta diğer istihbarat örgütlerinde olmayan teknolojileri bulup kullanmak gereksinimi duyarlar. Böylece bilgi ve teknoloji üstünlüğünü elinde bulunduran istihbarat örgütleri diğer örgüt ve kurumlara üstünlük sağlamaya çalışırlar.

Teknolojinin hızla geliştiği ve bilgilerin internet ya da sanal ortamlarda hızla dolaştığı dünyamızda bilginin korunması da giderek zorlaşmaktadır. Bunun korunması için de gerekli önlemler alınmalı ve siber saldırılara karşı koyulacak bilgiler ve eğitimler de eksiksiz şekilde tamamlanmalıdır.

Onur Seçkin bu konu ile ilgili şöyle bir yorum yapmaktadır: artık istihbaratçılar veri toplayan ve onu işleyen değil, milyarlarca veri arasında işe yarayanı bulmaya çalışan “istihbarat avcılarına” dönüşmek zorunda kaldılar. Ancak bu gerçekleri kavrayamayan, geleneksel bürokratik kalıplara takılıp kalan istihbarat örgütleri günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek değişimi bir türlü

gerçekleştiremediler. Dışa kapalı, gizemli, eski yöntemlerle çalışmayı sürdüren, tartışmalı personel profilini istihdam eden, aşırı merkezileşmiş organizasyon modelleri ile yeni sorunlara cevap bulmak için çırpınıp durmaktadırlar. Türkiye'nin istihbarat örgütleri de benzer sorunlarla boğuşmaya devam etmektedir.¹⁶⁷

Teknolojinin hızla gelişmesi, bu teknolojiyi kullanacak elemanları eğitimi de zorunlu hale getirmiştir. Ancak bu eğitimlerin tamamının yurt dışında verilmesi de başka sorunlar doğurabilmektedir. Bu nedenle eğitimlerin güvenli bir şekilde yurt içinde verilmesi hem sızma hem de angaje ihtimallerini aza indirmeye yardımcı olacaktır. İstihbarat alanında yapılacak bilimsel çalışmalar için üniversitelerde bu alana özel kürsüler oluşturulup yüksek lisans ve doktora programları ile bu alanın önemi artırılmalıdır. İstihbarat alanında ülkemizde yapılacak her bilimsel ve teknolojik çalışma veya buluş istihbarat yapmakla görevli kurum ve kuruluşlarımızı güçlendirecek; böylece ülkemiz güçlü istihbarat teşkilatı ile bu konuda diğer devletlere üstünlük kurma yolunda önemli adımlar atabilecektir.

4.5. DIŞ POLİTİKADA KARAR SÜRECİ BAĞLAMINDA TÜRK İSTİHBARATI

Son on yıl içerisinde hem bölgede yaşanan gelişmeler hem de küresel gelişmeler ile birlikte Türkiye de bir dönüşüm içerisine girmiştir. Dış politika da bu değişimden etkilenen en önemli alanlardan biridir. İstihbarat ve dış politika birbirinden ayrı düşünülemez iki alandır. İstihbarat olmadan dış politikada karar alma süreci sağlıklı bir biçimde ilerleyemez. Türkiye’de de durum bu şekildedir. Daha önceleri istihbaratın dış politika üzerinde etkisi Türkiye açısından tartışmalı bir noktadaydı. Son on yılda Emre Taner ve sonrasında Hakan Fidan’ın müsteşarlığa atanması ile MİT’te yapılan yapısal reformlar teşkilatın dış politika karar alma sürecindeki etkisini de arttırmıştır.

2010 yılı içerisinde MİT İstihbarat Akademisi ve Eğitim Merkezi Başkanlığı bünyesinde çalışmaya başlayan “İstihbarat Araştırmaları Merkezi” (İSAMER) tarafından 4-5 Haziran 2012 tarihinde “İstihbarattan Karar Almaya: Politika Yapımı

¹⁶⁷ Onur Şeçkin (2010) “Devlet Güvenliği Kapsamında İstihbarat Alanında Karşılaşılan Sorunlar”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.54, İstanbul.

İçin İstihbarat Analizi” başlıklı bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansa yerli ve yabancı akademisyenler, düşünce kuruluşu temsilcileri ve bürokrasiden isimler davet edilmiştir.

İSAMER, kendi anlatımıyla; “istihbarat analiz süreçlerinde ortaya çıkan değişim ve dönüşüme paralel olarak analizin teorik altyapısının bilimsel olarak geliştirilmesi ihtiyacı doğrultusunda kurulmuştur. Bu çerçevede araştırma merkezi, amacını “akademik donanımı olan ve farklı istihbarat yaklaşımlarını takip edebilen yetişmiş insan kaynağından istifadeyle, analizler gerçekleştirerek istihbari faaliyetlerin iş akış süreçlerine yönelik; yenilikçi, çözümcü ve uygulanabilir yöntemler ortaya koymak” olarak belirlemiştir. İSAMER, istihbarat çalışmaları alanında dünya servislerinin örnek aldığı ve görüşüne başvurduğu, kurumsallaşmış ve saygınlığı yüksek bir akademik merkez olma” misyonunu da belirlemiştir.¹⁶⁸ Aslında bu girişim istihbaratın bir bilim dalı olarak akademik alanda incelenip Türk istihbaratına ve dış politikasına katkı sağlayacak bir adım olmuştur. Ancak şu ana kadar bunun benzeri bir organizasyon tekrarlanmamıştır.

Toplantıda dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu dış politikada karar alıcıların doğru karar alması için sahip olması gereken bilgi ve istihbaratın dış politika oluşumunda kritik önemine değinmiştir. Ayrıca doğru bilginin doğru zamanda ulaşmasının öneminin dış politika açısından kritikliğine vurgu yapmıştır. Doğru kararların alınması için Dışişleri Bakanlığı ve MİT arasındaki işbirliğinin çok önemlidir. İstihbarat birimlerinin elde ettiği bilgiyi doğrudan ilgili yere ulaştırmamalı, elde ettiği bu bilgileri çeşitlendirmeli ve derinleştirmelidir.

Konferans içerisinde Davutoğlu istihbarat faaliyetlerinde de “reaktif istihbarat” ve “proaktif istihbarat” olmak üzere iki anlayışın olduğunu; reaktif istihbaratta “tehdit tanımlanmakta ve mevcut tehdide göre istihbarat toplanmak olduğunu belirtmiştir. Ancak Bakan bu istihbarat yaklaşımının artık döneminin bittiğini zira bu yaklaşım nedeniyle tehdit potansiyellerinin gözden kaçtığını ve tehdidin giderek büyüdüğüne vurgu yapmıştır. Kendisinin ifadesi ile önerilen yaklaşım “vizyoner proaktif istihbarat”tır.¹⁶⁹ Burada bahsedilmek istenen tehdit

¹⁶⁸Orhan Oytun (2012) MİT’in Düzenlediği Analiz Konferansından İzlenimler, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3541>, (Erişim Tarihi: 10.11.2015).

¹⁶⁹Orhan Oytun a.g.e. (Erişim Tarihi: 10.11.2015).

oluşturabilecek olgular önceden tahmin ve analiz edilerek tehdit oraya çıkmadan istihbarat faaliyeti gerçekleştirilmektir.

Bu gelişmelerden ve dış politika konusunda aktif dış politikaya geçilmesi hedefinden anlayacağımız gibi Türkiye’de MİT dış politika karar alıcı mekanizma ile iç içe bir hale gelmiştir. Bununla beraber ülkemizde dış politikanın dönüşmekte olduğunu söylerken istihbaratın da dönüşmesi gerektiğini belirtmeliyiz. Türkiye jeopolitik olarak çok önemli ve zorlu bir coğrafyada yer almaktadır. İran, Irak, Suriye, Yunanistan, Gürcistan, Ermenistan, Bulgaristan ve Nahçıvan’a sınır komşusu ve bölgede sınır olmasa da komşu olduğu pek çok devlet bulunan Türkiye dış politikada karar alırken pek çok bileşeni göz önünden bulundurmamak zorundadır. Aynı şekilde istihbarat faaliyetleri de bu bileşenlere uygun hareket etmelidir. Herhangi bir konu ile ilgili ABD gibi komşu az olan ve okyanus ötesinde bulunan ülkeler için dış politikada karar alma ve istihbarat faaliyetleri daha rahat süreçlerden geçerken Türkiye gibi sıcak bir coğrafyada bulunan ülkeler için bu süreç çok daha zor geçmektedir. Hata riski artmakta ve ulusal güvenlik tehlikesi her zaman var olmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü; ikili ve çok taraflı güvenlik işbirliğinin tesisi ve yürütülmesinin yanı sıra uluslararası boyutu bulunan veya dış ilişkileri ilgilendiren terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer örgütlü suçlar ile ülke aleyhine faaliyetlerle mücadele konularını takip etmektedir ve bu görevlerini ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak suretiyle yerine getirmekle görevlendirilmiştir.¹⁷⁰ Türkiye’de istihbaratın dış politika ilişkisi ile ilgili ilişkide bulunan en temel ve en etkin iki kurum MİT ve Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü’dür. Genel müdürlük kanunda da açıkça belirtildiği gibi Türkiye aleyhine yürütülebilecek konularda çalışmalar yapmak ve ilgili kurumlar ile işbirliği yapmak üzere yetkili kılınmıştır. Türkiye’de bu iki birim dış politikada karar alma sürecinde iç içe çalışmaktadır. MİT gerekli durumlarda aldığı istihbaratı ya da Dışişleri Bakanlığı’nın zaten hedef gösterdiği konulardaki istihbaratı Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü,

¹⁷⁰Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6004.html>, (Erişim Tarihi: 11.11.2015).

Dışışleri Bakanlığı Müsteşarı, Bakan Yardımcısı ya da doğrudan Bakan düzeyindeki görüşmeleri ile kuruma ulaştırır. Kurum aldığı istihbarat doğrultusunda karar alıcı mekanizmanın nihai kararını uygular ve devlet sırrı olarak nitelendirilmeyen bilgileri kamuoyu ile paylaşmaktadır.

Son on yılda Emre Taner ve Hakan Fidan isimlerinin MİT Müsteşarlığı ve Ahmet Davutoğlu'nun Dışışleri Bakanı olduğu dönemden başlayarak günümüze kadar bu iki kurum daha sık ilişki kurmuş ve dış politika kararlarında belirleyici olmuşlardır. Bu konuda Dışışleri ile MİT'in ortak karar alarak planladıkları IŞİD'in gelinden 49 Türk konsolosluk çalışanını kurtarmalarını çalışmamızda örnek olarak göstermiştik. Başka bir örnek olarak İstanbul'a gelen PYD lideri Salih Müslim'e Dışışleri Bakanlığı ve MİT ortak bir karar ile "Özerklik konusunda ısrarcı olmamaları gerektiği" konusundaki görüş bildirmesi de iki kurum arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.¹⁷¹ Yine bir başka örnek olarak 22 Ocak 2015 tarihinde Vahap Munyar köşe yazısında Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun yaptığı açıklamada MİT'ten gelen istihbarat doğrultusunda 50 ülkenin fahri konsoloslarının görev belgelerini buldukları ülkede Türkiye aleyhine çalışma yaptıklarından dolayı yenilemediklerini belirttiğini yazmıştır. Bakanlığın kritik görüşmelerinin dinlenip yabancı ülkelere servis edilmesinde fahri konsolosların payının olduğunun MİT tarafından tespit edilip kendilerine ulaştırıldığı belirtilmiştir.¹⁷² Dışışleri Bakanlığı'nın ve MİT yetkililerinin aralarında bulunduğu heyetin Suriye konusunda görüşmelerinin dinlenmesi ve bunun gibi pek çok örnek MİT ve Dışışleri Bakanlığı'nın Türkiye'de dış politika üretmede işbirliği içinde çalıştığını göstermektedir.

Bütün bu örneklerden de açıkça görülebileceği gibi Türk dış politika karar alıcı mekanizması istihbarat ve istihbarat üreten kurumlar ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Bakanlığın ilgili birimleri ve MİT dış politika karar alma sürecini çoğunlukla beraber yürütmektedir. Türkiye'de bu durum her geçen gün artmaktadır.

¹⁷¹MİT ve Dışışleri Bakanlığı'ndan PYD'ye 7 Kritik Uyarı, <http://tasep.org/default.asp?s=yd&id=436#.VknRw3bhC00>, (Erişim Tarihi: 11.11.2015).

¹⁷²Dışışleri Bakanlığı'ndan Fahri Operasyon, http://sosyal.hurriyet.com.tr/yazar/vahap-munyar_44/fahri-operasyon_28020217, (Erişim Tarihi: 11.11.2015).

Hatta bazı kesimler “dış politika istihbaratlaşıyor mu?” sorusu ile konuyu eleştirmekte ve konu ile ilgili endişelerini dile getirmektedirler.

Ancak dış politika karar alma mekanizması ile istihbarat ayrı düşünülemez. İstihbarat olmadan dış politikada karar verme yeterince sağlıklı olamayacaktır. Bu durumda istihbarat ve dış politika ilişkisi eleştirilmemeli, bu konuda elde edilen istihbaratın doğruluğu ve başarısı irdelenmelidir. Dünya sistemine ayak uydurmak ve bölgede bir güç unsuru olmak isteyen bir Türkiye dış politikasının istihbarat ile ilişkisi ya da etkileşimi olmaması düşünülmemelidir. Yani Dışişleri Bakanlığı ve MİT her zaman etkileşim halinde olmalı, MİT elde ettiği istihbarat ile dış politika karar alıcılarının elini rahatlatmalı ve karar alma sürecini kolaylaştırmalıdır. Ancak tekrar belirtmek gerekirse MİT ve istihbarat hiçbir zaman politikleşmemelidir.

SONUÇ

İstihbarat kavramı günümüzde devletlerin en çok önem verdiği konulardan biri olarak varlığını sürdürmektedir ve sürdürmeye devam edecektir. Devletler iç ve dış politika belirlemede, devlet güvenliğinde ve daha çok alanda istihbarata ve istihbaratı üreten kurumlara ihtiyaç duyarlar.

Dış politika, bir devletin diğer devletlere ya da uluslararası sisteme karşı pek çok konuda duruşunu ve davranışının bütünüdür. Bu tutum ve davranışları karar alma mekanizmaları belirler. Karar alıcılar, karar alma süreçlerinden geçerken birçok yola başvururlar. Bu yollardan en önemlisi istihbarattır. İstihbarat, devlet karar alma mekanizmalarına etki ederek iç ve dış politikada karar alma sürecini etkiler. Özellikle dış politikada karar alma süreci istihbarattan ayrı düşünülemez.

Herhangi bir devlet ve karar alıcı mekanizma, hem bölgesinde hem de küresel sistemdeki ortaya çıkan yenilikleri, tehdit ve fırsatları zamanında tespit edip istihbarat haline dönüştüremez ise dış politikada büyük zaafplar meydana gelir. Ülkenin ulusal ve uluslararası sistemdeki güvenliği tehlikeye girebilir. Ayrıca bölgesel ya da küresel anlamda söz sahibi olamaz ve kendini tehditlere karşı her zaman güvensiz olarak hisseder.

Dünyada yaşanan olaylar ve karışıklıklar içerisinde, belki de dünyada pek çok bölgenin sınırlarının yeniden belirleneceği süreçte istihbaratın önemi daha da artmaktadır. Bu süreçte ülkelerin istihbarat kurumlarının ürettikleri istihbarat büyük önem taşımaktadır. Sadece istihbarat değil, istihbarat ile şekillenen operasyonlar ve güvenlik çalışmaları da hayati önem taşımaktadır. İstihbaratın gücü, ülkelerin diğer devletler ile rekabet gücünü de büyük oranda etkilemektedir.

İç ve dış politika üretme sürecinde yanlış istihbarat devletler için büyük risk oluşturur. Doğru istihbarat sonucu üretilen dış politika her zaman olmasa da olumlu sonuçlar doğurur; ancak yanlış istihbarat sonucu üretilen dış politika büyük oranda olumsuz sonuçlar doğurur. Devletler yanlış istihbarat sonucu dış politika karar alma

sürecinin sonunda yanlış karar alıp, yanlış politika belirleyebilir. Bu da devletlerin hem bölgelerinde hem de uluslararası sistemde zor duruma düşmesine sebep olabilir. Hatta bazı zamanlar bu devletler için hayati derecede olumsuzluklara yol açabilir.

Teşkilatın iç karışıklıklarının yanında ülkenin de iç sorunlarına ağırlık vermesinden dolayı dış istihbaratın istenilen derecede başarılı olduğu söylenemez. Milli İstihbarat Teşkilatına Müsteşar olarak atanan Hakan Fidan'ın atanmasıyla MİT içerisinde pek çok yapısal reform yapılmaya çalışılmıştır. Dış Operasyonlar Başkanlığı ile dış istihbarat ve yasa ile hak tanınan dış operasyonlar konusunda yeni açılımlar yapılmaya çalışılmıştır. Ancak Türkiye'nin son yıllarda dış politikada yaşadığı olumsuzluklar hem dış politika karar alıcılarının hem de MİT'in istihbarat başarısının tartışılmasına yol açmıştır.

Türk istihbarat sistemi son yıllarda pek çok konuda değişime uğramıştır. Bu değişim askeri ağırlıklı bir sistemden sivilleşmeye doğru bir dönüşümdür. Ancak sivilleşme ile birlikte kurum politikleşme eğilimi de göstermektedir. MİT'in hem amaçlar hem de yapısı gereği politize olması hem kurum hem de ülke açısından olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle MİT ve istihbarat sistemi içerisinde bulunan kurumlar politikleştirilmemelidir. Bu kurumlar dış politikada karar alma sürecine etki etmeli ancak politize olmamalıdır. Çünkü istihbarat analizleri politik görüş yanlısı veya politik herhangi bir görüşün etkisinde olmayan tarafsız bilgiler olmalıdır. İstihbarat ancak bu şekilde özellikle dış politikada pozitif etkiye sahip olabilecektir.

Önem arz eden bir diğer konu da Türk istihbaratının toplum içerisindeki algısı konusudur. Türk istihbaratı ve MİT kamuoyuna iyi tanıtılmalı hatta bazen efsaneleştirilmek sureti ile pek çok kahramanlık öyküsü içeren kitap, film, reklam, dizi gibi yollara başvurulmalıdır. Yapısı ve gücü her zaman olumlu gösterilmeli hem yurt içi hem de dünya çapında her zaman güçlü algı oluşturulmalıdır. Bunun sonucunda istihbaratın etki ettiği dış politikadaki algının da olumlu yönde etkilenmesi beklenebilmektedir. Dünyadaki en önemli istihbarat birimleri olarak nitelendirilen istihbarat kuruluşları “toplum mühendisliği” konusunda önemli çalışmalar yapmaktadırlar. Toplumun algısını ve hareketlerini yönlendirmek iç ve dış

politikada hayati öneme sahiptir. Sosyal, yazılı veya görsel medyanın kullanımı ile pek çok istihbarat birimi dış politikaları doğrultusunda toplumlara yön vermeye çalışmakta ve günümüzde de bunu önemli ölçüde başarmaktadırlar. MİT içerisinde de gerekirse ayrı bir birim oluşturularak toplum algısının çeşitli araçlarla yönlendirilmesi gerekmektedir. MİT son yıllarda isminin geçtiği ya da ima edildiği pek çok yerel dizi ve filmler ile gündeme gelmektedir. Bu gibi çalışmalar MİT tarafından açıktan ya da gizli yollardan desteklenerek sayıca çoğaltılmalı ve etki alanı arttırılmalıdır.

Dış politika ve bu alandaki uygulamalar durağan konu ve kararlar değildir. Sürekli değişken, hem iç dinamiklere hem de küresel değişimlere bağlı olarak şekillenirler. Aynı şekilde istihbarat da buna uyum sağlamalıdır. İstihbarat kurumları hem kendilerini yenilemeleri hem de değişen küresel şartlara ayak uydurmalıdırlar. Coğrafi ve tarihi olarak sürekli siyasi değişimlerin ortasında bulunan Türkiye için bu daha da hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle MİT değişen koşullara göre şekillenmelidir. Bu değişim teknolojik olarak olabileceği gibi siyasi değişimler, algı değişimleri gibi pek çok alanda da olabilmektedir. Bu süreçler içerisinde MİT yeni düzen ya da gelişmeleri olabildiğinde hızlı ve etkin bir şekilde takip etmeli, uyum sağlamalı ve istihbarat toplama çalışmalarını bu yönde gerçekleştirmelidir. Karar alıcı mekanizma için bu çok önemlidir. Dış politikadaki değişimler doğrultusunda karar alıcı mekanizmaya ulaştırılacak doğru ve hızlı istihbarat analizleri, Türkiye'nin yeni gelişmelerde nasıl kararlar alacağı, dış politikadaki konumunu nasıl belirleyeceği konusunda hayati önem taşımaktadır.

Türk istihbarat kurgusunun temeli “ulusal güvenlik” üzerine inşa edilmiştir. Ancak MİT'in ve istihbarat sisteminin faaliyetleri bunun ile sınırlı kalmamalıdır. Yalnızca “ulusal güvenlik” değil “ulusal çıkarlar” doğrultusunda hareket edilmelidir. Ülkenin güvenliğinden daha çok ülke çıkarları doğrultusunda istihbarat faaliyetleri yürütülmelidir. Örneğin MİT dış politikaya güvenlik penceresinden değil ulusal çıkarlar çerçevesinden bakmalı ve bu kurum içerisindeki yönetici ve istihbarat elemanları tarafından da benimsenmelidir. Bu gerçekleştiği takdirde MİT dış politika karar alma sürecine daha olumlu etki edecek istihbarat çalışmaları yürütebilecektir.

Dış politikada hem karar almada hem de operasyonel anlamda etki ve işlevleri bulunan MİT yalnızca bir istihbarat kurumu olarak çalışmakla yetinmeyip aynı zamanda bir düşünce kuruluşu gibi de çalışmalıdır. İstihbarat toplamak, gerekli birimlere iletmek, alınan kararlar doğrultusunda yurt dışında operasyon yapmak dışında dış politikada kısa, orta ve uzun vadede stratejiler üretmelidir. Bununla ilgili yurt içi ve yurt dışındaki pek çok düşünce kuruluşu ile açıktan ya da gizli bir şekilde bağlantılı olarak hareket etmelidir. ABD dış politika karar alma mekanizmasında “think tank” kuruluşları gibi Türk istihbaratı da düşünce kuruluşları ile koordineli bir şekilde hareket ederek Türk dış politikası karar alıcılarına stratejik plan ve politikalar üretmelidir.

Türkiye'nin temel istihbarat sorunlarının başında istihbaratın koordinasyonu gelmektedir. Bu sorunun çözümü için yasalar ile meşrulaştırılmış bir çatı kurum ya da kuruluşun olması ya da mevcutta var olanın güçlendirilmesi gerekmektedir. Ülke içerisindeki tüm istihbaratın ve analizlerin tek çatı altında toplanması ve ilgili diğer birimlere iletilmesi gerekmektedir. Böylelikle iç ve dış politikada karar alma süreci hızlanmış ve pek çok istihbarat kaynağı ile doğrulanmış olacağından daha başarılı olabilecektir. Hem parlamento denetimi hem de yargısal denetim açısından da tek elde toplanan istihbaratın denetimi de kolaylaşacaktır.

Türk istihbaratının en çok tartışılan konularından birisi olan denetim sorunu ise hem Türkiye hem de dünyada önemli bir konu haline gelmiştir. MİT yasasında son yapılan değişikliklerden sonra yargılanma hususunda pek çok değişiklik olmuştur. Bu düzenleme ile Cumhuriyet savcılığı, MİT personelinden biri hakkında usulsüzlük tespit ettiğinde durumu MİT Müsteşarlığı'na bildirmekle yetkili hale gelmiştir. Ayrıca bu bildirimden sonra savcılık herhangi bir adli işlem yapmakla yetkili değildir. MİT Müsteşarı ile ilgili yargılamalarda ise Yüce Divan'da yargılanacak asker kişilerle ilgili hükümler uygulanması konusunda değişiklik yapılmıştır. Bu kararlar ile ilgili olarak da bahsi geçen suçlamaların muhatabı kişiler 10 gün içinde Cumhurbaşkanlığına itiraz edilebilecektir. İtiraz üzerine Cumhurbaşkanı tarafından verilen karar kesin hükme sahiptir. Bu düzenleme ülke içerisinde pek çok tartışmalara sebep olmuştur. Öncelikle MİT, hukuka uygunluk,

etkinlik ve verimlilik, bütçe, insan haklarının ihlali gibi konularda her zaman denetime açık olmalıdır. Hukuka aykırılık bakımından yargısal denetim ve gözetim altında olmalıdır. Aynı zamanda diğer sayılan konularda da parlamenter denetim söz konusu olmalıdır. Ancak denetimler ve sonuçları da şeffaf olmalı kurumu yıpratıcı ve olumsuz algı yaratacak şekilde denetim yapılmamalıdır. MİT'in güvenlik ve istihbarat servislerinin terörle mücadelede girdiği her tür faaliyet insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı göstermelidir. Türk istihbarat sistemi içerisindeki kurum ve kuruluşların gözetim ve denetimi yasama, yürütme ve yargı organlarının ortak sorumluluğu içerisinde gerçekleşmelidir.

Kaliteli istihbarat elemanının sayısının artırılması için MİT'in içerisindeki eğitim merkezi lisansüstü eğitim verebilir bir yapıya kavuşturulmalı, Türkiye'nin ulusal çıkarları ve MİT'in ihtiyaçları çerçevesinde akademik çalışmalar yapabilmelidir. Ulusal güvenlik ve istihbarat alanındaki çalışmalar için diğer üniversite ve eğitim kurumları ile iş birliği yapılmalı ve nihayetinde istihbarat alanında bölümler açılmalı ve dersler verilmelidir. Bunun yanında dünyada akademik olarak çalışılmakta olan istihbarat alanında Türkiye'de de çalışmalar başlatılmalı ve MİT, üniversitelerle iş birliğine giderek bu konuda öncü olmalıdır.

Bir ülkedeki istihbaratın başarısı karar verici mekanizmaları etkilemesi ile doğru orantılıdır. Siyasal mekanizmaların günümüzde istihbarattan uzak durması gibi bir anlayış söz konusu değildir. Türkiye gibi bölgesel olarak çok kritik ve önemli pozisyonda bulunan bir ülkenin istihbarat sistemi ve kurumlarının da hata yapma şansı diğer ülkelere göre daha azdır. Bu nedenle istihbarat sistemi her geçen gün güçlendirilmelidir. Bu güçlendirme her zaman temel hak ve hürriyetler, anayasaya ve yasal sınırlar çerçevesinde yapılmalıdır. İstihbarat kurumu denetlenebilir ve hesap sorulabilir olmalıdır. İstihbarat kurum ve kuruluşları Türkiye'de ve dünyada sadece güvenlik ve karanlık operasyonlar yapan birim algısından çıkarılıp adeta bir danışma kurumu olarak da faaliyet göstermelidir. Böylelikle iç ve dış politika karar alıcılarının doğru, sağlıklı ve güvenilebilir karar alma, küresel ve bölgesel sisteme uygun dış politika üretilmesinde başarı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Ünal, (2011) *İstihbarat*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ALSANCAK, Hasan, (2001) *İstihbarat Kavramının Yeni Görünümü ve Türkiye'deki Uygulamaları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AK, Ömer, (2009) *Dış Politika Analizi ve Liderlik: Süleymaniye Krizi Sürecinde R.T. Erdoğan Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AKPINAR, Mahmut, (2013) *Arap Baharı Mı? İran Ateşi Mi?*, 3. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- AKSU, Muharrem, (2004) *Türk Dış Politikası Karar Alma Mekanizmasının İşleyişi: II. Körfez Krizi Örneği (2003)*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- ARI, Tayyar, (1996) *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ARI, Tayyar, (1997) *Amerika'da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika*, 2.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ARI, Tayyar, (2002) *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ARIBAS, Cemal, (2007) *11 Eylül Sonrasında Uluslararası Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Öne Çıkan Rolü Ve Önemi*, Ankara.
- ATALAY, Yasin, (2013) *Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.
- ATEŞ, Hasan, (2012) *Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ATEŞ, Hasan, (2014) *Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- AVCI, Gültekin, (2004) *İstihbarat Teknikleri*, TİMAŞ Yayınları, İstanbul.
- AVCI, Gültekin, (2010) *İstihbarat Oyunları*, Birey Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, Nurullah, (2011) *İşte İstihbarat*, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, Nurullah, (2010) *İstihbarat ve İstihbaratçı*, Paraf Yayınları, İstanbul.

- AYDIN, Nurullah, (2014) *Ajan-Casus, Muhbir&Muhabir*, Paraf Yayınları, İstanbul.
- BAHAR, İlhan, (2009) *Teşkilat-1 Mahsusa MİT ve İstihbarat Örgütleri*, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- BLACK, Ian, MORRIS Benny, (2011) *İsrail'in Gizli Savaşları İsrail İstihbaratının Tarihi*, Pegasus Yayınları, İstanbul.
- BOZ, Hakan, (2014) *İran İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı: VEVAK, İstihbarat Örgütleri*, Ümit Özdağ (Ed.), Kripto Yayınları, Ankara.
- CEYLAN, Abdülkadir, (2011) *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslar arası Güvenlik Ana Bilim Dalı Uluslararası Terörizm Ve Sınır aşan Suçlar Programı, Güvenlik İstihbarat Teşkilatı Modelinde Türkiye ABD Karşılaştırması*, Ankara.
- DEACON, Richard, (1993) *İsrail Gizli Servisi*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- DOĞAN, Arif, (2011) *JİTEM'i Ben Kurdum*, TİMAŞ Yayınları, İstanbul.
- ERCAN, Hasan, (2006) *Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Yönetimi Ana Bilim Dalı, Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- F.L.,Wettering, (2001) *The Internet and the Spy Business*, International Journal of Intelligence and Counter intelligence, Vol. 14, n. 3.
- GEZİCİ, Aytekin, (2013) *Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat*, Tutku Yayınları, Ankara.
- GİRGİN, Kemal, (2003) *Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye*, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul.
- GRAME, A.M. Davies, Robert Jones, (2012) *British Public Confidence in MI6 and Government Use of Intelligence: The Effect on Supportfor Preventive Military Action, Intelligence and National Security*, Vol.27, No.5.
- GÜL, Hüseyin, (2009) *Soğuk Savaş Sonrasında İstihbarat Örgütlerinin Orta Doğudaki Faaliyetleri: Irak Sorunu Örneği*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

GÜLDİKEN, Nevzat, (2006) *Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü*, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, Sivas.

GÜLMEZ, Nurettin, TAHANCI, Bülent, (2014) *Soğuk Savaş Dönemi Çekişmelerinden Bir Örnek: U-2 Uçak Krizi*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi.

GÜN, Çağlar, (2014) *Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü ve Önemi*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

HERMANN, Margaret G.,(2001) *How Decision Units Shape Foreign Policy: A Theoretical Framework*, International Studies Review, c. III, No: 2.

HERMAN, Michael, (1999) *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge University Press.

İLTER, Erdal, (2002) *Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Tarihçesi: Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti (M.E.H/MAH)*, MİT Basım Evi, Ankara.

KAHN, David, (2002) *İstihbaratın Tarihsel Teorisi*, Avrasya Bir Vakfı Yayınları Cilt: 8, Sayı: 2, Ankara.

KARABULUT, Bilal, (2009) *Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Alanında Değişimler: Karadeniz'in Güvenliğini Yeniden Düşünmek*, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 23.

KARAN, Kaya, (2014) *Teşkilat: Geçmişten Günümüze Türk İstihbaratı*, Kripto Yayınları, Ankara.

KENT, Sherman, (2000) *Strategic Intelligence for American World Policy*, Princeton University Press.

KENT, Sherman, (2002) *Stratejik İstihbarat*, Asam Yayınları, Ankara.

KILIÇ, Ecevit, (2011) *Soğuk Savaş Döneminde Türk İstihbarat Kurgusu*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul.

KÖSELİ, Mutlu, (2011) *İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular*, Adalet Yayınevi, Ankara.

- LOCH, K. Johnson, (2007) *Handbook of Intelligence Studies*, Routledge, Appendix A.
- OKYAR, Fethi, (1980) *Üç Devirde Bir Adam*, Tercüman Yayınları, İstanbul.
- OMAN, David, (2007) *Using Secret Intellegence For Public Security, The New Protective State, Government, Intelligenc eand Terrorism*, Ed. Peter Hennesy, Mile End Instutuute, s.157, Cornwall.
- ÖZDAĞ, Ümit, (2014) *İstihbarat Örgütleri*, Kripto Yayınları, Ankara.
- ÖZDAĞ, Ümit, (2012) *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, Ankara.
- ÖZDAĞ, Ümit, (2009) *Devlet ve İstihbarat*, Stratejik Araştırmalar Dergisi / Journal of Strategic Studies 1 (3), s.33-50, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Haluk (2002) *11 Eylül: Post-Modern Savaşın Miladı ya da Dış Politika Mücadelelerinin Görünmeyen Boyutu*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.153-173, Isparta.
- ÖZKAN, Tuncay, (2010) *MİT'in Gizli Tarihi*, Cumhuriyet Yayınları, 22. Baskı, İstanbul.
- ÖZTEKİN, Ali, (2003) *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Yayınları, Ankara.
- SEÇKİN, Onur, (2010) *Devlet Güvenliği Kapsamında İstihbarat Alanında Karşılaşılan Sorunlar*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk, (2004) *Türk Dış Politikası Analizi*, Der Yayınları, 3.Basım, İstanbul.
- ŞİMŞEK, Erdal, (2012) *Türkiye'de İstihbarat Savaşları ve Milli İstihbarat Teşkilatı*, Destek Yayınları, İstanbul.
- TÜRKOL, Berkay Sadi, (2010) *Büyük Kulaklar: Casusluk İstihbarat Örgütleri*, Kariyer Yayınları, Ankara.
- TURHAN, Mahmut, (2004) *Dünya ve Yönetim Anlayışındaki Değişmeler Doğrultusunda İstihbarat Sistemlerinde Yeniden Yapılanma Gerekliği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- TZU, Sun, (2013) *Savaş Sanatı*, Anahtar Kitaplar Yayınları, İstanbul.

YILMAZ, Sait, (2013) *Dünyayı Yöneten Güç İstihbarat Bilimi*, Kripto Yayınları, Ankara.

YILMAZ, Sait, (2006) *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul.

United States Senate Select Committee on Intelligence, (2012) *Committee Study of the Central Intelligence Agency's Detention and Interrogation Program, Declassification Revisions December 3*.

AVCI, Gültekin, (2013) *SAVAK'tan VEVAK'a İran İstihbaratı*, <http://www.bugun.com.tr/savaktan-vevaka-iran-istihbarati-yazisi-811342>, (Erişim Tarihi: 20.01.2015).

BEŞE, Ertan, (2009) *İstihbarat Hizmetlerinde Denetim Sorunu*, <http://www.sde.org.tr/tr/authordetail/istihbarat-hizmetlerinde-denetim-sorunu/41>, (Erişim Tarihi: 21.03.2015).

CEYLAN, Ahmet, Uslu, İsa, (2012) *1 Mart Tezkeresinin Türk Dış Politikasına Etkisi*, <http://politikaakademisi.org/1-mart-tezkeresinin-turk-dis-politikasina-etkisi/>, (Erişim Tarihi: 12.12.2014).

GÜLER, Mustafa, (2014) *Türk İstihbaratını Yeniden Yapılandırma*, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalar-i-merkezi/2014/04/14/7543/turk-istihbaratini-yeniden-yapilandirmak>, (Erişim Tarihi: 06.01.2015).

YAVUZ, Celalettin, (2014) *Mit'in Denetimine Bir Örnek: Alman İstihbaratı*, <http://www.gazetepusula.com/2014/04/prof-dr-celalettin-yavuz-yazdimitin-denetimine-bir-ornek-alman-istihbarati/>, (Erişim Tarihi: 19.03.2015).

Başbakanlık, Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü, Genel Müdürlüğün Görevleri, http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_PrimeMinistry/pg_Org05.aspx, (Erişim Tarihi: 07.02.2015).

Devlet İstihbarat Hizmetleri Ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2014) Resmi Gazete, 26 Nisan 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm>, (Erişim Tarihi: 20.03.2015).

Dışişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6004.html>, (Erişim Tarihi: 11.11.2015).

EGM/İDB, (2014) <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Istihbarata-İliskin.aspx>, (Erişim Tarihi:20.12.2014).

- Emniyet Genel Müdürü, Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı, (t.y) Tarihçe, <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi: 01.03.2015).
- Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı, (t.y) Teşkilat Yapılanması, <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Teskilat-Yapilanmasi.aspx>, (Erişim Tarihi: 02.03.2015).
- İstihbarat Çarkı, Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi Sitesi, (t.y), <http://www.mit.gov.tr/t-cark.html>, (01.11.2014).
- İstihbarat Oluşumu, Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi Sitesi, (t.y.) <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, (Erişim tarihi: 20.12.2014).
- KDG Müsteşarlığı, (t.y) Teşkilat Yapılanması, <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=1B45F8FD-6213-4103-9B6F-62EF8EB636E2>, (Erişim Tarihi: 08.02.2015).
- Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, (t.y) Hakkımızda, <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=kdgmHakkimizda>, (Erişim Tarihi: 08.02.2015).
- KİHBİ Dairesi Başkanlığı, (t.y) Misyon, Vizyon ve Temek Değerler http://www.kihbi.gov.tr/default_B0.aspx?content=311, (Erişim Tarihi: 15.02.2015).
- KİHBİ Dairesi Başkanlığı, (t.y) Teşkilat Şeması, http://www.kihbi.gov.tr/default_B0.aspx?content=296, (Erişim Tarihi: 15.02.2015).
- MGK Kararları, (2003) <http://www.mgk.gov.tr/Turkce/basinbildiri2003/28mart2003.html>, (Erişim Tarihi: 01.07.2015).
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, (t.y) Hakkımızda, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 07.02.2015).
- MGK Genel Sekreterliği, (t.y) Teşkilat Şeması, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/teskilat/teskilat-semasi>, (Erişim Tarihi: 07.02.2015).
- Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, (t.y) TİB Hakkında, Başkanlığın Görevleri, http://www.tib.gov.tr/tr/tr-menu-3-baskanligin_gorevleri.html, (Erişim Tarihi: 07.03.2015).
- Haber7, (2013) Müslümanlara Kasıtlı Olarak Vatandaşlık Verilmiyor, <http://www.haber7.com/amerika/haber/1064739-aclu-muslumanlara-kasitli-olarak-vatandaslik-verilmiyor>, (Erişim Tarihi: 13.06.2015).

Radikal, (2013) Suriyeli muhalif albayı kaçıran eski MİT'çiye 20 yıl hapis, http://www.radikal.com.tr/turkiye/suriyeli_muhalif_albayi_kaciran_eski_mitciye_20_yil_hapis-1154830, (Erişim Tarihi: 22.03.2015).

Aktifhaber, (2014) BİLD: Almanya Türkiye'yi Dinledi ÇÜNKÜ? <http://www.aktifhaber.com/bild-almanya-turkiyeyi-dinledi-cunku-1033262h.htm>, (Erişim Tarihi: 03.06.2015).

Güncel Türkçe Sözlük, (t.y.) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54fec03c6ec350.10279099

Milliyet, (2015) CIA'den Şok Esad Açıklaması, <http://www.milliyet.com.tr/esad-ingitmesini-istemiyoruz/dunya/detay/2028480/default.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

The Guardian, (2013) CIA admits role in 1953 Iranian coup, <http://www.theguardian.com/world/2013/aug/19/cia-admits-role-1953-iranian-coup>, (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

NTV, (2012) Kaddafi'yi Sarkozy Öldürttü, <http://www.ntv.com.tr/dunya/kaddafiyi-sarkozy-oldurttu,CwRQOoKY5EaeFghw592REA>, (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

DW, (2013) Türkiye Niye Hedef Alındı?, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyeni-ye-hedefal%C4%B1nd%C4%B1/a-6886839>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

Yenişafak, (2012) Bana Sorsalardı Kaçakçı Derdim, <http://www.yenisafak.com/gundem/bana-sorsalardi-kacakci-derdim-366191>, (Erişim Tarihi: 21.06.2015).

NTV, (2012) MİT Kapılarını Basına Açtı, <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25311507>, (Erişim Tarihi: 21.03.2015).

SABAH, (2011) Genelkurmay'dan Uludere Açıklaması, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2011/12/29/genelkurmaydan-aciklama#>, (Erişim Tarihi: 21.06.2015).

SABAH, (2014) MİT'in ABD'yi Bile Şaşırtan Operasyonu, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2014/09/22/mitin-abdyi-bile-sasirtan-operasyonu>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).